

IPA III Dönemi

2021-2027

Sektör Önceliklendirme

Belgesi

Güncelleme Tarihi: 22 ŞUBAT 2022

AB VE DIŞ İLİŞKİLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

AB UYUM DAİRE BAŞKANLIĞI

IPA BİRİMİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI

Kısaltmalar Dizini

AB	Avrupa Birliği
AKIS	Tarımsal Bilgi ve İnovasyon Sistemleri (Agricultural Knowledge and Innovation Systems)
ATD	Arazi Tahribatının Dengelenmesi
AYM	Avrupa Yeşil Mutabakat (European Green Deal)
BAGİS	Balıkçı Gemileri İzleme Sistemi
BM	Birleşmiş Milletler (United Nations)
BSE	Deli Dana Hastalığı (Bovine Spongiform Encephalopathy)
CARDS	Yeniden Yapılanma, Kalkınma ve İstikrar İçin Birlik Yardımı (Community Assistance to Reconstruction Development and Stability)
CB	Cumhurbaşkanlığı
DFI	Kalkınma Finans Kuruluşları (Development Financial Institutions)
DİTAP	Dijital Tarım Pazarı
EFSD+	Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Artı Fonu (European Fund for Sustainable Development +)
EEAS	Avrupa Dış Eylem Servisi (European External Action Service)
EDQM	Avrupa İlaç ve Sağlık Hizmetleri Kalite Müdürlüğü (European Directorate for the Quality of Medicines & HealthCare)
EIB	Avrupa Yatırım Bankası (European Investment Bank)
EIP	AB Dış Yatırım Programı (EU External Investment Plan)
EMFAF	Avrupa Denizcilik, Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Fonu (European Maritime, Fisheries and Aquaculture Fund)
ERP	Ekonomik Reform Programı (Economic Reform Programme)
FADN	Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (Farm Accountancy Data Network)
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organization of the United Nations)
FAS	Çiftlik Danışmanlık Sistemleri (Farm Advisory Services)
FSDN	Çiftlik Sürdürülebilirliği Veri Ağı (Farm Sustainability Data Network)
GDO	Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar
GFCM	Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (General Fisheries Commission for the Mediterranean)
HACCP	Tehlike Analizleri ve Kritik Kontrol Noktaları (Hazard Analysis and Critical Control Point)
IACS	Entegre İdare ve Kontrol Sistemi (Integrated Administration and Control System)
ICCAT	Atlantik Ton Balıklarının Korunması Uluslararası Komisyonu (The International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas)
IFI	Uluslararası Finans Kuruluşları (International Financial Institutions)
IPA	Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı (Instrument for Pre-accession Assistance)
IPARD	Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Bileşeni (Instrument for Pre-accession Assistance- Rural Development)
ISPA	Katılım Öncesi Yapısal Politika Aracı (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession)
KPI	Anahtar Performans Göstergesi (Key Performance Indicator)
KKYDP	Kırsal Kalkınma Yatırımları Destekleme Programı
LEADER	Kırsal Ekonominin Kalkındırılması için Faaliyetler Arasındaki Bağlantılar (Links Between Activities Developing the Rural Economy)

LSD	Nodüler Ekzantemi Hastalığı (Lumpy Skin Disease)
MEDA	Akdeniz Ekonomik Kalkınma Alanı (Mediterranean Economic Development Area)
NAO	Ulusal Yetkilendirme Görevlisi (National Authorising Officer)
NDICI	Avrupa Komisyonu Komşuluk, Kalkınma ve Uluslararası İşbirliği Aracı (EU Commission Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument)
NIPAC	Ulusal IPA Koordinatörü (National IPA Coordinator)
OBP	Ortak Balıkçılık Politikası
OIE	Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (World Organisation For Animal Health)
OTP	Ortak Tarım Politikası
OPD	Ortak Piyasa Düzeni
OKK	Ortaklık Konsey Kararı
OVP	Orta Vadeli Plan
PCM	Proje Döngüsü Yönetimi (Project Cycle Management)
PAR	Kamu Yönetimi Reformu (Public Administration Reform)
PFM	Kamu Mali Yönetimi (Public Financial Management)
PHARE	Polonya ve Macaristan Ekonomilerinin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Destek Programı (Coordinated Support For The Restructuring of Economics of Poland and Hungary)
RASFF	Gıda ve Yem Hızlı Alarm Sistemi Rapid (Alert System for Food and Feed)
ROM	Sonuç Odaklı İzleme (Result Oriented Monitoring)
SAPARD	Tarım ve Kırsal Kalkınma için Özel Katılım Programı (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development)
SEI/ESEI	Avrupa Birliğine Entegrasyon Sürecini Destekleme Faaliyetleri (Support Activities to Strengthen the European Integration Process/Enhanced SEI)
SKA/SDG	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (Sustainable Development Goals)
SPS	Sağlık ve Bitki Sağlığı (Sanitary and Phytosanitary)
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TIP	Türkiye Yatırım Platformu (Türkiye Investment Platform)
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TMO	Toprak Mahsulleri Ofisi
TOB	Tarım ve Orman Bakanlığı
TÖ	Tematik Öncelik
TSE	Nakledilebilir Süngerimsi Beyin Hastalığı (Transmissible spongiform encephalopathies)
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UEP	Ulusal Eylem Planı
UKKS	Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi

Tablolar Dizini

- Tablo 1:** Rekabetçilik ve Kapsayıcı Büyümenin Önündeki Üç Temel Zorluk Alanı ve Diğer Reform Alanları Altında Yapısal Reformlar
- Tablo 2:** Ulusal Yol Haritası Kapsamında Belirlenen Öncelikli Alan ve Eylem Önerileri
- Tablo 3:** Tarım ve Orman Bakanlığınca AB Fonları ile Gerçekleştirilen Adaylık Öncesi ve Sonrası Proje Dönemleri ve Bütçeler
- Tablo 4:** Tematik Öncelik 3 Kapsamında Yıllar Bazında Önceliklendirilmesi Yapılan Konular
- Tablo 5:** Tematik Öncelik 4 Kapsamında Analiz Sonucu Ortaya Çıkan Yıllar Bazında Önceliklendirilmesi Yapılan Konular

İçindekiler

BİRİNCİ BÖLÜM	7
• AMAÇ, KAPSAM VE GEREKÇE	7
• YÖNTEM	8
• ARKA PLAN	10
• IPA III DÖNEMİ HAZIRLIKLARINA KATKI SAĞLAYAN KURUM VE KURULUŞLAR	13
İKİNCİ BÖLÜM	15
• GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLAR	15
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	17
• ULUSLARARASI POLİTİKA BELGELERİNDE SEKTÖR BAZINDA ÖNE ÇIKAN UNSURLAR	17
➤ IPA III Tüzüğü.....	17
➤ IPA III Programlama Çerçeve Belgesi.....	19
➤ Avrupa Yeşil Mutabakatı	21
➤ Paris İklim Değişikliği Anlaşması	25
➤ BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri.....	25
• AVRUPA KOMİSYONU'NUN TÜRKİYE'YE YÖNELİK POLİTİKA BELGELERİ	27
➤ Avrupa Komisyonu 2021 Türkiye Raporu (İlerleme Raporu)	28
➤ Avrupa Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektöründe AB Finansal Desteği İle Tematik Değerlendirme Raporu	31
➤ 15. Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi	37
• ULUSAL POLİTİKA BELGELERİNDE SEKTÖR BAZINDA ÖNE ÇIKAN UNSURLAR	38
➤ 11. Kalkınma Planı	38
➤ AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı (2021-2023)	44
➤ Ekonomik Reform Programı	44
➤ Tarım ve Orman Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı	47
➤ Orta Vadeli Program (2022-2024).....	56
➤ Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023)	57
➤ Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2021-2023).....	58
➤ Veteriner Strateji Belgesi	60
➤ Yeşil Mutabakat Eylem Planı (2021).....	61
➤ III. Tarım Orman Şurası	63
➤ I. Su Şurası	67
➤ Sürdürülebilir Gıda Sistemlerine Doğru Türkiye'nin Ulusal Yol Haritası	70
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	73
• AB MALİ İŞBİRLİĞİ DÖNEMLERİNDEN "ADAYLIK DÖNEMİ"	73
➤ Katılım Öncesi Mali Yardım (2000-2006).....	73
➤ Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) (2007-Günümüz)	73
• AB'YE UYUM KAPSAMINDA AB VE TÜRKİYE ÖNCELİKLERİ	77
• AB'YE UYUM KAPSAMINDA MEVCUT DURUM	88
• AB İLE TİCARETİ ARTIRMAK AMACIYLA UYUMLAŞTIRILMASI GEREKEN ALANLAR	97
• AB'YE UYUM SEKTÖR HEDEFLERİ ANALİZİ	100

BEŞİNCİ BÖLÜM	101
• IPA-FİNANSAL ARAÇLARI VE YÖNETİŞİM MEKANİZMASI	101
➤ Harmanlama(Blending).....	101
➤ Bütçe Garantisi(Budgetary Guarantees)	103
➤ Türkiye Yatırım Platformu	104
ALTINCI BÖLÜM	107
• AKSİYON FİŞİ HAZIRLANIRKEN DİKKATE ALINMASI GEREKEN BAZI HUSUSLAR	107
➤ Eylem Fişi Örneği.....	111

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Gerekçe

IPA III (2023-2027) Sektör Önceliklendirme Belgesi ile Bakanlığımızın sorumlu olduğu "Rekabetçilik ve Kapsayıcı Büyüme" başlıklı 4. Pencere altındaki "Tarım ve Kırsal Kalkınma" 3. Tematik Önceliği ve "Balıkçılık" 4. Tematik Önceliği altında, "Programlama Çerçeve Belgesi" ile ortaya koyulan IPA III Stratejisi, diğer AB stratejileri ve diğer uluslararası stratejiler ile ulusal stratejilerimizin örtüştükleri ve ayrıştıkları "konuların", örtüşen "konuların" arasında sektörümüz için öncelikli olan "konuların", bu konulara yönelik "hedeflerin" ve bu hedeflere yönelik "göstergelerin" belirlenerek hangi öncelikli "konunun" hangi yıl **Eylem** olarak AB'ye sunulacağı kararının ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu belge daha sonra yıllık "Stratejik Cevap Belgesi"nin hazırlanmasında temel oluşturacaktır.

Böylelikle, Tarım ve Orman Bakanlığı - Avrupa Birliği ve Dış ilişkiler Genel Müdürlüğü koordinasyonunda Bakanlığımızın ilgili birimleri, kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, meslek kuruluşları, özel sektör ve ilgili diğer kurum/kuruluşların katkılarıyla, IPA III Döneminde Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektörü-Kurumsal Kapasite Geliştirme Alt Sektörü kapsamında yapılacak olan programlama çalışmalarına yön verilecektir.

Ayrıca bu Belge'nin 2023-2027 yılları arasında; Tarım ve Kırsal Kalkınma ile Balıkçılık alanında Türkiye'nin AB'ye uyum çalışmalarına katkıda bulunacağı düşünülen ve AB "İlgililik ve Olgunluk" kriterlerini karşılayacak **Eylem Fişleri** ve **Eylem Belgelerinin** hazırlanma sürecini kolaylaştırması beklenmektedir.

IPA III Dönemi Hazırlıkları çerçevesinde paydaş istişare sürecininin en iyi şekilde yönetilmesi adına sektör yönetiminde yer alan tüm paydaşların da bu belge hazırlığı kapsamında sürece dahil edilmesi ile **bütüncül ve sektörel bir yaklaşım** gözetilerek IPA III sürecinden azami düzeyde fayda amaçlanmaktadır.

Bu Belge'nin ortaya çıkan gelişmelere paralel olarak yıllık olarak güncellenmesi planlanmaktadır.

Yöntem

IPA III Sektör Önceliklendirme Belgesi hazırlık çalışmaları, Sektör-Donör kuruluş koordinasyonu sağlanarak bütüncül bir yaklaşımla gerçekleştirilen analiz ve görüş alış verişi süreçleri temelinde yürütülmüştür.

Bu kapsamda öncelikle, sektöre ilişkin mevcut durumun tespiti ve AB'ye üyelik sürecinde yapılması gereken çalışmalar ve paydaşların ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla IPA Birimi tarafından bir bilgi edinme formu hazırlanmış ve iç (Genel Müdürlüğümüz Fası 11, 12 ve 13 çalışma grupları, Merkez Birimler ile Bağlı ve İlgili Kuruluşlar) ve dış paydaşların (özel sektör-STK, ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları) resmi görüşlerinin alınması amacıyla resmi yazı/e-posta yoluyla paylaşılmıştır. Söz konusu yöntem ile alınan görüşler, daha sonra ulusal ve uluslararası Üst politika belgelerinin Bakanlığımızın sorumluluğu altındaki konular, 2021 Yılı Türkiye İlerleme Raporu, Tarım ve Balıkçılık Alt Komite Toplantısı sonuçları, Türkiye'de Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektöründe AB Mali Yardımlarının Tematik Değerlendirmesi Projesi Sonuç Raporu, Sonuç Odaklı İzleme Raporları, v.b. belgeler özelinde incelenmiş ve Bakanlığımızın AB'ye uyum durumu ortaya konularak Türkiye ve AB önceliklerinin örtüşen bölümleri ortaya çıkarılmıştır.

Tarım ve Kırsal Kalkınma ve Balıkçılık tematik öncelikleri altında sağlanacak IPA fonlarından yararlanabilecek tüm potansiyel faydalanıcıların IPA III dönemi hakkında bilgilendirilmesi, yukarıda bahse konu analiz çalışması neticesinde belirlenen öncelikli konular üzerinde sektör paydaşlarının görüşlerinin alınması ve AB'ye uyum kapsamında sunulabilecek projeler için yıllar bazında Bakanlığımız önceliklerinin belirlenmesi amacıyla "Sektör Paydaşı ve Donör Kurum ve Kuruluşlar Listesi" bölümünde yer verilen 6 ilgili Bakanlık ve Kurum, 21 özel sektör paydaşı ve 4 uluslararası donör kuruluştan toplam 150 katılımcı ile 8 Şubat 2022 tarihinde çevrimiçi olarak bir "IPA III Dönemi Hazırlık Toplantısı" gerçekleştirilmiştir.

Toplantı sonrasında Bakanlığımızın Lider Kurum olarak belirlendiği Tarım ve Kırsal Kalkınma ve Balıkçılık Tematik Öncelikleri altında ele alınacak konuları 2023-2027 dönemi içerisinde yıllar bazında belirleyebilmek amacıyla bir anket formu düzenlenmiş ve bütün paydaşlarla paylaşılmıştır. Anket sonucuna göre yapılan değerlendirme neticesinde öncelikli olarak 2023 yılı programlaması kapsamında hazırlanacak olan Eylem Belgeleri altında sunulacak olan proje tekliflerinin alınabilmesi için paydaşlara resmi yazı gönderilmesi suretiyle teklif çağrısına çıkılacaktır. Bu kapsamda sunulacak olan proje tekliflerinin "İlgililik" değerlendirmesine sunulabilmesi için AB Komisyonu tarafından hazırlanan Eylem Fişi formatı kullanılarak hazırlanması gerekmektedir.

Söz konusu Eylem Fişleri, IPA Birimi tarafından ilgili programlama prosedürlerine tabi tutularak değerlendirildikten sonra, Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı'na iletilecek, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın görüşlerinin alınmasını müteakip Avrupa Birliği

Delegasyonu'na (Avrupa Komisyonu) iletilecektir. AB tarafından ilk gerçekleştirilecek "İlgililik" değerlendirmesini geçen eylem fişleri, hazırlandıkları ilgili Eylem altında Eylem Belgesi olarak birleştirilecektir.

Arka Plan

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) tam üyelik hedefi, 12 Eylül 1963'te imzalanan Ankara Antlaşması ile başlayan ve 1987 yılında tam üyeliğe başvurmasıyla ivme kazanan bir süreçtir. Türkiye - AB ilişkilerinin en önemli boyutlarından birini ekonomik ilişkiler ve mali işbirliği oluşturmaktadır. Bu kapsamda, ülkemiz ile AB arasında önce Gümrük Birliği ihdas edilerek, daha sonra, AB'ye katılım için aday ülke statüsünün tanınmasını müteakip, ülkemiz, AB-Türkiye Mali İşbirliği kapsamında AB'nin katılım öncesi yardım fonlarından yararlanmaya başlamıştır. Bunun ardından ülkemiz, Türk mevzuat ve standartlarının AB mevzuat ve standartlarıyla uyumlaştırılması ve gerekli idari kapasitelerin oluşturulabilmesi amacıyla AB'nin aday ülkelere yönelik olarak oluşturduğu Katılım Öncesi Mali Yardım Aracını (IPA) kullanmaya başlamıştır.

Bununla birlikte, Türkiye-AB tam üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılması kararı alınmış olup bu karar doğrultusunda yine aynı tarihte "Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi" yayımlanarak sürecin ana ilkeleri ve esasları belirlenmiş ve AB müktesebatı müzakere başlıkları açıklanmıştır. Katılım Müzakereleri, Türkiye'nin AB Müktesebatını ne kadar sürede kendi iç hukukuna aktarıp yürürlüğe koyacağını ve etkili bir şekilde uygulayacağını belirlediği süreçtir. Bu kapsamda 35 müzakere başlığı belirlenmiş olup 3 müzakere başlığı Bakanlığımız görev ve sorumluluk alanı içerisinde bulunmaktadır.

Bakanlığımız AB'ye adaylık sürecinde Türkiye'nin üstlendiği uyum yükümlülükleri arasında en kapsamlı, karmaşık ve önemli Fasıllardan sorumludur. Söz konusu Fasıllar kapsamında açılış kriterlerinin karşılanması takiben 30 Haziran 2010 tarihinde sadece Fasil 12 müzakerelere açılmıştır.

11 No'lu Tarım ve Kırsal Kalkınma Faslı, siyasi blokaj nedeniyle henüz müzakereye açılmamıştır. Bununla birlikte, faslın müzakereye açılması için belirlenmiş olan 5 adet teknik açılış kriterinden 2'si yapılan çalışmalar sonucunda karşılanmıştır. Bu alandaki mevzuat uyum ve kapasite geliştirme çalışmaları sürdürülmektedir.

12 No'lu Gıda Güvenilirliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası Faslı, AB tarafından iletilen 6 adet açılış kriterinin karşılanmış, 30 Haziran 2010 tarihinde Brüksel'de gerçekleştirilen 9. Türkiye-AB Katılım Konferansında müzakereye açılmıştır. Müzakerelerin geçici olarak kapatılabilmesi için 7 adet kapanış kriteri bulunmaktadır. Söz konusu kapanış kriterlerinin karşılanması amacıyla gerekli çalışmalar yapılmaktadır.

13 No'lu Balıkçılık Faslı müzakerelere henüz açılmamış ve AB tarafından Fasil'in açılışı için olası açılış kriterleri henüz belirlenmemiştir, Fasil kapsamındaki mevzuat uyum ve kurumsal kapasite geliştirme çalışmaları sürdürülmektedir.

2018 yılında tarım ve orman sektörlerinin Tarım ve Orman Bakanlığı çatısı altında birleşmesi, toprak ve suyun aynı yönetim altında bir araya gelmesiyle kaynakların daha verimli bir şekilde değerlendirilerek IPA ile orman sektöründe desteklenen projelerin tarım sektörü ile bir sinerji yaratması dolayısıyla 27 No.lu Çevre ve İklim Değişikliği Faslı başlığı altında Bakanlığımızın görev ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Türkiye - AB Mali İşbirliğinin çekirdeğini oluşturan IPA ve öncülü olan programlar kapsamında bugüne kadar yürütülen çok sayıda proje sayesinde, Bakanlığımız sorumluluğundaki Tarım, Kırsal Kalkınma, Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği, Çevre ve İklim Değişikliği ile Su Kalitesi ve Doğa Koruma alanlarında çarpıcı ilerlemeler görülmekle beraber Bakanlığımız, uyum sürecinde ortaya çıkacak teknik ve finansal zorlukların üstesinden gelebilmek adına 11, 12, 13 ve 27. Müzakere Fasılları kapsamında kurumsal kapasite geliştirmek ve mevzuat uyumu sağlamak amacıyla 2002 yılından itibaren AB fonlarından etkin bir şekilde faydalanmaktadır¹. 2002-2020 döneminde Türkiye-AB mali işbirliği kapsamında yararlandığı programlar şöyledir;

- 2002 MEDA,
- 2002-2006 Türkiye için Mali Yardım,
- 2007-2013 IPA I,
- 2014-2020 IPA II
- 2021-2027 IPA III

Bu kapsamda, Bakanlığımızın toplam bütçesi yaklaşık **400 milyon avro** olan **54 projesi** mevcuttur. Bununla birlikte, Bakanlık olarak Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından koordine edilen Avrupa Birliği'ne Entegrasyon Sürecini Destekleme Faaliyetleri Projesi (SEI/ESEI) kapsamında "Proje Hazırlama Aracı (PPF)" ve "Kurumsal Yapılanma Aracı (UNIBE)" hizmetlerinden faydalanılarak projeler yürütülmüştür.

Söz konusu fonlarla yürütülen projeler sayesinde sorumlu olunan 11., 12. ve 13. Fasıllar ile katkı sağlanan 27. Fasıl kapsamında Avrupa Birliği mevzuatı Türk mevzuatına aktarılmış, uzman desteği alınmış, uyum yolunda başvurulacak strateji belgeleri ve raporlar hazırlanmış, eğitimler verilmiş, altyapı çalışmaları yapılmış, büyük çaplı inşaat projeleri gerçekleştirilmiş, kurumlar ve bilgi sistemleri kurulmuş, aşı, ilaç, malzeme, makine ve ekipmanlar alınmış, hali hazırda kullanılan metotlar ve teknikler geliştirilmiştir.

IPA II Dönemi 2017, 2018, 2019 ve 2020 yılları arasında Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektörü Kurumsal Kapasite Geliştirme Alt-Sektörüne fon tahsis edilmemiştir. IPA III dönemi 2021 ve 2022 yılı programlaması kapsamında Pencere 4 – Tematik Öncelik 3 ve 4 altında sunulan 17 adet proje

¹ Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen IPA Projeleri detaylı bir şekilde projeler kitabında yer almaktadır.
<https://dosya.tarimorman.gov.tr/app/tr-TR/Dosya/Paylas/TarimBulut/ac9f33b7-1c7a-45cf-a9c0-5e36f207b951>

Avrupa Komisyonu'nun "ilgililik" değerlendirmesi gerekçe gosterilerek onaylanmamıştır.

Öte yandan evre ve İlklm Değişikliği Sektörü altında Bakanlığımızın faydalanıcısı olduğu, evre, şehircilik ve İlklm Değişikliği Bakanlığı'nca 27 No.lu fasıl altında Pencere 3 kapsamında sunulan 30 projeden 3' "ilgililik" değerlendirmesini karşılayarak "Olgunluk" değerlendirmesi aşamasına geçmiştir.

AB'ye tam üyelik hedefiyle,ülkemiz tarım sektörünün AB ile bütünleştirilmesi ve AB içerisinde rekabet edebilirliği yüksek, sürdürülebilir bir tarım ve balıkçılık sektörü hedefi ile AB fonlarından kararlı bir şekilde faydalanılmaya devam edilecektir.

IPA III Dönemi Hazırlıklarına Katkı Sağlayan Kurum ve Kuruluşlar

8 Şubat 2022 tarihinde gerçekleştirilen IPA III dönemi hazırlıkları toplantısına katılan kurum ve kuruluş listesi:

➤ İLGİLİ BAKANLIKLAR VE KURUMLAR

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Avrupa Birliği Başkanlığı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Tarım ve Orman Bakanlığı

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü

Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü

Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü

Hayvancılık Genel Müdürlüğü

Strateji Geliştirme Başkanlığı

Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğü

Tarım Reformu Genel Müdürlüğü

Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü

➤ SEKTÖR PAYDAŞLARI

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi

Fidan Üreticileri Alt Birliği (FÜAB)

Su Ürünleri Yetiştiricileri Üretici Merkez Birliği (SUYMERBİR)

Marmarabirlik

Süs Bitkileri Üreticileri Birliği (SÜSBİR)

Tariş Üzüm Birliği

Tohum Dağıtıcıları Alt Birliği (TODAB)

Türkiye Süt Üreticileri Merkez Birliği (SÜTBİR)

Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV)

Türkiye Tohumcular Birliği (TÜRKTÖB)

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)

S.S. Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği (PANKOBİRLİK)

Sütaş Süt Ürünleri A.Ş (SÜTAŞ)

Türkiye Gıda ve İçecek Sanayi Dernekleri Federasyonu (TGDF)

Türkiye Meyve Üreticileri Merkez Birliği

Ulusal Çay Konseyi

Ulusal Baklagil Konseyi

Ulusal Turunçgil Konseyi
Ulusal Zeytin Ve Zeytinyağı Konseyi (UZZK)
Veteriner Hekimler Derneği

➤ **ULUSLARARASI KURULUŞLAR**

Türkiye BM Mukim Koordinatörlüğü
Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO)
Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)
Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD)

IPA III Dönemi programlama sürecine katkı sağlayan tüm Kurum ve Kuruluşlara emekleri ve sahiplikleri için teşekkürlerimizi sunuyoruz.

İKİNCİ BÖLÜM

Görev, Yetki ve Sorumluluklar

Avrupa Birliği tarafından Ülkemize sağlanan mali yardımlar 2007 yılından itibaren Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) vasıtasıyla kullanılmaktadır. IPA'nın ikinci uygulama dönemi (2014-2020) kapsamında, Avrupa Komisyonu tarafından 26 Ağustos 2014 tarihinde onaylanmış olan "Türkiye için Endikatif Strateji Belgesi"nde belirlenen dokuz sektörden birisi "Tarım ve Kırsal Kalkınma" sektörü olup söz konusu sektör "**Kırsal Kalkınma**" ve "**Kurumsal Kapasite Geliştirme**" olmak üzere iki alt sektörden oluşmaktadır.

Kurumsal Kapasite Geliştirme Alt Sektöründen sorumlu olan birim AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü- AB Uyum Daire Başkanlığıdır. Bu kapsamda, 2014 Yılı Programlaması için tahsis edilen AB fonların kullanılması için lider kuruluşlar tarafından özellikle programlama, izleme ve değerlendirme faaliyetleri açısından Avrupa Komisyonundan yetki devri alınması gerekmiş ve bu süreçte Genel Müdürlüğümüz bünyesinde **IPA Birimi** oluşturulmuş ve yetki devri belgeleri hazırlanarak Komisyon'a iletilmiştir.

1 Eylül 2015 tarihinde Avrupa Komisyonu – Komşuluk Politikaları ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü yetkilileri tarafından Genel Müdürlüğümüz AB Uyum Daire Başkanlığına ve diğer Bakanlıkların ilgili birimlerine denetim ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Denetim ziyaretlerini müteakiben "2014 yılı Finansman Anlaşması" 19 Kasım 2015 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından imzalanmıştır. Bahse konu anlaşmaya ilişkin 19 Aralık 2015 tarihli Mükerrer Resmî Gazete'de "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Avrupa Komisyonu Arasında İmzalanan Türkiye İçin Yıllık Aksiyon Programı'na Ait Finansman Anlaşması ile Notaların Onaylanması Hakkında Karar" yayınlanmıştır. 2014 yılı Yıllık Eylem Programına ilişkin Finansman Anlaşması 21 Aralık 2015 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Son olarak, Katılım Öncesi Yardım Aracı'nın 2014-2020 yıllarını kapsayan II. Dönemi'ne (IPA II) ilişkin ülkemizdeki kurumsal yapılanmayı ortaya koyan Başbakanlık Genelgesi, 8 Aralık 2015 Tarihli ve 29556 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış ve yetki devri süreci tamamlanmıştır.

Söz konusu süreci müteakip 24 Mart 2016 tarihli ve 320 sayılı Bakan Oluru ile AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü-AB Uyum Daire Başkanlığı programlama, izleme ve değerlendirme faaliyetleri IPA Birimi'nin sorumluluğuna verilmiştir. IPA Birimi, Programlama ve İzleme-Değerlendirme Kısmı olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır.

Yetki devri süreci tamamlandıktan sonra Uygulama Otoritesi dâhilinde bulunan kurumlar arasında görev ve sorumlulukların dağılımını belirlemek amacıyla IPA Birimi olarak NAO, Merkezi Finans ve İhale Birimi ve faydalanıcı Genel Müdürlüklerle işbirliği ve uygulama anlaşmaları imzalamıştır.

Programlama alışmaları kapsamında Kurumsal Kapasite Geliştirme alt sektörü Sektör Planlama Belgesi (2014-2017) ile 2014, 2015 ve 2016 Eylem Belgeleri IPA Birimi tarafından faydalanıcı Genel Müdürlükler ile işbirliği içinde hazırlanmıştır.

Yeni hkmet sistemi kapsamında 2015/15 sayılı Başbakanlık Genelgesi güncellenmiş ve Avrupa Birliği'nden Katılım ncesi Yardım Aracı kapsamında sağlanan fonların AB ile akdedilen anlaşmalar ile uyumlu olarak etkin idari ve mali yönetim ilkeleri çerçevesinde kullanılmasını sağlayacak kamu idarelerinin belirlenmesini ve bu kurumlar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesini amaçlayan 2019/20 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi 4 Ekim 2019 tarih ve 30908 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda Bakanlığımız Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektörü Kurumsal Kapasite Geliştirme Alt-sektörü için Lider Kurum olarak belirlenmiştir. **IPA Birimi Başkanı** olarak Avrupa Birliği Dış İlişkiler Genel Müdürü görevlendirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

✚ Uluslararası Politika Belgelerinde Sektör Bazında Öne Çıkan Unsurlar

Uluslararası Politika Belgelerinin incelenmesi kapsamında, tarım ve kırsal kalkınma, gıda güvenilirliği, veterinerlik ve bitki sağlığı, balıkçılık gibi sektörlerde atıfta bulunan Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler belgeleri incelenmiş olup söz konusu alanlara yönelik bu belgelerde yer alan AB ve BM öncelikleri ve hedefleri ortaya konmuştur.

➤ IPA III Tüzüğü

IPA'nın 2021-2027 yıllarını kapsayacak olan III. döneminin yasal çerçevesini oluşturan bir temel belge olan "Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin, Katılım Öncesi Yardım Aracını (IPA III) oluşturan 2021/1529 sayılı Tüzüğü"², 15 Eylül 2021 tarihinde kabul edilmiş ve 20 Eylül 2021 tarihinde AB Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır.

Söz konusu Tüzüğe göre IPA'nın amacı, yararlanıcıları gelecekteki üyelik için hazırlamak ve Birliği ve katılım sürecini desteklemek olarak tanımlanmaktadır. IPA III Döneminin önceliklerini ve yasal çerçevesini ortaya koyan IPA III Tüzüğü ilk olarak 2018 yılında Komisyon tarafından hazırlanmış ve AB kurumları arasında istişare süreci başlamıştır. Üç yıllık sürecin sonunda kabul edilmiş yedi yıl için toplam bütçe 14 milyar 162 milyon avro olarak belirlenmiştir.

IPA III döneminde hukukun üstünlüğü, demokrasi, insan hakları ve temel haklar, sivil toplum, güvenlik, göç yönetimi, kamu yönetimi ve yönetim, uzlaşma ve iyi komşuluk ilişkileri, ekonomik ve sosyal kalkınma, çevrenin korunması ve iklim değişikliği, dijital ekonomi ve toplum ile sınır ötesi işbirliği gibi hedef ve alanlar bulunmaktadır. Performans temelli bir yaklaşım ve adil paylaşım ilkesi gözetilerek Tüzükte belirtilen hedeflere ulaşılmasını amaçlayan bir yaklaşım benimsenmektedir.

Katılım öncesi mali destekler, 2021-2027 yıllarını kapsayan IPA-III döneminde de devam edecektir. IPA III döneminde yer alacak projelerin Avrupa Komisyonu tarafından "İlgililik" ve "Olgunluk" kriterlerine tabi tutularak fonlanması planlanmaktadır.

"İlgililik", yararlanıcı kurum tarafından teklif edilen projenin AB uyum süreci ile bağlantılı bir konuya sahip olması, kurumun AB'ye uyum süreci kapsamında gidermesi gereken eksiklikleri tamamlayıcı olması, AB üyesi ülkelerin iyi uygulamalarının ve örneklerinin transferine yönelik olması anlamına gelmektedir. "İlgililik" aşamasını geçen proje teklifleri, olgunluk

² Avrupa Birliği Başkanlığı,

https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/prdb/katilim_onesi_yardim_aracini_ipa_iii_tesis_eden_15_eyll_2021_tarihli_ve_ab_20211529_sayili_avrupa_parlamentosu_ve_konsey_tzg.pdf. Erişim Tarihi: 11.02.222

değerlendirmesine tabi tutulmaktadır.

“Olgunluk” değerlendirmesinde yararlanıcı kurum tarafından teklif edilen projeler arasında, en hızlı biçimde ihale edilebilecek ve uygulaması en kısa sürede başlayabilecek projelere öncelik verilecektir. Dolayısıyla teklif edilen projenin ihale ve uygulama aşamasında herhangi bir sorunla karşılaşmaması için projenin ihtiyaçlarının iyi bir şekilde belirlenmesi, projeye ilişkin fizibilite çalışmasının teklif aşamasında yapılması, proje kapsamında gerçekleştirilecek faaliyetlerin önceden belirlenmesi, satın alma faaliyetleri kapsamında pazar araştırmasının yapılması ve proje bütçesinin yaklaşık olarak hesaplanması önem arz etmektedir. Bu çerçevede ilgililik aşamasını geçen projelerde, yararlanıcı kurumlar tarafından proje fişi, teknik şartname, market araştırması gibi uygulama dokümanlarının hazırlanması talep edilecek olup Avrupa Komisyonunun olgunluk değerlendirmesinde söz konusu uygulama dokümanlarının kalitesi belirleyici olacaktır. Desteklenecek alanlar 5 tematik çerçeve altında toplanmıştır.

IPA-III Dönemi Tematik Pencere ve Öncelik Alanları:

Pencere 1	Hukukun Üstünlüğü, Temel Haklar ve Demokrasi
Pencere 2	İyi Yönetişim, Müktesebat Uyumu, İyi Komşuluk İlişkileri ve Stratejik İletişim
Pencere 3	Yeşil Gündem ve Sürdürülebilir Bağlantısallık
Pencere 4	Rekabetçilik ve Kapsayıcı Büyüme
Pencere 5	Sınır ve Sınır Ötesi İşbirliği

Pencere 1 Tematik Öncelikler:

- Katılıma yönelik hazırlıkların geliştirilmesi
- AB müktesebatının, ilgili AB ve uluslararası standartların uygulanmasına yönelik kapasitenin artırılması
- Hukukun üstünlüğü, temel haklar ve demokrasi alanlarında reform
- Göç yönetimi, Güvenlik (kolluk kuvvetleri, adli ve polis işbirliği, organize suçlarla ve terörle mücadele)

Pencere 2 Tematik Öncelikler:

- İyi yönetim (PAR, PFM, istatistik ve ekonomik yönetim odaklı)
- Müktesebat uyumu ve Birliğin değer, kural, standart ve uygulamalarına uyum
- Bölgesel barış ve istikrar
- Toplumlar arası bağlantılar
- Bölgesel işbirliği, uzlaşma ve iyi komşuluk ilişkileri
- Stratejik iletişim

Pencere 3 Tematik Öncelikler:

- Çevre koruma
- İklim değişikliği ile mücadele
- Düşük karbonlu ekonomiye geçiş
- Dijital ekonomi ve toplum

- IPA III yararlanıcılarının AB pazarına ve küresel pazara olan bağlantısının güçlendirilmesi

Pencere 4 Tematik Öncelikler:

- Ekonomik ve sosyal kalkınma
- Eğitim, sosyal içerme ve istihdam politikaları
- Özel sektörün geliştirilmesi
- Tarım ve kırsal kalkınma
- Balıkçılık

Pencere 5 Tematik Öncelikler:

- Sınır bölgelerindeki toplumlar arasında karşılıklı güvenin tesis edilmesi.
- Yapısal fonlara hazırlık mahiyetinde yerel yönetimlerin AB programları yönetim kapasitesinin geliştirilmesi.
- Sınır bölgelerinin sosyal, bölgesel gelişimlerinin desteklenmesi.

➤ **IPA III Programlama Çerçeve Belgesi**

Programlama Çerçeve Belgesi³, IPA III dönemine ilişkin ülke önceliklerinin ve programlanacak projelerin ana çerçevesinin belirlendiği temel belgelerden birisi olup Bakanlığımız sorumluluğunda yer alan 11, 12 ve 13 no.lu müzakere fasıllarına ilişkin öncelikler 4. Pencere olan "Rekabetçilik ve Kapsayıcı Büyüme" altında yer alan Tematik Öncelik 3: Tarım ve kırsal kalkınma ve Tematik Öncelik 4: Balıkçılık başlıkları altında belirlenmiştir. Bu kapsamda Belge'de belirlenmiş öncelikler aşağıda yer almaktadır:

Tematik Öncelik 3: Tarım ve kırsal kalkınma

Bu bölüm kapsamında AB müktesebatının ilgili ana başlıkları şunlardır: Fasil 11 (Tarım ve Kırsal Kalkınma), Fasil 12 (Gıda Güvenilirliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası).

IPA III' ün bu alandaki özel amacı, tarım ve kırsal kalkınma alanındaki AB yasal çerçevesi ve ilgili veterinerlik, gıda güvenilirliği ve bitki sağlığı standartları (SPS standartları) ile kademeli olarak uyum sağlarken, piyasa güçleriyle rekabet edebilecek bir tarım sektörü oluşturmaktır.

AB gıda güvenilirliği müktesebatı ve gıda sistemlerini adil, sağlıklı ve çevre dostu hale getirmeyi amaçlayan "AB Yeşil Mutabakatının" ana unsuru olan "AB Çiftlikten Çatala Stratejisi" ile gerekli uyum göz önünde bulundurulduğunda giderek daha önemli hale gelen gıda güvenilirliği, hayvan refahı ve sürdürülebilir gıda sistemlerine geçiş için çalışılması gerekmektedir. IPA III ayrıca bölgede gıda güvenilirliğinin sağlanmasına, kırsal alanların ekonomik ve sosyal kalkınması yoluyla kırsal kesim de yaşayanların yaşamlarının iyileştirilmesine ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı direnç oluşturulmasına da katkıda bulunacaktır.

IPA III süreci, düşük üretkenlik ve çeşitlendirme eksikliği, emek yoğun geçimlik tarım, arazi

³ Avrupa Komisyonu, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2022-01/C_2021_8914_F1_ANNEX_EN_V5_P1_1462290.PDF, Erişim Tarihi:11.02.2022

parçalanması, yatırımları artırmak için finansal krediye erişimdeki zorluklar ve ayrıca uygun danışmanlık hizmetlerinin ve modern teknolojinin eksikliği ile kalitesiz kırsal altyapı gibi sektördeki mevcut yapısal zorlukların üstesinden gelinmesine yardımcı olacaktır.

Özellikle, bu Pencere kapsamında finanse edilen eylemler, tarım-gıda sektörünün pazara uyumunu ve rekabet gücünü iyileştirmeyi, sektörün güvenli, sağlıklı, besleyici gıda ve hayvan refahına yönelik toplumsal taleplere yanıtını iyileştirmeyi ve çiftçilerin gıda zincirindeki konumunu güçlendirmeyi amaçlamalıdır.

Yatırımlar ve eylemler, AB gıda güvenilirliği, hayvan refahı ve çevre standartlarını karşılamak amacıyla çiftlik yapıları ve teknolojilerine yönlendirmeli ayrıca işleme ve pazarlama, kırsal alanlarda kadınların katılımını teşvik etmek amacıyla faaliyetlerin çeşitlendirilmesine ve kırsal işletmelerin geliştirilmesine yönelik olmalıdır.

IPA III, kırsal alanlarda iş geliştirme ve istihdamı kolaylaştıracak ve genç çiftçileri teşvik edecek ayrıca tarımsal üretimin iklim değişikliği etkilerine ve sürdürülebilir ve yenilenebilir enerji üretimine adapte edilmesine, olumsuz iklim değişikliği etkilerine karşı sektörün direncinin oluşturulmasına ve ayrıca toprak, su ve havanın sürdürülebilir entegre yönetimine katkıda bulunacaktır. Son olarak, IPA III programları, kırsal alanlarda sosyal sermayeyi artıracak ve "kurumsal kapasite geliştirmeye yönelik destek" ile birlikte, tarım ve kırsal kalkınma konusunda modern bir kamu yönetiminin iyi yönetim standartlarının uygulanmasını sağlamaya yardımcı olacaktır.

Bununla birlikte, AB'ye katılım gerekliliklerini karşılamak için her düzeyde kurumsal kapasite geliştirmek için daha fazla yardıma ihtiyaç duyulacaktır. Bu, genel olarak iyi işleyen kontrol sistemleri ve akredite laboratuvarlar dâhil olmak üzere, tarım ve kırsal kalkınma ve ilgili veterinerlik, gıda güvenilirliği ve bitki sağlığı standartları (SPS standartları) alanında AB yasal çerçevesine uyum ve AB yasal çerçevesinin uygulanmasına yönelik desteğin sürdürülmesini gerektirir. Ortak Tarım Politikasının (OTP) yönetimi, uygulanması ve kontrolü, özellikle Entegre ve İdari Kontrol Sisteminin çeşitli unsurları (arazi parsel tanımlama sistemi, çiftlik ve hayvan kaydı) ve tarım ürünleri için ortak piyasa düzeni için yapılar ve sistemler kurulmalı veya daha da geliştirilmelidir.

Tarım ve kırsal kalkınma için, Sektörel Anlaşmada ayrıca belirtilen bir dizi önlem yoluyla ulusal çok yıllık Kırsal Kalkınma Programı (IPARD) temelinde dolaylı yönetim yoluyla önemli miktarda eylem uygulanacaktır. Bu programlar, sektör stratejilerinde belirtilen ilgili önceliklere dayalı olacaktır. Programlar, Yönetim Otoritesi tarafından hazırlanır ve modern bir kamu yönetiminin iyi yönetim standartlarına uygun yönetim ve kontrol sistemleri aracılığıyla uygulanır.

Doğal kaynakların sürdürülebilirliğini güçlendirmek için iyi şekilde yönetim sağlanmalıdır. İklim

değişikliği sonuçlarının tetiklediği ekosistemlerin ve kırsal çevrelerin belirli kırılganlıkları önceden tahmin edilmeli ve Avrupa Yeşil Mutabakatının hedefleri doğrultusunda ele alınmalıdır.

Tarım ve ormancılık, Toprak ve biyo-kütle de kaynak ve yutak olarak sera gazı stokunda çok önemli bir rol oynamaktadır. IPA III, potansiyel sektörlerin sürdürülebilir şekilde sera gazı emisyonunun azaltılmasına ve karbon tutmaya katkıda bulunacaktır.

Tematik Öncelik 4: Balıkçılık

Bu bölüm kapsamında AB müktesebatının ilgili ana başlığı 13 No.'lu Balıkçılık Fasıldır.

IPA III'ün bu alandaki özel amacı, rekabet baskısı ve piyasa güçleri ile başa çıkma kabiliyetini artırmak ve kademeli olarak Birlik kural ve standartlarına uyum sağlamak ve su ürünleri yetiştiriciliğini teşvik etmektir. Balıkçılık sektöründe doğal kaynakların yönetimi, sürdürülebilirliklerini güçlendirmeyi amaçlamalıdır. Yenilenebilir kaynakların rasyonel kullanımı ve hem Avrupa içinde hem de uluslararası balıkçılık alanında piyasa düzenlemeleri, yapısal politikalar, gözetim, kontrol, uygulama, bilgi paylaşımı ve işbirliği konularında AB müktesebatına ve "Ortak Balıkçılık Politikası"na uyumun sağlanması için ele alınacaktır.

➤ Avrupa Yeşil Mutabakatı

AB yeni büyüme stratejisi olarak Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula Von Der Leyen tarafından 11 Aralık 2019 tarihinde açıklanan "Avrupa için Yeşil Mutabakat"⁴, AB'yi, modern, kaynak-verimli, rekabetçi bir ekonomik yapı temelinde, 2050 yılında sera gazı emisyonlarının net olarak sıfırlandığı, ekonomik büyüme ve kaynak kullanımının birbirinden ayrıştırılmasının başarılı olduğu, adil ve müreffeh bir topluma dönüştürmeyi amaçlamaktadır.

Söz konusu Mutabakat, iklim değişikliği ile mücadele açısından AB'nin 2050 yılına kadar yeni stratejik vizyonunu ortaya koyan ve enerji, ulaştırma, tarım, binalar, alüminyum, çimento, tekstil, kimyasallar vb. sanayi alanları dâhil olmak üzere ekonominin tüm sektörlerini ilgilendiren düzenlemeler içeren bir yol haritasından oluşmaktadır.

Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında yer alan tarımla ilgili başlıca tedbirler ve politikalar aşağıda özetlenmektedir:

İklim Değişikliği (İklim Kanunu)

Avrupa'nın 2050 yılına kadar dünyanın ilk iklim-nötr kıtasına dönüştürülmesi öngörülmekte olup, bu hedefi yasalaştıracak AB'nin ilk "İklim Kanunu" 29 Temmuz 2021 tarihinde Komisyon

⁴ Avrupa Komisyonu, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en, Erişim Tarihi: 11.02.2022

tarafından onaylanmıştır. Bu çerçevede kanunun hedefleri aşağıda sıralanmaktadır;

- Tüm politika alanlarındaki uygulamalarla AB'nin 2050 yılında iklim-nötr hale gelmesi
- 2030 yılında, 1990 yılındaki seviyelere göre sera gazı emisyonlarının en az %55 oranında azaltılması,
- İklim değişikliği ile ilgili ilerlemeleri izlemek için bir sistem kurulması,
- Yatırımcılar ve diğer ekonomik aktörler için öngörülebilirlik sağlanması,
- İklim-nötr hale gelmenin geri döndürülemez olmasının sağlanması.

Çiftlikten Çatala Stratejisi

"Çiftlikten Çatala Stratejisi" Avrupa Yeşil Mutabakatının merkezinde yer alan bir stratejidir. Stratejinin, kapsamlı bir şekilde sürdürülebilir gıda sistemlerinin zorluklarını ele aldığı, aynı zamanda Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmak amacıyla Komisyonun önemli gündem maddelerinden birisi olduğu vurgulanmaktadır.

Değer zinciri kapsamında AB içerisinde ve diğer yerlerdeki vatandaş ve işletmecilerin özellikle Kovid-19 salgını sonrası ve ekonomik gerilemeden dolayı bu stratejiden fayda sağlaması gerektiği belirtilmektedir. Stratejide sürdürülebilir gıda sistemi yönündeki değişikliğin çevre, sağlık ve sosyal anlamda faydalar getirebileceği, ekonomik kazanımlar sunabileceği, krizin atlatılmasını sağlayarak yeni sürdürülebilir bir yola sevk edebileceği değerlendirilmektedir.

İlaveten mevcut gıda sisteminin artan sıklıkta tekrarlayan kuraklıklar, seller, orman yangınları, hastalık ve zararlılar nedeniyle tehdit altında olduğu ve daha sürdürülebilir ve esnek bir gıda sistemine ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır. Bunun yanında pestisit ve antimikrobiyalere bağımlılığın azaltılması, aşırı gübrelemenin azaltılması, organik tarımın artırılması, hayvan refahının iyileştirilmesi ve biyoçeşitlilik kaybının tersine çevrilmesi amaçlanmaktadır.

Bu çerçevede AB'nin 2030 yılı itibarıyla ortaya koyduğu hedefler şunlardır:

- Kimyasal pestisit kullanımını ve riski ile daha zararlı olan pestisitlerin kullanımını yarı yarıya indirmek,
- Besin kayıplarını yarı yarıya azaltarak gübre kullanımını %20 oranında düşürmek,
- Çiftlik hayvanları ve yetiştiriciliği yapılan su ürünleri için antimikrobiyallerin satışlarını yarı yarıya azaltmak
- Organik tarım yapılan alanları toplam tarım alanlarının %25'ine yükseltmek.

Bunun yanı sıra Komisyon, stratejinin, tüm AB ikili ticaret anlaşmalarında iddialı sürdürülebilirlik hükümlerini içeren sürdürülebilir kalkınma bölümleri olmasına ve hayvan refahı, pestisit kullanımı ve antimikrobiyal dirençle mücadele gibi kilit alanlarda üçüncü ülkelerden iddialı taahhütlerin alınmasına katkıda bulunması gerektiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla tarım ürünleri ihracatı açısından ileride AB'nin kendi standartlarına uymayan ürünleri kabul etmemesi riski ortaya

çıkabilecektir.

Biyçeşitlilik Stratejisi

Biyçeşitlilik stratejisiyle doğanın korunması ve doğa üzerinde oluşturulan tahribatın giderilmesi hedeflenmekte olup, 2030 yılı için aşağıdaki somut amaçları belirlemektedir.

- AB'nin kara ve deniz alanlarının en az %30'unun koruma altına alınması,
- Bozulmuş ekosistemlerin canlandırılması ve doğaya daha fazla zarar verilmesinin engellenmesi,
- Tarım alanlarının en az %10'ununda biyçeşitlilik açısından zengin tabiat özelliklerinin oluşturulması,
- Tarım alanlarının %25'inde organik tarım yapılması ve agro-ekoloji uygulamalarının teşvik edilmesi,
- Pestisit kullanımının ve pestisitlere ilişkin risklerin en az %50 oranında azaltılması,
- Polen taşıyıcıların sayılarındaki azalmanın tersine çevrilmesi,
- Biyçeşitlilik açısından zengin ve farklı 3 milyardan fazla ağacın dikilmesi,
- Hedef dışı avın neden olduğu ve deniz tabanına verilen zarar konularının ele alınması,
- AB nehirlerinin en az 25.000 km'lik kısmının serbest akar hale gelecek şekilde canlandırılması

Döngüsel Ekonomi Eylem Planı

11 Mart 2020 tarihinde kabul edilen Döngüsel Ekonomi Eylem Planı ile AB ekonomisinin modernleşmesine katkı sağlayacağı, bu çerçevede üretim aşamasında kaynak kullanımının sınırlandırılması ve yeniden kullanımın teşvik edilmesi planlanmaktadır. Söz konusu eylem planında tarım sektörü ile ilgili öne çıkan konular aşağıda sıralanmaktadır;

- Atık suların tarımda yeniden kullanımı
- Gıda artıklarının azaltılması için hedeflerin belirlenmesi,
- Gıdaların dağıtımı ve tüketimi için ortak kuralların belirlenmesi,

Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması

Avrupa'daki iddialı iklim eyleminin karbon kaçağına yol açmasını önlemek için belirli ürünlerin ithalatına bir karbon fiyatı konulmasını öngören Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizmasına (SKDM) dair Tüzük Teklifi de 14 Temmuz 2021 tarihinde Komisyon tarafından sunulmuştur. Buna göre 2023'te başlayıp 2025'in sonunda sona erecek bir geçiş sürecinin ardından 2026'dan itibaren tümüyle uygulanması öngörülen SKDM ile Dünya Ticaret Örgütü kuralları ve AB'nin diğer uluslararası yükümlülüklerine uygun olarak AB'ye ithal edilen malların karbon içeriklerini yansıtacak şekilde fiyatlandırılmasının temini öngörülmektedir.

Metan Stratejisi⁵

14 Ekim 2020 tarihinde yayımlanan bu stratejide, dünyadaki metan emisyonlarının %41'inin doğal kaynaklardan, %59'unun ise tarımdan kaynaklandığı belirtilmektedir. AB'de ise metan emisyonlarının %53'ünün tarımdan, %26'sının atıklardan, %19'unun ise enerji sektöründen kaynaklandığı ifade edilmektedir. Ayrıca AB'de tarımdan kaynaklanan metan emisyonlarının %80,7'sinin hayvancılıktan, %17,4'ünün gübrelerden, %1,2'sinin ise çeltik tarımından kaynaklandığı vurgulanmaktadır. 2030 yılı hedefi olarak 2005 yılı metan emisyon seviyelerinin %35-%37 arasında azaltılması belirlenmiştir.

Tarım sektörü ile ilgili öne çıkan hususlar aşağıda sıralanmaktadır;

- 2021 ilk yarısı: Çalışma Grubu kurulması (Metan döngüsü)
- 2021 sonu: En iyi uygulamalar ve teknolojiler konusunda envanter oluşturulması (Hayvancılık odaklı)
- 2022: Dijital karbon gezgini şablonu ve kılavuz(GHG emisyonlarının hesaplanması ve uzaklaştırılması için)
- 2021: Stratejik planlarda karbon tarımının teşvik edilmesi
- Ufuk Avrupa 2021-2024 Stratejik Planı kapsamında araştırma yapılması
- Biyogaz piyasasının gelişimi için destek verilerek 2050 yılına kadar 2017 yılına kıyasla biyogaz tüketiminin 3 katından fazla artırılmasının sağlanması

Toprak Stratejisi⁶

17 Kasım 2021 yılında yayımlanan bahse konu stratejide öne çıkan hususlar aşağıda sıralanmaktadır;

- Sürdürülebilir toprak yönetimi kapsamında arazi sahipleri için ücretsiz toprak analizleri,
- Yeni OTP ile Sürdürülebilir toprak yönetiminin sağlanması ve en iyi uygulamaların paylaşılması,
- Döngüsel ekonomi kapsamında kazılan toprağın taşınması, yeniden kullanımı ve işlenmesi için kalite ve miktarını yansıtan toprak pasaport sisteminin oluşturulması,
- Arazinin yeniden kullanımını ve yeni arazinin daha az kullanımını artırmak için bir "arazi alma hiyerarşisini" entegre ederek 2050 yılına kadar net arazi alımına ulaşılmaması,
- Çölleşmenin önüne geçilmesi,
- Bozulmuş toprakların eski haline getirilmesi ve kirlenmiş alanların iyileştirilmesi,
- Topraklara ilişkin araştırma, veri ve izlemenin geliştirilmesi,
- İklim değişikliğini hafifletmek ve buna uyum sağlamak için, sulak alanların ve organik

⁵ https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/eu_methane_strategy.pdf Erişim Tarihi: 11.02.2022

⁶ https://ec.europa.eu/environment/publications/eu-soil-strategy-2030_en Erişim Tarihi: 11.02.2022

toprakların drenajını durdurulması ve drene edilmiş turbalıkların eski haline getirilmesi

➤ **Paris İklim Değişikliği Anlaşması**

Paris İklim Değişikliği Anlaşması⁷, 2020 sonrası iklim değişikliği rejiminin çerçevesini oluşturan Paris Anlaşması, 2015 yılında Paris'te düzenlenen BMİDÇS 21. Taraflar Konferansı'nda kabul edilmiştir. COP 21'de, 2020 sonrası için ilk kez küresel ölçekte bütün ülkeler sera gazı emisyon azaltımı taahhüdünde bulunmuşlardır. Anlaşma, 5 Ekim 2016 itibariyle, küresel sera gazı emisyonlarının %55'ini oluşturan en az 55 tarafın anlaşmayı onaylaması koşulunun karşılanması sonucunda, 4 Kasım 2016 itibariyle yürürlüğe girmiştir. Paris Anlaşması, kabulünün üzerinden 1 yıl geçmeden yürürlüğe giren ilk küresel anlaşmadır.

Anlaşma, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin uygulanmasını geliştirmek amacıyla, sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılması çabaları bağlamında iklim değişikliği tehdidine yönelik küresel müdahaleyi güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda,

- İklim değişikliği risk ve etkilerini önemli ölçüde azaltacağı bilinciyle, küresel ortalama sıcaklık artışının sanayileşme öncesi döneme göre 2°C altında tutulması; ilave olarak ise bu artışın 1,5°C'nin altında tutulmasına yönelik küresel çabaların sürdürülmesi,
- İklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı uyum kabiliyetinin ve iklim direncinin artırılması; düşük sera gazı emisyonlu kalkınmanın temin edilmesi ve bunlar gerçekleştirilirken, gıda üretiminin zarar görmemesi,
- Düşük emisyonlu ve iklim dirençli kalkınma yolunda finans akışının istikrarlı hale getirilmesi hedeflenmektedir.

➤ **BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri**

BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri⁸, yoksulluğu ortadan kaldırmak, gezegenimizi korumak ve tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak için küresel eylem çağrısıdır. Bu kapsamda, 17 Küresel Amaç üzerinde uzlaşılmıştır. Bakanlığımızı ilgilendiren alanlarında yer aldığı söz konusu amaçlar aşağıdaki şekildedir:

1. Yoksulluğa Son

2. Açlığa Son

- 2030'a kadar açlığın sona erdirilmesi ve özellikle yoksullar ve çocuklar da dâhil kırılgan durumda olan kişiler başta olmak üzere herkesin bütün yıl boyunca güvenli, besleyici ve

⁷ Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çevre Sözleşmesi (UNFCCC), https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf, Erişim Tarihi:11.02.2022

⁸ Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>, Erişim Tarihi:11.02.2022

yeterli miktarda besine erişiminin güvence altına alınması

- 2030'a kadar sürdürülebilir gıda üretimi sistemlerinin güvence altına alınması ve üretimi ve üretkenliği artıran, ekosistemlerin sürdürülmesine yardımcı olan, iklim değişikliğine, aşırı hava koşullarına, kuraklığa, sellere ve diğer felaketlere uyum sağlama kapasitesini güçlendiren ve toprak kalitesini devamlı olarak artıran dayanıklı tarım uygulamalarının hayata geçirilmesi
- Tohumların, kültür bitkilerinin, çiftlik hayvanlarının ve evcilleştirilmiş hayvanların ve onların vahşi türlerinin ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde etkin bir biçimde yönetilen ve çeşitlendirilen tohum ve bitki bankaları aracılığıyla genetik çeşitliliğinin sürdürülmesi ve uluslararası olarak üzerinde anlaşmaya varıldığı üzere, genetik kaynakların ve ilgili geleneksel bilginin kullanımından elde edilen kazanımlara erişimin ve bu kazanımların adil ve hakkaniyetli biçimde paylaşılmasının desteklenmesi
- Kırsal altyapı, tarımsal araştırma ve yayım hizmetleri, teknoloji geliştirme ve bitki ve hayvan gen bankaları alanlarına yatırımın artırılması
- Gıda hammadde piyasalarının ve türevlerinin etkin bir biçimde işlemelerini sağlamak için önlemler alınması ve gıda fiyatlarındaki aşırı değişkenliği sınırlandırmaya yardımcı olmak için gıda rezervleriyle ilgili bilgileri de kapsayan piyasa bilgilerine zamanında erişimin kolaylaştırılması

3. Sağlık ve Kaliteli Yaşam

4. Nitelikli Eğitim

5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

6. Temiz Su ve Sanitasyon

- 2030'a kadar kirliliği azaltarak, çöp boşaltmayı ortadan kaldırarak, zararlı kimyasalların ve maddelerin salınımını en aza indirgeyerek, artılmamış atık su oranını yarıya indirerek ve geri dönüşümü ve güvenli tekrar kullanımı küresel olarak ciddi ölçüde artırarak su kalitesinin yükseltilmesi
- 2030'a kadar bütün sektörlerde su kullanım etkinliğinin büyük ölçüde artırılması, su kıtlığı sorununu çözmek için sürdürülebilir tatlısu tedarikinin sağlanması ve su kıtlığından muzdarip insan sayısının önemli ölçüde azaltılması
- 2030'a kadar uygun görüldüğünde sınır ötesi işbirliği yoluyla her düzeyde bütünleşik su kaynakları yönetimi uygulanması

7. Erişilebilir ve Temiz Enerji

8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme

9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı

10. Eşitsizliklerin Azaltılması

11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar

12. Sorumlu Üretim ve Tüketim

- 2030'a kadar perakende ve tüketici düzeylerinde kişi başına düşen küresel gıda atığının yarıya indirilmesi ve hasat sonrası kayıplar dâhil üretimdeki ve tedarik zincirlerindeki gıda

kayıplarının azaltılması

- Üzerinde anlaşmaya varılan uluslararası çerçevelere uygun olarak kimyasalların ve tüm atıkların yaşam döngüleri boyunca çevresel olarak sağlam biçimde yönetimlerinin sağlanması ve bu kimyasalların ve atıkların insan sağlığı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek için havaya, suya ve toprağa karışmalarının önemli ölçüde azaltılması

13. İklim Eylemi

14. Sudaki Yaşam

- Balık stoklarını mümkün olan en kısa zamanda eski durumuna getirmek ya da en azından biyolojik karakteristiklerine göre maksimum sürdürülebilir ürünü verecek seviyelere ulaştırmak için balık hasadının etkin bir biçimde düzenlenmesi, aşırı avlanma, yasa dışı, bildirilmeyen ve düzenlenmesiz balıkçılığın ve doğaya zararlı balıkçılık uygulamalarının sona erdirilmesi ve bilime dayalı yönetim planlarının uygulanması
- Gelişmekte olan ve en az gelişmiş ülkelere özel ve farklı muamele ilkesinin Dünya Ticaret Örgütü balıkçılık teşvikleri müzakerelerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturduğunu yeniden teyit ederek kapasite aşımı ve aşırı avlanmaya katkıda bulunan balıkçılık teşviklerinin bazı türlerinin yasaklanması, yasa dışı, bildirilmeyen ve düzenlenmesiz balıkçılığa katkıda bulunan teşviklerin ortadan kaldırılması ve bu tür yeni teşviklerin uygulamaya konmasından kaçınılması
- Küçük çaplı balıkçıların deniz kaynaklarına ve piyasalarına erişimlerinin sağlanması
- Küçük ölçekli balıkçıların erişim haklarını koruyan ve tanıyan yasal/düzenleyici/politik/kurumsal çerçevenin uygulanması konusunda ülkelerin ilerlemesi

15. Karasal Yaşam

- Özellikle ormanlarda, sulak alanlarda, dağlarda ve kurak alanlardaki karasal ve iç tatlısu ekosistemlerinin uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülükler doğrultusunda korunmasının, eski haline getirilmesinin ve sürdürülebilir kullanımının sağlanması
- 2030'a kadar sürdürülebilir kalkınma açısından çok önemli bir rol oynayan yararların sağlanması adına kapasite geliştirmek için dağ ekosistemlerinin ve biyoçeşitliliğinin korunmasının güvence altına alınması
- İstilacı yabancı türlerin kara ve deniz ekosistemleri üzerindeki etkilerinin azaltılması, yayılmalarının önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması ve tehlike teşkil eden daha öncelikli türlerin kontrolünün sağlanması ya da yok edilmesi

16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar

17. Amaçlar için Ortaklıklar

AVRUPA KOMİSYONU'NUN TÜRKİYE'YE YÖNELİK POLİTİKA BELGELERİ

Bu başlık altında, Avrupa Komisyonu 2021 Türkiye Raporu ve AB Finansal Desteği Tematik Değerlendirme Raporu incelenmiş olup tarım ve kırsal kalınma, gıda güvenilirliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikası ile balıkçılık konularında Komisyon'un Türkiye'ye yönelik politika değerlendirmeleri ve tavsiyeleri ortaya konmuştur. Ayrıca, AB ile Türkiye arasında düzenli olarak

gerçekleştirilmekte olan ve Türk heyeti ile işbirliği içerisinde Komisyon tarafından raporlanan 1 No'lu Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesinin son toplantısında ele alınan konular özetlenmiştir.

➤ **Avrupa Komisyonu 2021 Türkiye Raporu (İlerleme Raporu)⁹**

Avrupa Komisyonu 2021 yılı Genişleme Strateji Belgesi ile Türkiye dâhil tüm aday ve potansiyel aday ülkeler için hazırlanan Ülke Raporları açıklanmaktadır. Söz konusu raporda adaylık sürecinde açıklanan 28 fasıl ile ilgili değerlendirmeler iletilmektedir. Bu kısımda Bakanlığımız sorumluluğunda olan fasıl 11, 12, 13 başlıkları ele alınmıştır.

Devlet desteklerinin şeffaflığının ve denetiminin zayıf kaldığı. Devlet Desteklerinin İzlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun'un on yıl önce kabul edilmesi planlanan uygulama mevzuatının hâlâ kabul edilmediği, Türkiye henüz resmi olarak kapsamlı bir devlet destekleri envanteri oluşturmadığı veya tüm devlet destekleri mekanizmalarının AB müktesebatına uyumlu hâle getirmeye yönelik bir eylem planının hazırlanmadığı belirtilmiştir.

Fasıl 11: Tarım ve Kırsal Kalkınma başlığı özelinde;

Türkiye, tarım ve kırsal kalkınma alanında belirli düzeyde hazırlıklı olduğu, Türkiye'nin tarım politikası AB ortak tarım politikası ana ilkelerinden uzaklaştığı için rapor döneminde gerileme olduğu, gıda ürünleri konusunda AB'nin önde gelen bir ihracatçısı olan Türkiye'nin gıda güvenilirliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikası alanında sınırlı ilerleme kaydettiği belirtilmiştir. Türkiye'nin, AB standartlarını ve özellikle pestisit kalıntılarına ilişkin olanları karşılama konusunda daha fazla ilerleme kaydetmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Genel olarak, özellikle IPA II fonlarının kullanımının hızlandırılması ve bazı yapısal zayıflıkların giderilmesi konusunda bazı ilerlemeler kaydedildiği, Türkiye'nin mali ve bütçesel hükümler alanında belirli düzeyde hazırlıklı olduğu ifade edilmekle birlikte rapor döneminde, idari kapasitenin güçlendirilmesi ile öz kaynaklar sisteminin doğru bir biçimde uygulanması için uygulama kurallarının belirlenmesi konusunda sınırlı ilerleme kaydedildiği ifade edilmiştir. Ayrıca bir önceki yıl yapılan tavsiyelere ilişkin gerileme olduğu vurgulanmıştır.

Bunlara ilaveten, tarım istatistiklerinin oluşturulması için hâlâ bir strateji belgesinin olmadığı ve Türkiye'nin AB'den tarımsal ürün ithalatını kısıtladığı belirtilmiştir.

Rapora göre Türkiye'nin özellikle 2022 yılı için:

→ Tarım istatistiklerinin oluşturulması için bir strateji belgesi hazırlaması ve bunu uygulamaya başlaması;

⁹ AB Başkanlığı, https://www.ab.gov.tr/siteimages/2021_trkiye_raporu_tr.pdf, Erişim Tarihi: 11.02.2022

→ Çapraz uyum standartlarının tanımını da içeren tarımsal destekleme politikasını AB müktesebatına uyumlu hâle getirecek bir strateji geliştirmesi ve bu stratejiyi uygulamaya başlaması gerekmektedir.

Türkiye'nin, özellikle üretimle ilişkili desteği artırmak ve bölge veya havza bazlı bir yönetim modeline geçmeyi hedeflemek suretiyle ortak tarım politikası kapsamında tarımsal doğrudan desteği düzenleyen ilkelerden uzaklaşmaya devam ettiği ifade edilmiştir.

Türkiye'nin, Entegre İdare ve Kontrol Sistemi'nin (IACS)'ın uygulanması için daha fazla adım atması gerektiği, Çiftlik Muhasebe Veri Ağı'nın, 81 ilin tamamını kapsadığı ve tarımsal üretim ve kayıt sistemine entegre edildiği belirtilirken genel tarım sayımının henüz yapılmadığı ve tarım istatistikleri strateji belgesi henüz kabul edilmediği ifade edilmiştir. AB politikalarıyla daha fazla uyum sağlanması için ödemelerin üretimle ilişkisinin kesilmesinin ve arazi esaslı ödemelerin iyi tanımlanmış çapraz uyum standartlarıyla ilişkilendirilmesinin gerekliliği raporda vurgulanmıştır.

Son olarak, Türkiye'nin, sığır eti ve canlı hayvan kotalarını kalıcı olarak açarak AB-Türkiye arasındaki tarım ürünleri ticaretine ilişkin anlaşma kapsamındaki yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmesinin beklendiği ve ithalat kotalarının uygun ve şeffaf bir biçimde yönetilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Fasıl 12: Gıda Güvenilirliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası

Gıda güvenilirliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikası alanında hazırlıklar belirli düzeydedir. Hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınması uygulamasına ilişkin bir önceki yıl sınırlı ilerleme kaydedilmiştir yapılan tavsiyeler kısmen dikkate alınmıştır. Gıda işletmeleri, ilgili AB standartlarını karşılayacak şekilde henüz iyileştirilmemiştir. Bu alandaki AB müktesebatının tam olarak uygulanması için kayda değer ilave çabalara ihtiyaç duyulmaktadır.

→ bir ulusal program sunmak suretiyle, gıda işletmelerini AB standartlarını karşılayacak şekilde iyileştirmesi;

→ pestisitlerin maksimum kalıntı limitlerine ilişkin AB standartlarını karşılama konusunda kayda değer ilerleme sağlanması ve bir kalıntı izleme planı sunması;

→ zoonozların ele alınmasında daha fazla ilerleme kaydetmesi gerekmektedir.

Genel gıda güvenilirliği konusunda, AB müktesebatına uyum sağlanması ve müktesebatın uygulanması bakımından sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Özellikle 2020'de klorpirifos ve klorpirifos-metil ile ilgili yeni standartlar uygulanmaya başlandığında, Türkiye'den AB'ye ithal edilen meyve ve sebzelerdeki pestisit kalıntısı bulgularına ilişkin Gıda ve Yem Hızlı Alarm Sistemi'nden (RASFF) alınan bildirimlerin sayısı kabul edilemez derecede yüksek kalmıştır. Türk makamlarından, bu durumu düzeltmek için ellerinden geleni yapmaları talep edilmektedir.

Türkiye, veterinerlik politikasını AB müktesebatı ile henüz tam olarak uyumlaştırmamıştır. Kara ve deniz sınırlarındaki sınır kontrol noktaları (SKN) ve İstanbul'daki Sabiha Gökçen Havalimanı'nda yer alan sınır kontrol noktası tam olarak işlevsel değildir.

Tarım ürünleri için ticaret rejimine ilişkin Şubat 1998 tarihli AB-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı ile tam uyum da dâhil olmak üzere, nakledilebilir süngerimsi beyin hastalıkları ve sürveyans sistemleri konusundaki AB müktesebatına tam uyumun sağlanması için hâlâ çabaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Hayvanların nakilleri sırasında refahına ilişkin mevzuatın uygulanmasına başlanmamıştır ve bu alanda AB müktesebatının tam olarak uygulanması için daha fazla yapısal ve idari çalışmaya gerek duyulmaktadır. Salmonella kontrol programının uygulanmasıyla zoonozlar konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir.

Tarımsal gıda işletmeleri için ulusal bir modernizasyon planı oluşturulması konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Gıda işletmelerinin kayıt altına alınmasına ve onaylanmasına yönelik yeni kuralların uygulanması konusunda hâlâ çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Hayvansal yan ürünler konusunda da kayda değer çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Denetimlerin finansmanı ile ilgili düzenlemeler henüz AB sistemi ile uyumlu hâle getirilmemiştir.

Yeme ilişkin özel kurallar konusunda ilerleme sınırlı kalmıştır. Bitki sağlığı politikasındaki ilerleme sınırlı kalmıştır. Yeni gıdalar ve genetiği değiştirilmiş organizmalar konusunda uyum henüz sağlanmamıştır.

Fasıl 13: Balıkçılık

Türkiye, balıkçılık alanında belirli düzeyde hazırlıktır. Su ürünleri kanununun uygulanması, kaynaklar ve filo yönetimi ile denetim ve kontrolde iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Bir önceki yıl yapılan tavsiyelere büyük ölçüde uyulmuştur.

→ Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM), Karadeniz'de Sürdürülebilir Balıkçılık Bakanlar Konferansı ve GFCM 2020 sonrası Stratejisi dâhil, balıkçılık alanında balıkçılık yönetimi, uyum ve yasa dışı, kayıt dışı ve düzenlenmemiş balıkçılığı da içerecek şekilde çok taraflı işbirliğini özellikle daha da geliştirmesi gerekmektedir.

Fasıl 18: İstatistik

Bir önceki yıl yapılan tavsiyeler sınırlı düzeyde uygulanmıştır. Tarım istatistikleri ile ilgili olarak, 2001'den bu yana genel tarım sayımı yapılmamıştır. Tarımsal ekonomik hesaplar, AB müktesebatı ile tam olarak uyumlu değildir. 2016 yılı Tarımsal İşletme Yapı Araştırması sonuçları, Eurofarm sistemine henüz iletilmemiştir.

→ TÜİK ve diğer veri sağlayıcıları arasında koordinasyonu artırması ve daha fazla güçlendirmesi;

→ Tarım, iltica ve göç istatistiklerini iyileştirmesi gerekmektedir.

➤ **Avrupa Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektöründe AB Finansal Desteği İle Tematik Değerlendirme Raporu**

Bu rapor, 2013-2020 dönemi için 'Türkiye'nin Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektöründe AB Mali Yardımlarının Tematik Değerlendirmesi' bulgularının bir özetini sunmaktadır.

Değerlendirmenin ana hedefleri aşağıdaki gibidir:

- IPA II (IPA I'in son yılı dahil) program bütçesi tarafından finanse edilen Türkiye'de Tarım ve Kırsal Kalkınma sektörlerine verilen AB desteğinin performans ve sonuçlarının ayrıntılı bir bağımsız değerlendirmesini üstlenmek;
- Mevcut ve gelecekteki Müdahaleleri iyileştirmek için öğrenilen temel dersleri, sonuçları ve ilgili önerileri belirlemek. Değerlendirmenin amacı özellikle, tasarım ve uygulama aşamaları dahil olmak üzere tarım ve kırsal kalkınma sektöründeki IPA II müdahalelerinin performansını gözden geçirmek ve IPA III çerçevesinde gelecekteki eylemler için öneriler sunmaktır.

Değerlendirmeden elde edilen ana bulgular şunlardır:

- **Tarım politikası farklılığı:** 2013-2020 Programlama döneminde Türkiye'nin Ulusal stratejik öncelikleri ile AB'nin tarımın geliştirilmesiyle ilgili stratejik öncelikleri arasında, özellikle son üç yılda (2018-2020) kademeli bir ayrışma ortaya çıkmıştır. Bu, Türk tarım-gıda sektörü politikalarının AB OTP'ye uyum sürecini önemli ölçüde yavaşlatmıştır. Programlama döneminde gıda güvenilirliği standartlarını ve düzenlemelerini uyumlu hale getirmek için tarım desteğinde, piyasa düzenlenmesi için düzenleyici çerçevelerde ve/veya politikalarda yalnızca marjinal değişiklikler elde edilmiştir. Böylece AB IPA II programının etkisi ve genel programlama hedeflerinin başarılması önemli ölçüde sınırlandırılmıştır.
- **Kırsal politika yaklaşması:** Tarım politikası çerçevesinin tam tersine, Kırsal Kalkınma alanında, Türk politika ve stratejileri öncelikle IPARD II programının kademeli olarak genişletilmesine ve yeni kırsal kalkınma önlemleri ile destek hizmetlerinin kabul edilmesine olanak sağlayacak biçimde Avrupa Birliği'ne yakınlaşmıştır. Programlama döneminde Kırsal Kalkınmayı desteklemek için üst düzey politika yapıcılarının ve etkileyicilerin katılımı da artırılmıştır. IPARD programı şimdi, yüksek görünürlük ve yararlanıcılar tarafından her düzeyde kabul edilen AB desteğinin net bir şekilde tanınmasıyla, amiral gemisi bir sektörel reform programı haline gelmiştir. IPARD II'yi desteklemek için sağlanan IPA II yardımı bu başarıya açıkça katkıda bulunmuştur.
- **Program ilgililiği:** Genel olarak, programa dahil edilen proje portföyü iyi tasarlanmış ve genel program için tanımlanan stratejik politika hedefleriyle yakından uyumludur. Ancak, program hazırlık döneminde paydaş istişare süreci bir şekilde sınırlı kalmıştır ve merkezi

düzeyde sektör yönetişimine dahil olan kamu kurumlarıyla yapılan istişarelerin hakimiyetinde olmuştur. Bu sınırlı odak daha sonra, düzenleyici değişikliklere ve kilit kamu kurumlarının kapasitelerinin geliştirilmesine ve düzenleyici ve idari destek sistemlerine odaklanma eğiliminde olan projelerin çoğunun tasarımına yansımıştır. Daha da önemlisi, proje tasarımlarının çoğunluğu, esas olarak politika değişikliğini ve AB uyumunu desteklemeyi amaçlayan projelerin uygulanmasıyla ilişkili yapısal politika risklerini de yeterince hesaba katmamıştır.

- **Program verimliliği:** Projelerin çoğu, uygulamada yüksek düzeyde bir verimliliği yansıtmış ve yararlanıcı beklentilerini karşılamış ya da aşmıştır. Projelerin çoğu, esas olarak küresel pandeminin yarattığı kısıtlamalara bağlı olarak çoğu projenin uygulanması için zaman çizelgelerinde yalnızca küçük uzatmalarla, orijinal şartnamelerinden büyük sapmalar olmaksızın uygulanmıştır. Genel olarak, Kovid-19'un neden olduğu değişen koşullara uyum sağlarken, ihale makamları, müteahhitler, muhataplar ve lehtarlar, çalışma uygulamalarını zaman içinde değiştirerek yüksek derecede esneklik ve uyarlanabilirlik sergilemişlerdir.
- **Programın etkinliği:** Müdahaleler büyük ölçüde beklenen çıktıları üretmiş ve genel olarak belirli sonuçlara ulaşma düzeyi açısından iş planlarından önemli bir sapma gözlemlenmemiştir. Bu, ilgili kurumların ve işlevlerinin kurulmasına ve/veya güçlendirilmesine neden olmuştur. Ayrıca, çok çeşitli kamu ve özel işletmeciler farkındalıklarını ve teknik bilgi ve becerilerini artırmıştır. Ancak, müdahalelerin genel hedeflerine, özellikle AB mevzuatına uyumun desteklenmesine ilişkin hedeflere genel olarak ulaşamamıştır. Daha da önemlisi, resmi raporlama, izleme ve yönlendirme grubu kayıtları ile fiili proje uygulama deneyimleri ve sonuçları arasındaki kopukluk nedeniyle uygulama verimliliği engellenmiştir. Bu şeffaflık eksikliği, özellikle tarım-gıda politikalarının ve ilgili destek sistemlerinin geliştirilmesi ile ilgili olduğu için, programlama dönemi boyunca uygulama zorlukları hakkında daha yapıcı diyalogun gelişmesini engellemiştir. Ayrıca birçok projede, operasyonel etkinliği de etkileyen raporların onaylanmasında sık ve kapsamlı gecikmeler yaşanmıştır.
- **Program etkisi:** Genel olarak müdahaleler yararlanıcı kurumların teknik kapasitelerinin güçlendirilmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Ancak, bu olumlu etkiye rağmen, Türk sektörü stratejik politika çerçevesi ile AB'nin OTP'si arasında programlama döneminde ortaya çıkan farklılık, programın genel etkisini ve AB'ye uyum ile sağlanan ilerlemeyi önemli ölçüde azaltmıştır.
- **Programın sürdürülebilirliği:** Mevcut proje portföyündeki birçok projenin devam eden olması nedeniyle, çeşitli müdahalelerin sürdürülebilirliği açısından ve diğer açılardan kesin ifadeler vermek zordur. Bununla birlikte, Türk Hükümeti'nin, ulusal politika çerçevesini AB OTP'si ile uyumlu hale getirmek için sektörde temel politika ve yasal değişiklikleri uygulamaya koyma taahhüdünün olmaması, genel programın sürdürülebilirliği için önemli bir risk olmaya devam etmektedir. Bu endişeye rağmen, uyum sürecine yönelik siyasi taahhütlerin yerine getirilmesi durumunda, katılım sürecini ilerletmek için önemli politika, yasal ve kurumsal

değişikliklerin uygulanmasını yüksek derecede desteklemeye hazır olan faydalanıcı teknik personel düzeyinde sahiplenme ve bağlılık mevcuttur.

Geliştirilen yeni sistemler ve kapasite geliştirme sonuçları açısından elde edilen kazanımların sürdürülebilirliğinin önündeki en büyük engel, AB'ye yakınlaşma sürecini çevreleyen belirsizlik olmaya devam etmektedir. Ayrıca, özel sektör istişarelerinden elde edilen bulgular, birçoğunun geleceğe dair daha net bir görüş olmadan değişiklik yapmaya isteksiz olduğunu göstermektedir.

- **AB katma değeri:** Genel olarak müdahaleler, Türkiye devlet kurumlarının kendi başlarına elde etmesi pek olası olmayan sonuçlar doğurmuştur. Sonuçlar farkındalık yaratma, bilgi edinme, kapasitelerin ve sistemlerin geliştirilmesi açısından finansal olmayan faydalarda başlangıçtaki AB mali katkılarının ötesinde açıkça daha büyük bir değer üretmiştir. Bununla birlikte, proje sonrası önemli kamu kaynaklarından yararlanılamaması veya kademeli düzenleyici değişikliklerin güvence altına alınamaması, bu yatırımların katma değerini ciddi şekilde azaltmıştır ve bunların çoğu tarihsel olarak birden fazla AB programlama dönemi (IACS, FADN, Hayvan Aşılama programları) aracılığıyla da desteklenmiştir.
- **Koordinasyon ve diyalog mekanizmaları:** Genel olarak AB Tarım ve Kırsal Kalkınma portföyünde tarım-gıda sektöründe, daha yapıcı görüş alışverişini teşvik edebilecek ve/veya program düzeyinde kilit uygulama konularını ele alabilecek (veya ülke içinde ortaklık ve sinerjiyi teşvik edebilecek) etkili koordinasyon ve diyalog mekanizmalarının eksikliği görülmüştür. Tarım-gıda sektörü için yürürlükte olan mevcut mekanizmalar çok büyük, resmi ve esnek değildir ve bu nedenle etkili diyalogu veya açık görüş alışverişini teşvik etmeye elverişli değildir. Ayrıca, Avrupa Komisyonu ve Türk Hükümeti'nin, özellikle son 3-4 yılda, üst düzeyde bu tür politika diyalogunu etkin bir şekilde destekleme konusunda bir taahhüt eksikliği bulunmaktadır. Avrupa Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektöründe AB Finansal Desteği Tematik Değerlendirmesi Şubat 2021 yılında başlamış ve Ekim 2021'de final raporu gönderilmiştir. Söz konusu rapor, 2013-2020 dönemi için 'Türkiye'nin Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektöründe AB Mali Yardımlarının Tematik Değerlendirmesinden elde edilen bulguların bir özetini sunmaktadır. Değerlendirme, AB Türkiye Delegasyonu, Tarım ve Orman Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı AB Müdürlüğü temsilcilerinden oluşan bir değerlendirme Referans Grubu tarafından denetlenmiştir. Değerlendirme ekibinde tarım, kırsal kalkınma, veterinerlik, gıda güvenliği ve balıkçılık alanlarında deneyim sahibi dört uzman yer almıştır.

Değerlendirmenin ana hedefleri:

- IPA II (IPA I' in son yılı dahil) program bütçesi tarafından finanse edilen Türkiye'de Tarım ve Kırsal Kalkınma sektörlerine verilen AB desteğinin performans ve sonuçlarının ayrıntılı bir bağımsız değerlendirmesini yapmak;
- Mevcut ve gelecekteki Müdahaleleri iyileştirmek için öğrenilen temel dersleri, sonuçları ve

ilgili önerileri belirlemektir. Değerlendirmede özellikle tasarım ve uygulama aşamaları da dahil olmak üzere tarım ve kırsal kalkınma sektöründeki IPA II müdahalelerinin performansını gözden geçirmek ve IPA III çerçevesinde gelecekteki eylemler için önerilerin sunulması amaçlanmıştır.

Raporda özetle aşağıdaki konulara dikkat çekilmiştir:

- Tarımsal destek, OPD ve sektörel politikalarında çok az değişim gerçekleşmiştir.
- Genel etki sınırlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Türk politikaları ile AB OTP arasındaki ayrışma arzulanan genel etki seviyesini düşürmektedir. Özellikle AB mevzuatına uyuma yönelik olan olmak üzere, Genel Hedef(ler)e çoğunlukla ulaşamamıştır.
- Raporlama, İzleme, Proje Yönlendirme Komitesi Toplantıları sırasında aksettirilen projelerin uygulanması sırasında ortaya çıkan gerçekler arasındaki tutarsızlıklar nedeniyle uygulama sırasında ortaya çıkan aksaklıklara yönelik yapıcı bir diyalog kurulamamaktadır.
- Fasil 12 ile uyumda belirgin olmayan gelişme bulunmaktadır.
- Paydaş görüş alış-verişi sınırlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Görüş alışverişi daha çok merkezi kamu kurumları ile gerçekleştirilmektedir. Bundan dolayı, daha ziyade mevzuat değişiklikleri ve kilit kamu kurumları ile düzenleyici ve destek sistemlerinin kapasitelerinin geliştirilmesine odaklanılmıştır. Politik riskler yeterince dikkate alınamamaktadır. Görüş alış-verişine yönelik prosedürler yetersizdir.
- Üst düzey diyalog yetersizdir. Koordinasyon ve diyalog, uygulama sorunlarının çözülmesinde ve ortaklık ile sinerjinin geliştirilmesinde faydalıdır.
- Raporların onaylanmasında gecikmeler yaşanmaktadır.
- Türk Hükümeti'nin ilgisinin azalması sebebiyle Programın sürdürülebilirliği yeterince sağlanamamaktadır. Özel Sektör, geleceğe dair daha net bir görüntü olmaması nedeniyle, değişiklikleri üstlenmeye hevesli değildir. Projelerin ardından kamu kaynaklarının devreye sokulması ya da mevzuat değişikliği yapılmasında eksik kalınmıştır.

Sonuçlar

- Planlanan çıktılar (output) elde edilmiştir. Bununla beraber, planlanan sonuçlar/neticeler (outcome) ve genel hedefler (General objective) tam olarak elde edilememiştir.
- Genel program dizaynı odak, kapsam ve yenilik açısından sınırlıdır. Öncelikli olarak kamu kurumlarına odaklanması daha geniş paydaş katılımını sınırlandırmış, politik bağlılığı daha riskli hale getirmiş ve yenilikçiliği azaltmıştır.
- Programlama yeterince net ve şeffaf değildir. Bu da paydaş görüş alış verişini ve daha geniş bir proje portfolyosunu sınırlandırmaktadır. Programlama müdahale mantığının net ve sağlam olmaması yönetimi zayıflatmakta, izlemenin kapsamını sadece proje seviyesindeki sonuçlar ve çıktılar ile sınırlandırmaktadır. Stratejik seviyeye daha fazla odaklanmış bir yönetim şeklinin olmasına, IPA III müdahale mantığının izlenmesine, program seviyesinde stratejik hedeflerin ve politik sonuçların (policy outcome) belirlenmesine ihtiyaç vardır.

- PCM kapasitesi zayıftır. Bu nedenle, teknik şartname vs. hazırlanmasında sıkıntı yaşanmaktadır.
- Pek çok disiplini içeren ekiplerin kurulması gerekmektedir.
- İç koordinasyon sorunu vardır.
- Ülkelere ayrı ayrı fon tahsis edilmemiş olmaması nedeniyle, Türkiye'nin sınırlı miktarda AB fonu için rekabet etmesi gerekmektedir.
- Yeni projeler ve ilerleme raporları yavaş bir şekilde onaylanmaktadır. Bu nedenle, daha şeffaf onay prosedürlerinin, zaman aralıklarının ve prosedürlerin geliştirilmesi; ya da, üçüncü taraflarca yönetimin sağlanması üzerinde düşünülebilir.
- Politik değişikliklerin yetersiz seviyede gerçekleşmesi genel etkiyi azaltmaktadır. Daha geniş tabanlı bir programlama yaklaşımı (özel sektörün dizayn ve uygulamada daha öne çıkan bir rol oynadığı) daha fazla etki (impact) ve daha uzun süreli sonuçlar (outcome) yaratabilir.
- Programlama sırasında, sosyo-ekonomik gelişim, sosyal kapsayıcılık, yoksulluğun hafifletilmesi, cinsiyet eşitliği, çevrenin korunması gibi yatay konulara daha fazla dikkat edilmeli, daha aşikar bir şekilde odaklanılmalı ve doğrudan bunlara hedeflenmiş göstergeler (indicator) belirlenmelidir.
- Program stratejik hedeflerine yalnızca kısmi bir şekilde ulaşılmıştır.

Alınan Dersler

- Politik riskler yönetilmelidir.
- IPARD'dan ve bu kapsamda oluşturulan araçlardan yararlanılabilir.
- Üst seviye politik diyalog kurulmalıdır.
- Program seviyesinde sağlam bir politik diyalog olmalıdır.
- Açık ve esnek bir programlama olmalıdır.
- Net bir programlama süreci olmalıdır.
- Daha geniş bir paydaş görüş alış verişi olmalıdır.

Tavsiyeler

- Hedefler, müdahale mantığı, KPI'ler, ortak bir şekilde üzerinde hem fikir kalınmış stratejik önceliklerin tutarlı bir hiyerarşisi oluşturulmalıdır,
- Sektörün delillere dayanan analizi yapılmalıdır,
- Özel sektör ve sivil toplumun katılımı daha fazla sağlanmalı,
- Çevre, iklim değişikliği, doğal kaynaklar, değer zinciri, risk temelli ve sürdürülebilir gıda üretim sistemleri, kadınlara ve gençlere daha fazla destek, toplum liderliğinde gelişim gibi konulara daha fazla odaklanılmalıdır,
- TR-AB politik diyalogunun sıfırlanarak yeniden başlatılmasına gerek vardır ve süreci kolaylaştıracak üçüncü taraflara ihtiyaç duyulabilir,
- TR-AB sektörel ilişkisinin tarım-gıda ticareti üzerine oluşturulması faydalı olacaktır,
- Net ve şeffaf program hazırlığı ve görüş alış verişi işlem ve prosedürleri (IPARD gibi), rehberleri ve forumları,

- AB ve Türk Hükümeti arasında daha fazla yapıcı diyalog sağlanmalıdır. Bu diyalog, AB Komisyonunun ilgili Genel Müdürlüğünün dahil olması ile politika seviyesinde stratejik kararların alınabileceği, Türk hükümetinin açık ve uzun süreli AB taahhüdünün doğrulanabileceği bir seviyede olmalıdır.
- Kırsal kalkınma (ve IPARD) IPA III sürecinin en önemli/merkezi ögesi olmalıdır,
- AKIS (Tarımsal Bilgi ve İnovasyon Sistemleri) ve FAS(Çiftlik Danışmanlık Sistemleri) desteklenmelidir,
- ROM misyonu bağımsızlığını artıracak ve herhangi bir çıkar çatışmasını önleyecek şekilde gelecekteki misyonlar için bir yönetim ve raporlama yapısının oluşturulması da dikkate alınmalıdır. Örneğin, AB Başkanlığı(NIPAC) ve TOB-IPA Birimi arasında, her bir proje için herhangi belirli uygulama ortaklığından ziyade, ROM uzman misyonlarından birincil olarak sorumlu olan ortak bir gözetim organı kurulabilir.
- Proje tasarımlarında zamanlama olarak daha uzun zaman çerçevelerinin ve artırılmış bütçelerin dikkate alınması ile yeni politikaların veya teknik yaklaşımların pilot uygulamasının yapılabilmesine imkan vererek daha önemli politika değişikliklerini yönlendirebilecek üst yönetimin sahiplenmesi kademeli olarak sağlanabilir,
- Program/Proje veritabanı ve kurumsal hafıza oluşturulmalıdır,
- “Avrupa Takımı¹⁰” ile daha fazla etkileşimde bulunulmalıdır,
- Daha fazla teknik destek sağlanamazsa mevcut kapasite riske girebilir, kaybetmemeli ve Avrupa Komisyonu tarafından daha esnek bir Teknik Destek oluşturulmalıdır.

¹⁰ Avrupa Takımı'nın amacı, Avrupa Birliği ile ilgili konularda kamuoyuna doğru ve objektif bilgi verebilmektir. Avrupa Takımı üyeleri, yapılan talep üzerine seminer, konferans ve eğitim etkinliklerine ya da televizyon programlarına katılırlar. Türkiye'deki tüm kurumlar, etkinlikleri için uzman talebinde bulunabilir. Bu talepler doğrultusunda, talep edilen uzman veya alternatifleri tespit edilip, kuruma önerilir. <https://www.avrupa.info.tr/tr/team-europe> Erişim Tarihi: 11.02.2022

CAP ve CFP' a yasal ve idari uyumun daha az vurgulanması, daha ziyade aşağıdakilere odaklanması:

➤ **15. Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi**

Her yıl aday ülke Türkiye ile AB Komisyonu'nun ilgili Genel Müdürlükleri ile düzenli olarak 1 No'lu Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi Toplantıları düzenlenmektedir.

19-21 Ekim 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen 15. Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi Toplantısında gündeme gelen hususlar aşağıdaki gibidir:

→ Tarım istatistiklerinin üretilmesine ilişkin çalışmaların Bakanlığımız ile birlikte TÜİK'in sorumluluğu altında olduğu, ülkemiz istatistiklerinin uluslararası ve AB standartlarına uyumlu hale getirilmesi için çalışmalar yapıldığı, bu kapsamda tarım sektöründe kayıtlılığı artırmanın temel amaçlardan biri olduğu ifade edilmiştir. İstatistik konusunun çok önemli olduğu, bu kapsamda istatistikler olmadan politikaların oluşturulmasının çok zor olduğu ve uzun süredir bu konunun masada olduğu, 18. Faslin kapanış, 11. Faslin ise açılış kriteri olduğu ve bu stratejinin hızlı bir şekilde hazırlanarak Komisyona sunulması gerektiği ifade edilmiştir.

→ "Çiftlikten Çatala Stratejisi"nde tarımda yeni teknoloji kullanımı ile gıda ayak izinin azaltılmasının ve mera alanlarının artırılmasının amaçlandığı belirtilmiştir.

→ Organik tarımda yeni AB yasal çerçevesi olan 848/2018 Sayılı AB Tüzüğü'nün 1 Ocak 2022 tarihinden itibaren yürürlüğe gireceği belirtilmiştir. Diğer yandan 24 adet ikincil düzenlemenin

bazılarının kabul bazılarının da hazırlık süreçlerinin devam ettiği bilgisi verilmiştir. Ülkemizin denklik konusunda sadece 848/2018 Sayılı AB Tüzüğünü değil yayımlanacak olan tüm ikincil düzenlemeleri de dikkate alması gerektiğinin altı çizilmiştir.

→ Projelerle ilgili olarak en önemli görevin sürdürülebilirliğin sağlanması olduğu belirtilmiştir.

→ Doğu Akdeniz’de GFCM çalışmalarının ilerleme kaydettiği ve fakat balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi bağlamında yeni GFCM 2030 yılı stratejisi ile uyumlu olarak bazı çabaların artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, Akdeniz ve Karadeniz’de balık stoklarının sürdürülebilir yönetimi, hassas türlerin ve habitatların korunması konularında işbirliğinin önem arz ettiğinin altı çizilmiştir.

→ “Çiftlikten Çatala Stratejisi” kapsamında, 2030 yılı itibarıyla sürdürülebilir gıda üretimi için; kimyasal pestisitlerin ve daha tehlikeli pestisitlerin kullanımının %50 oranında azaltılması, besin maddesi kayıplarının en az %50 oranında azaltılması ve bu vesileyle gübre kullanımının en az %20 azaltılması, hayvan yetiştiriciliğinde antimikrobiyal kullanımının %50 oranında azaltılması ve AB’nin tarım arazilerinin en az %25’inde organik tarım yapılmasının hedeflendiği ifade edilmiştir.

ULUSAL POLİTİKA BELGELERİNDE SEKTÖR BAZINDA ÖNE ÇIKAN UNSURLAR

Bu belge hazırlıkları kapsamında tarım ve kırsal kalkınma sektörü içinde yer alan alanlara atıfta bulunmakta olan ulusal politika belgeleri kapsamlı bir şekilde taranarak sektöre yönelik yol haritalarında vurgulanmış olan geliştirilmesi gereken stratejik hedeflerle birlikte IPA III Stratejisi, diğer AB stratejileri ve diğer uluslararası stratejiler ile ulusal stratejilerimizin örtüşükleri ve ayrıştıkları noktalar ortaya koyacak bir perspektif sunulmaya çalışılmıştır.

➤ 11. Kalkınma Planı

İlgili özel ihtisas komisyonu raporları¹¹ temel alınarak hazırlanan On Birinci Kalkınma Planı¹², Öncelikli Gelişme Alanları başlığı altında, tarım sektörü kapsamında belirlenen hedefler şu şekilde sıralanmıştır:

- Sektörün çevresel, sosyal ve ekonomik olarak sürdürülebilir hale gelmesi,
- Ülke insanının yeterli ve dengeli beslenmesinin yanı sıra arz talep dengesini gözetilen üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünün artırılması,

¹¹ On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Özel İhtisas Komisyonu Raporları

<https://www.sbb.gov.tr/ozel-ihstias-komisyonu-raporlari/#1540024439304-a1816e9a-4191> Erişim Tarihi: 11.02.2022

¹² Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı,

<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>, Erişim Tarihi: 11.02.2022

- İleri teknolojiye dayalı, altyapı sorunlarını çözmüş, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, etkin bir sektörün oluşturulması.

2019-2023 yıllarını kapsayan Kalkınma Planında 2023 yılına kadar yürütülecek politikalar ve alınacak tedbirler hususunda tarım sektörünü ilgilendiren öncelikli alanlar şunlardır:

- Makro ve mikro düzeyde doğru ve güvenilir veri temin edilerek, tohumdan sofraya uzanan tüm zincir tam olarak kayıt altına alınacak, yıllık izleme ve değerlendirme çalışmaları kurumsal hale getirilecek, tarımsal bilgi sistemleri tamamlanarak etkin kullanımı sağlanacaktır.
- Tarım sayımı yapılacaktır.
- Dijitalleşme, yapay zekâ ve veriye dayalı iş modelleri ile tarımsal bilgi sistemleri geliştirilecek ve tüm kesimlerin kullanımına açılacaktır.
- Tarımsal girdi ve ürün fiyat dalgalanmalarının izlenmesi, rekabetin korunması ve piyasa aksaklıklarının giderilmesine yönelik piyasa bilgi ve izleme sistemi oluşturulacaktır.
- Tarımsal destekler artırılabilecek, su kısıtını gözeterek, üretimde kalite, çiftçi maliyet ve geliri, arz ve talep dengesi odaklı dinamik bir yapıya kavuşturulacaktır.
- Tarım arazilerinin korunması, etkin kullanımı ve yönetimi sağlanacaktır.
- Ülke genelinde toprak yeteneklerini gösteren detaylı toprak etütlerinin yapılması, haritalanması ve sınıflandırılması sağlanacaktır.
- Toprak bilgi sistemine dayalı tarımsal arazi kullanım planlarının hazırlanması tamamlanacaktır.
- Tarım arazilerinin tarım dışı amaçlı kullanım baskısını azaltacak düzenlemeler tamamlanacak ve denetimler artırılabilecektir.
- Atıl arazilerin tarımsal üretime kazandırılması başta olmak üzere, tarım arazisi piyasalarının geliştirilmesi için arazi bankacılığı sisteminin kurulmasına yönelik düzenlemeler yapılacak, sözleşmeli üretim desteklenerek özendirilecektir.
- Küçük aile işletmeleri korunurken, tarım işletmelerinin ölçeklerinin yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüğüne ulaşması için başta kiralama olmak üzere arazi edinimine yönelik çalışmalar yürütülecektir.

Tarım arazilerinin miras ve satış yolu ile bölünmesi önlenecek, mirasçılara arazi ediniminde finansal destek sağlanacaktır.

- Arazi toplulaştırma çalışmalarına sulama yatırımları ile entegre bir şekilde devam edilecek, tescil işlemlerinin hızlandırılması için düzenlemeler yapılacaktır.
- Sulama alanlarının genişletilmesi amacıyla yatırımlar önceliklendirilerek sürdürülecek, suyun kalite ve miktar olarak korunması ve etkin kullanımına yönelik çalışmalara devam edilecektir.
- Plan döneminde 2 milyon hektar alanın sulamaya açılması hedeflenmektedir. Bu hedefin 750 bin hektar alanının sulamaya açılması için gerekli bütçe kaynağı tahsis edilecektir. Geriye kalan alana ilişkin Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından ilgili diğer bakanlıklar ile birlikte alternatif yeni

- iç ve dış finansman yöntemleri geliştirilecek ve bu yolla söz konusu yatırımlar tamamlanacaktır.
- Kamu sulama yatırımları; ilerleme yüzdesi, depolama tesisi durumu, cazibeli sulama sistemine sahip olması, emsal sulama oranları yüksekliği, ekonomiye biran önce kazandırılabilme imkânı ve diğer projeler ile eş zamanlı yürütülme gerekliliği kriterleri dikkate alınarak sürdürülecektir.
 - Tarımda suyun verimli kullanılmasına yönelik su tasarrufu sağlayan yağmurlama ve damla sulama gibi modern sulama sistemleri yaygınlaştırılacaktır.
 - Tarımsal kaynaklı su kirliliğini önlemeye yönelik tedbirler yaygınlaştırılacaktır.
 - Bitkisel üretim artırılacaktır.
 - Bitkisel üretimin sürdürülebilirliğini teminen girdi destekleri, başta mazot ve gübre olmak üzere maliyetlerdeki değişimler dikkate alınarak belirlenecektir.
 - Başta yüksek katma değerli tıbbi ve aromatik bitkilerde olmak üzere, ürün güvenilirliği, çeşitliliği ve üretimini artırmak amacıyla, iyi tarım uygulamaları, organik tarım, sözleşmeli üretim, kümelenme, araştırma, pazarlama ve markalaşma faaliyetleri desteklenecektir.
 - Örtü altı yetiştiriciliğine yönelik modern seraların kurulmasının yanında mevcut seraların modernize edilmesi, büyütülmesi, paketleme tesisleri ve depo yapımı için yatırım ve işletme finansman desteği sağlanacaktır.
 - Özel sektör tohumculuk firmaları ile işbirliği içerisinde sertifikalı tohumların üretim alanlarının artırılmasına devam edilecek, elit tohum üretimi yapılarak yeni çeşitlerin üretimi sürdürülecektir.
 - Kenevir başta olmak üzere lifli bitkilerin endüstriyel kullanımını yaygınlaştırmak amacıyla düzenlemeler yapılacaktır.
 - Ekonomik ömrünü tamamlamış ve verimliliği azalmış çay ve fındık gibi uzun ömürlü ve katma değeri yüksek bitkisel ürünlerin verimliliğini artırmak üzere ekim alanlarının yenilenmesi desteklenecektir.
 - Hayvancılık geliştirilecektir. Sığırlarda üremeye bağlı kayıpların azaltılması ve suni tohumlama sonucu doğan etçi, kombine ırklar ve bunların melez oranlarının artırılması amacıyla buzağı, aşı ve hastalıktan ari işletme desteklerinin kriterleri yeniden belirlenecek ve destek tutarları artırılacaktır.
 - Damızlık materyal ihtiyacının yurt içinden karşılanması amacıyla hastalıktan ari, Soy Kütüğü Bilgi Sistemine kayıtlı işletmeler ve damızlık düve yetiştiriciliği merkezlerinden yapılan alımlar desteklenecektir.
 - Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde anaç hayvan sayısının artırılması ile kırmızı et üretimindeki küçükbaş payının yükseltilmesi amacıyla Sürü Büyütme ve Yenileme Desteği Projesi kapsamında yılı içerisinde doğup damızlık olarak kullanılmak üzere sürüye katılan her dişi kuzu ve oğlağa ilave destek verilecektir.
 - Mera, yaylak ve kışlakların tespit, tahdit ve tescil işlemleri hızlandırılacak, kaliteli kaba yem üretiminin artırılması için meraların ıslahı sağlanacak ve yem bitkileri üretimi desteklenecektir.
 - Küçük aile işletmelerinin büyükbaş hayvancılıkta 10, küçükbaş hayvancılıkta 300 hayvan kapasitesine ulaştırılmasını teminen barınakların modernizasyonu ve genişletilmesi, hayvan, alet

ve ekipman alımı desteklenecektir.

- Kanatlı hayvan ürünleri ihracatında ürün ve pazar çeşitliliği artırılabacaktır.
- Arıcılıkta damızlık ihtiyacı karşılanacak, ürün çeşitliliği artırılabacaktır.
- İpek sanayiine kaliteli ve yüksek verimli materyal temini için ipekböceği yetiştiriciliğinde geleneksel üretimden modern üretime geçilecektir.
- Su ürünleri yetiştiriciliğinde üretim ve ihracatın artırılması sağlanacaktır.
- Yeni potansiyel su ürünleri yetiştiricilik alanları belirlenerek girişimcilerin kullanımına açılacak, çeşitli devlet destekleri ile üretim teşvik edilecektir.
- Kaynakların koruma ve kullanma dengesi gözetilerek, balık stoklarının sürdürülebilirliği sağlanacaktır.
- Ürün çeşitliliği ve markalaşma ile uluslararası rekabet edebilirliğin artırılması desteklenecektir.
- Kapalı devre sistemlerin üretimde kullanılması ve yaygınlaştırılması ilave destekler ile sağlanacaktır.
- Gıda güvenilirliğini teminen denetimler etkinleştirilecek, bitki ve hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadele hizmetleri geliştirilecektir.
- İşletme Odaklı Koruyucu Veteriner Hekimlik Sistemi ile hayvan refahını içerecek şekilde insan ve hayvan sağlığına yönelik tek sağlık politikası hayata geçirilecektir.
- Veteriner tıbbi ürün kontrol merkezi kurularak ülkemizde piyasaya arz edilen veteriner tıbbi ürünlerin tüm test ve analizleri yapılacak, uluslararası akreditasyon sağlanacaktır.
- Özel sektörle işbirliği kapsamında veteriner aşılı ve teşhis kiti üretimini gerçekleştirmek üzere aşı üretim merkezi kurulacaktır.
- Bitkisel üretimde bilinçsiz zirai ilaç kullanımına yönelik denetim ve eğitimler artırılacak, kimyasal uygulamalara alternatif biyolojik ve biyoteknik mücadele uygulamaları desteklenerek yaygınlaştırılacaktır.
- Gıda kontrol laboratuvar altyapısı güçlendirilecek, kontrol hizmetlerinin etkinliği artırılabacaktır.
- Gıda güvenilirliğini teminen etkin stok yönetimi, arz zincirinde kayıpların azaltılması, israfın önlenmesi, piyasaların düzenlenmesine yönelik kural ve kapasitelerin geliştirilmesi sağlanacaktır.
- Lisanslı depoculuk sisteminin yaygınlaştırılması amacıyla ürün muhafaza ve analiz destekleri artırılabacaktır.
- Tarımsal ürünlerde soğuk zincirin tesisine yönelik lojistik altyapı iyileştirilecektir.
- Gıda kayıp ve israfının önlenmesi için tüketici bilinci artırılabacaktır.
- Tarımsal ürünlerde e-ticaretin etkin ve güvenli yürütülmesine yönelik düzenlemeler yapılacaktır.
- Tarım-sanayi entegrasyonu ve işbirliğinin geliştirilmesine yönelik özendirici üretim modelleri uygulanacaktır.
- Tarımsal üretimde yerel hayvan ırkı ve tohum alanında biyolojik çeşitliliğimiz korunacak ve sürdürülebilir hale getirilmesi sağlanacaktır.
- Biyolojik çeşitlilik envanteri tamamlanacak, önemli türler ve özellikli alanlar izlenecek, genetik

kaynaklardan ve bağlantılı geleneksel bilgilerden elde edilen faydaların paylaşımına yönelik mekanizma oluşturulacak, biyoçeşitliliğe dayalı geleneksel bilgiler kayıt altına alınarak Ar-Ge amaçlı kullanıma sunulacaktır.

→ Yerel ırk hayvan ve tohum varlığının yeterli niceliğe ulaşmasını teminen akredite doğa çiftliklerinin kurulmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

→ Doğa çiftliklerinde, başta kışlık sebze olmak üzere meyve, tahıl, tıbbi ve aromatik bitkilerin yerel tohumları ve yerel hayvan ırkları çoğaltılacak ve sürdürülebilir katma değerli ürünlere dönüştürülmesi sağlanacaktır.

→ Tarım ürünlerinin pazarlanmasında dağıtım zincirindeki araçların sayısının azaltılması, tüketicinin makul fiyatlardan ürüne erişimi, üretici ile tüketici arasında doğrudan bağlantı kurulması yönünde kooperatiflerin ve üretici birliklerinin sistemde etkin olarak yer alması sağlanacaktır.

→ Üretici örgütlülüğünün artırılması ve işleyişlerinin etkinleştirilmesini teminen finansmana erişimleri kolaylaştırılacak, profesyonel yönetim, denetim ve organizasyon altyapıları geliştirilecektir.

→ Üretici birliklerinin ticari faaliyette bulunabilmelerinin kolaylaştırılması amacıyla düzenlemeler yapılacaktır.

→ Denetim ve yönetim altyapısı güçlü bir dağıtım modeliyle tarımsal ürünlerin piyasaya daha hızlı ve uygun fiyatla sunulmasını sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

→ Yerel ve bölgesel düzeyde üretimi yapılan tarımsal ürünleri hak ettiği katma değere eriştirecek mekanizmalar oluşturulacaktır.

→ Yöresel ürünler, coğrafi işaretli tarım ürünleri ile tıbbi ve aromatik ürünlerin tanıtım, pazarlama ve markalaşmaya yönelik iyileştirmelerle ürün değeri artırılarak ticarete konu olması sağlanacaktır.

→ Çay bitkisinden, geleneksel çay ürünlerinin yanında soğuk çay, organik çay, beyaz çay gibi katma değeri yüksek ürünler geliştirilecektir.

→ Sürdürülebilir orman yönetimiyle ormanların ekonomiye katkısı artırılacaktır.

→ Ulusal Orman Envanteri çalışması tamamlanacaktır.

→ Ormancılıkta hastalık ve zararlılar ile yangınlarla mücadeleye yönelik kapasite güçlendirilecektir.

→ Orman köylülerinin belirli programlar dâhilinde desteklenmesine devam edilecek, ormancılıkta kaliteli üretimin ve işgücü verimliliğinin artırılmasını teminen eğitim faaliyetleri ile profesyonelleşme artırılacaktır.

→ Odun hammadde ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak hızlı gelişen türlerle endüstriyel plantasyonların kurulmasına imkân verilecektir.

→ Ahşap kullanımının yaygınlaştırılması ve standartlarının belirlenmesi sağlanacaktır.

→ Tarımsal araştırma faaliyetlerinde kamu, üniversite, özel sektör ve sanayi kesimi arasındaki

koordinasyon ve işbirliği geliştirilerek tarımsal Ar-Ge çalışmalarının etkinliği ve niteliği artırılabacaktır.

→Araştırma enstitülerinde hayvan ve bitki ıslahı, biyoteknoloji ve biyoçeşitliliğin korunması alanları öncelikli olmak üzere yürütülen çalışmalar kamu, üniversite ve özel sektör işbirliği çerçevesinde desteklenecektir.

→Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyona Farklılaşması ve İhtisaslaşması Programı kapsamındaki ilgili üniversiteler başta olmak üzere, Tarım ve Orman Bakanlığı ile işbirliği içerisinde, tarımsal üretim ve verimliliği artırmaya yönelik araştırma faaliyetlerine önem verilecektir.

→Akıllı tarım teknolojileri başta olmak üzere yenilikçi ve çevreci üretim teknikleri geliştirilecek ve desteklenecektir.

→Tarımda üreticilerin gelirini korumaya yönelik faaliyetler desteklenecektir.

→Tarım sigortacılığında ürün ve risk bazında kapsam genişletilecek ve gelir sigortasına geçilmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

→Tarımda istihdam edilen genç nüfusun sosyal güvenlik sistemine dâhil edilmesinin kolaylaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.

→Tarımsal eğitim ve yayım faaliyetlerinin etkinliği artırılacak ve yaygınlaştırılacaktır.

→Başta kadın ve genç çiftçilere yönelik olmak üzere, üretim maliyetlerinin düşürülmesi, teknoloji kullanımı, kaliteli ve sağlıklı ürün üretimi konularında eğitim verilecek, yayım ve sertifika programları ile tarımsal becerinin geliştirilmesine yönelik kurslar düzenlenecektir.

→Üretici örgütlerinin eğitim ve yayım hizmeti sağlamaya yönelik kapasiteleri iyileştirilecektir.

Kırsal Kalkınma kapsamında yapılması öngörülen IPARD projeleri için ise şu hususlar ön plana çıkarılmıştır:

→Kırsal kalkınma desteklerinde hedef birliğini sağlamaya yönelik Kırsal Kalkınma Yatırımları Destekleme Programı (KKYDP), Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Destek Programı (IPARD), Kalkınma Ajanslarının kırsal destekleri ve diğer ilişkili destek programları arasında tamamlayıcılığın tesisi için bu desteklerin uygulanmasına ilişkin genel esas ve usuller gözden geçirilecektir.

→IPARD ve KKYDP Programları kapsamında kırsal tarım, kırsal ekonomik altyapı yatırımları ile çiftlik faaliyetlerinin geliştirilmesi, kırsal turizm, el sanatları ve kırsalda bilişim uygulamalarına yönelik destekler sürdürülecektir.

→Bu alanda sürdürülebilir kırsal kalkınma anlayışıyla, üretici birlikleri ve aile işletmelerinin üretim kapasitesinin ve kırsal işgücünün istihdam edilebilirliğinin artırılması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, yoksullukla mücadele ile kırsal toplumun düzenli ve yeterli gelir imkânlarına kavuşturularak refah düzeyinin artırılması ve nüfusun kırsalda tutundurulması temel amaçlar olarak belirtilmiştir.

➤ AB'ye Katılım için Ulusal Eylem Planı (2021-2023)

AB Başkanlığı eşgüdümünde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının katkılarıyla hazırlanmış ve güncellenmiş olan Ulusal Eylem Planı¹³, AB müktesebatına uyum çalışmalarına hız verilebilmesi, tüm müzakere fasıllarında ilerleme kaydedilebilmesi ve siyasi engeller kaldırıldığında fasılların hızla açılabilmesinin yanı sıra her alanda standartların yükseltilerek, ülkemizin uluslararası düzeyde rekabet gücünün artırılabilmesi açısından da önemlidir.

Türkiye'nin AB'ye katılım sürecindeki kararlılığının en önemli ifadesi ve başlıca yol haritası olan UEP'te, AB müktesebatına uyum çalışmalarını hem mevzuat uyumu, hem kurumsal/idari yapılanma çerçevesinde somut bir biçimde ortaya konulmaktadır. Plan kapsamında yaklaşık 204 yasal düzenleme ile 126 idari tedbirin hayata geçirilmesi öngörülmektedir.

➤ Ekonomik Reform Programı

Ekonomik Reform Programı¹⁴ 2001 yılından bu yana AB mali takvimine uyumlu bir şekilde, en son Ocak 2021 tarihinde güncellenerek yayımlanmış olup teklif edilecek IPA III Eylemlerinin gerekçelendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Türkiye ve AB kurumları ile işbirliği içerisinde hazırlanan Belge 3 yıllık bir dönem için makroekonomik politikaları, detaylı maliye politikalarını ve uygulanması öngörülen yapısal reformları içermektedir. Orta Vadeli Plan (OVP) ve Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı çalışmalarının ardından başlayıp Ocak ayında sonlandırılır. Cumhurbaşkanlığı kararı olarak iletilir.

Ekonomik Reform Programı'nın bölümleri:

Bölüm 1: Genel Politika Çerçevesi ve Amaçlar

Bölüm 2: Ekonomik ve Mali Diyalog Politika Önerileri ile İlgili Yapılanlar

Bölüm 3: Makroekonomik Görünüm

Bölüm 4: Kamu Maliyeti

Bölüm 5: Yapısal Reform Alanları

Bölüm 6: Yapısal Reformların Maliyeti Finansmanı

Bölüm 7: Kurumsal Konular ve Paydaşların Katkısı

¹³ AB Başkanlığı,

https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/uep/21_23_UEP_TR.pdf Erişim Tarihi: 11.02.2022

¹⁴ Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Geliştirme Başkanlığı,

https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/02/Katilim-Oncesi-Ekonomik-Reform-Programi_2022-2024.pdf,

Erişim Tarihi: 11.02.2022

Bölüm 5’te, rekabetçilik ve kapsayıcı büyümenin önündeki üç temel zorluk alanı ve diğer reform alanları altında aşağıdaki yapısal reformlar yer almaktadır:

REKABETÇİLİK VE KAPSAYICI BÜYÜMENİN ÖNÜNDEKİ TEMEL ZORLUK ALANLARI

Reform Tedbiri	Dayanak	Uygulayıcı Kuruluş
Temel Zorluk 1: İşgücünün kalitesi ile istihdamının artırılması ve kayıt dışı istihdamın azaltılması		
1. İş Kulüpleri	On Birinci Kalkınma Planı, Ulusal İstihdam Strateji Belgesi	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İŞKUR
2. Geleceğin meslekleri	On Birinci Kalkınma Planı, Ulusal İstihdam Strateji Belgesi	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İŞKUR
3. Mesleki eğitim merkezlerinin güçlendirilerek genç istihdamın artırılması	On Birinci Kalkınma Planı, Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı	Milli Eğitim Bakanlığı
4. Tarım dışı sektörlerde denetim kapasitesinin artırılmasına odaklanarak kayıt dışı istihdamın azaltılması	On Birinci Kalkınma Planı, OVP, SGK Stratejik Plan	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, SGK
Temel Zorluk 2: Eğitim sisteminin kalitesinin artırılması		
5. Fırsat eşitliği temelinde, okul öncesi eğitim kademesinde eğitime erişimin sağlanması	Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi	Milli Eğitim Bakanlığı
6. Okul ve program türlerine bağlı ihtisaslaşmış Kurumsal Rehberlik ve Teftiş dallarının oluşturulması	2023 Eğitim Vizyonu Belgesi	Milli Eğitim Bakanlığı
Temel Zorluk 3: Sanayide yüksek katma değerli üretim payının artırılması		
7. KOBİ’lerin Ar-Ge ve yenilik faaliyetlerinin artırılması	On Birinci Kalkınma Planı, Sanayi ve Teknoloji Stratejisi	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, KOSGEB, TÜBİTAK
8. Yeterlik alan araştırma altyapılarının, 6550 sayılı Kanun kapsamında performans esaslı olarak desteklenmesi	On Birinci Kalkınma Planı, Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
9. KOBİ’lerin verimliliğini artırmak ve dijital dönüşümlerini sağlamak amacıyla Model Fabrikalar ile Yenilik Merkezleri kurulması	On Birinci Kalkınma Planı, OVP	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, KOSGEB
DİĞER REFORM ALANLARI		
Reform Tedbiri	Dayanak	Uygulayıcı Kuruluş
Yeşil Dönüşüm		

10. Sanayide kullanılan verimsiz elektrik motorlarının verimli olanlarla değiştirilmesine yönelik destekleme mekanizmasının oluşturulması	On Birinci Kalkınma Planı	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, KOSGEB
11. Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın Etkin ve Katılımcı Şekilde Uygulanması	Yeşil Mutabakat Eylem Planı	Ticaret Bakanlığı
Dijital Dönüşüm		
12. Yeni veri stratejisi ile kamu sektörü verisinin güvenli paylaşımını ve erişilebilirliğini artırmak	On Birinci Kalkınma Planı, Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı	CB Dijital Dönüşüm Ofisi
Ekonomik Entegrasyon Reformları		
13. Türkiye-AB Gümrük Birliğinin güncellenmesi	Brüksel Mutabakat Zaptı	Ticaret Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı
Tarım ve Hizmetler		
14. Tarımsal istatistikleri veri toplama süreçlerinde iyileştirme ve değerlendirme kapasitesinin artırılması	On Birinci Kalkınma Planı, Tarım ve Orman Bakanlığı Stratejik Planı	Tarım ve Orman Bakanlığı
15. Turizm pazar payı ve marka değerinin artırılması	On Birinci Kalkınma Planı	Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı
Eğitim ve Yetenekler		
16. Açık Öğretim Okullarında okutulan derslere ait dijital içeriklerin hazırlanması	2023 Eğitim Vizyonu Belgesi	Milli Eğitim Bakanlığı
17. Okul ve kurumlarda hijyen, sağlıklı beslenme, doğayı koruma, gıda israfını önleme farkındalığının artırılması	On Birinci Kalkınma Planı	Milli Eğitim Bakanlığı
Sosyal Koruma ve Sosyal İçerme		
18. Aile odaklı sosyal hizmet modellerinin yaygınlaştırılması	On Birinci Kalkınma Planı	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Sağlık Hizmetleri		
19. Aşı ve ilaç klinik araştırmalarının desteklenmesi	On Birinci Kalkınma Planı	Sağlık Bakanlığı
20. Kovid-19 ile mücadelede Sağlık Bakanlığı kapasitesinin güçlendirilmesi	OVP	Sağlık Bakanlığı
21. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Hizmetlerine Erişimlerinin Artırılması		Sağlık Bakanlığı

Tablo 1: Rekabetçilik ve Kapsayıcı Büyümenin Önündeki Üç Temel Zorluk Alanı ve Diğer Reform Alanları Altında Yapısal Reformlar

Kamu altyapı yatırımları, bir piyasayı reform etmeye katkıda bulunduğu ve bu katkı somutlaştırılabildiği takdirde tedbir olarak dâhil edilmelidir. Ön fizibilite çalışmaları tedbir olarak kabul görmezler ancak tedbirin alt eylemi olabilirler. Tedbirlerin sonraki yıllarda takibi yapılabilir. Covid-19 sonrası toparlanmanın sürdürülebilir olmasına yönelik AB Yeşil Mutabakatı (Green Deal), Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) ve dijitalleşme gibi önceliklerle uyumlu reform alanlarına hizmet etmelidir.

Tedbir ancak tamamlandığında, hükümetin bir önceliği olmaktan çıktığında veya bir sorunu ortadan kaldırmaktaki anahtar rolünü etkin olarak yerine getiremediğine karar verildiğinde ERP programı içerisinden çıkarılabilir. Tedbirin çıkarılma gerekçesi belirtilmelidir. Uygulamadaki gecikmeler çıkarılma için gerekçe değildir.

➤ **Tarım ve Orman Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı**

2019-2023 Stratejik Planı (Güncellenmiş Versiyon, 2021),¹⁵ Bakanlığımız tarafından 2019 yılında hazırlanmış ancak 2020 yılında yaşanan ve halen devam etmekte olan Covid-19 Pandemi süreci ve bu sürecin gerektirdiği tedbirler nedeniyle 2021 yılında güncellenmiş 2023 ve gelecek beş yıla yönelik 7 amaç, 30 hedef ve 121 performans göstergesi belirlenmiştir.

Bakanlığımız 2019-2023 Stratejik Planında yer alan amaç (A) ve hedefler (H) aşağıda sıralanmıştır:

A.1. Kırsal alanda refahı yükseltmek, tarımsal üretimde verim ve kaliteyi artırarak istikrarlı gıda arzını sağlamak

H.1.1. Bitkisel ürünlerde arz güvencesini sağlamak, yeni çeşit, metot ve teknoloji geliştirmek

H.1.2. Hayvansal ürünlerde arz güvencesini sağlamak, yeni ırk, metot ve teknoloji geliştirme

H.1.3. Rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörü için uygun politika araçlarını geliştirmek

H.1.4. Üreticilere ve tüketicilere yönelik eğitim stratejileri ve danışmanlık sistemi geliştirmek

H.1.5. Kırsalda gelir ve istihdam olanaklarını artırmak, kırsal ekonomiyi çeşitlendirmek

¹⁵ Tarım ve Orman Bakanlığı (Strateji Geliştirme Başkanlığı), <https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Duyuru/100/Bakanligimiz-2019-2023-Stratejik-Plani-guncellenmis-Versiyon-2022-Yayimlanmistir>, Erişim Tarihi: 11.02.2022

H.1.1. Bitkisel ürünlerde arz güvencesini sağlamak, yeni çeşit, metot ve teknoloji geliştirmek

Stratejiler:

- ✓ Bitkisel üretimde sektörün taleplerine uygun çeşitler geliştirilecek, sertifikalı tohum ve fidan kullanımı artırılabilecek ve bitkisel üretimdeki zararlı organizmalara karşı pestisit kullanımını azaltmak için yerli kaynaklar kullanılarak biyolojik ve biyoteknik mücadele yöntemlerine yönelik projeler yürütülecektir.
- ✓ Arz açığı olan yağlı tohumlu bitkiler ve yem bitkileri üretimini artırmaya yönelik münavebe planı oluşturulacak, teknolojik alt yapı kullanarak nişasta bazlı şeker ve kristal şeker üretim ve arzının kotaya uygunluğu izlenecektir ve denetlenecektir.
- ✓ Çevre, insan ve hayvan sağlığına zarar vermeyen ve ürün güvenilirliğini hedefleyen; iyi tarım uygulamaları, organik tarım gibi faaliyetlere devam edilecektir.

H.1.2. Hayvansal ürünlerde arz güvencesini sağlamak, yeni ırk, metot ve teknoloji geliştirme

Stratejiler:

- ✓ Hayvancılık işletmelerinin modernizasyonu sağlanacak ve sürdürülebilir ölçeğe ulaştırılacaktır.
- ✓ Islah çalışmalarıyla hayvan başına verim artırılabilecek, üreticilere nitelikli damızlık hayvan temini sağlanacak, geliştirilen hayvan aşıları ile hastalıklarla etkin mücadele sağlanacaktır.
- ✓ Küçükbaş hayvancılıkta yeterli sürü büyüklüğüne ulaşılabilecektir.

H.1.3. Rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörü için uygun politika araçlarını geliştirmek

Stratejiler:

- ✓ Tarım sanayi entegrasyonu ve tarımda ileri teknoloji uygulamaları yaygınlaştırılacak, tarımsal çevre ve doğal kaynakları korumaya yönelik bir tarımsal destekleme modeli geliştirilecektir.
- ✓ Üretici örgütleri pazarlama, tanıtım ve coğrafi işaret alanlarında güçlendirilecek, gıda tarım ve hayvancılık sektörüne yönelik kümelenme çalışmaları yapılacak, kanatlı hayvan ürünleri ihracatında ürün ve pazar çeşitliliği artırılabilecektir.

H.1.4. Üreticilere ve tüketicilere yönelik eğitim stratejileri ve danışmanlık sistemi geliştirmek

Stratejiler:

- ✓ Tarımsal yayım ve danışmanlık sistemi yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ Tarım danışmanlarının eğitiminde STK'lar ile işbirliği artırılabilecektir.
- ✓ El sanatları meslek edindirme kursları artırılabilecek ve çeşitlendirilmesi sağlanacaktır.

H.1.5. Kırsalda gelir ve istihdam olanaklarını artırmak, kırsal ekonomiyi çeşitlendirmek

Stratejiler:

- ✓ Küçük ve orta ölçekli işletmeler desteklenecektir.
- ✓ Kırsal alanlarda geleneksel gıda, geleneksel ürünler ve el sanatları üretimi artırılacaktır.
- ✓ Kırsalda yaşam kalitesini artırmaya, kırsalı korunan, yaşanan ve üreten alanlar haline getirmeye yönelik çevresel destek ve teşvikler artırılacaktır.

A.2. Üretimden tüketime kadar gıda, yem güvenilirliğini sağlamak, bitki, hayvan sağlığı ve refahına yönelik gerekli tedbirleri almak

H.2.1. Gıda ve yem resmi kontrol hizmetlerinin etkinliğini artırmak

H.2.2. Gıda güvenilirliğine ilişkin doğru ve güncel bilgi sunmak, gıda güvenilirliğine yönelik uygulamaları geliştirmek

H.2.3. Bitkisel üretimde çevreye duyarlı bitki sağlığı tedbirleri almak

H.2.4. Hayvan hastalık ve zararlıları ile ilgili mücadele hizmetlerini geliştirmek, hayvan refahını korumak

H.2.5. Hayvan hastalıkları ile mücadelede kullanılan veteriner sağlık ürünlerinin kalite ve etkinliklerini artırmak

H.2.1. Gıda ve yem resmi kontrol hizmetlerinin etkinliğini artırmak

Stratejiler:

- ✓ Resmi kontroller etkin ve yeterli olacak şekilde risk esasına dayalı olarak planlanacak ve denetlenecek, ihtiyaç duyulan analiz hizmetlerini sağlayacak bölgesel güçlü laboratuvarlar oluşturulacaktır.

H.2.2. Gıda güvenilirliğine ilişkin doğru ve güncel bilgi sunmak, gıda güvenilirliğine yönelik uygulamaları geliştirmek

Stratejiler:

- ✓ Bağımsız, tarafsız, şeffaf ve bilimsel esaslara dayalı risk değerlendirmesi yapılacaktır.
- ✓ Gıda güvenilirliğine ilişkin doğru ve güncel bilgiler kamuoyu ile paylaşılacaktır.
- ✓ Gıda ve yem işletmelerinin resmi kontrolünde görevli personele yönelik eğitimler düzenlenecektir.

H.2.3. Bitkisel üretimde çevreye duyarlı bitki sağlığı tedbirleri almak

Stratejiler:

- ✓ Bitki koruma ürünlerinin ruhsatına esas özellikleri ile piyasada bulunmaları sağlanacaktır.
- ✓ Bitki koruma ürünleri ile zirai mücadele alet ve makinaları ulusal ve uluslararası standartlara uygun olarak ruhsatlandırılacak ve kontrolleri sağlanacaktır.

- ✓ Hasat öncesi pestisit denetim programının etkinliği için kayıt ve takip sistemi uygulanacaktır.

H.2.4. Hayvan hastalık ve zararlıları ile ilgili mücadele hizmetlerini geliştirmek, hayvan refahını korumak

Stratejiler:

- ✓ Hayvan sağlığı ve refahına yönelik sistemler ve standartlar oluşturulacaktır.
- ✓ Ülkemizin tamamı şap hastalığından aşıli arilik statüsüne kavuşturulacak, bölgesel bazda da hastalıklardan ari işletmeler yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ Buzağı ölümlerinin azaltılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

H.2.5. Hayvan hastalıkları ile mücadelede kullanılan veteriner sağlık ürünlerinin kalite ve etkinliklerini artırmak

Stratejiler:

- ✓ Veteriner sağlık ürünlerine, üretim yerlerine, nakil, depolanma ve kullanımlarına yönelik kontrol ve denetim faaliyetlerinin etkinliği artırılacaktır.
- ✓ Kullanılan antibiyotiklerin mikroorganizmalar üzerindeki etkinliklerini izlemek için sörveyans ağı kurulacaktır.
- ✓ Ülkemizde yeni geliştirilecek ve piyasaya arz edilen veteriner tıbbi ürünlerin tüm test ve analizlerini (Klinik çalışmalar dahil) yapacak, uluslararası akreditasyona (OIE, EDQM vs) sahip bir merkez kurulacaktır.

A.3. Balıkçılık ve su ürünleri kaynaklarını korumak, sürdürülebilir işletimini sağlamak

H.3.1. Su ürünleri türlerinin stok durumlarını izlemek ve yönetim planlarını hazırlamak

H.3.2. Su ürünlerini ve kaynaklarını korumak için kontrol ve denetimlerin etkinliğini artırmak

H.3.3. Su ürünleri üretimini artırmak

H.3.1. Su ürünleri türlerinin stok durumlarını izlemek ve yönetim planlarını hazırlamak

Stratejiler:

- ✓ Ticari balık stokları belirlenecektir.
- ✓ Lagünlerin stoğa katılımındaki rolünü arttırıcı tedbirler alınacaktır.
- ✓ Su Ürünleri Bilgi Sistemleri alt yapısı güçlendirilecektir.

H.3.2. Su ürünlerini ve kaynaklarını korumak için kontrol ve denetimlerin etkinliğini artırmak

Stratejiler:

- ✓ Su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği ile ilgili denetim sayıları ve etkinliği artırılacaktır.

H.3.3. Su ürünleri üretimini artırmak

Stratejiler:

- ✓ Su ürünleri yetiştiricilik alanları ve taşıma kapasiteleri belirlenecek, su ürünleri yetiştiricilik ürünlerinde izlenebilirlik yaygınlaştırılacak, alabalık üretim istasyonlarında etkin denetim ve kontrol yapılacaktır.
- ✓ Balıklandırma programı hazırlanacak ve uygulanacaktır.
- ✓ Balıkçılık alanında uluslararası ve bölgesel yönetim organizasyonlarında ülkesel etkinlik artırılabilecektir.

A.4. Toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimini sağlamak

H.4.1. Toprak ve su kaynaklarının korunmasını ve verimli kullanılmasını sağlamak

H.4.2. Taşkın ve kuraklığın olumsuz etkilerini kontrol altına almak maksadıyla yönetim planlarını hazırlamak

H.4.3. Yerüstü sularının kalite sınıflarını ve yeraltı sularının kalite ve miktar durumlarını belirlemek

H.4.4. Suyun miktar ve kalite olarak korunması ve kullanılması için AB mevzuatı ile uyumlu bütüncül planlamalar yapmak

H.4.1. Toprak ve su kaynaklarının korunmasını ve verimli kullanılmasını sağlamak

Stratejiler:

- ✓ Tarım topraklarının verimliliğini ortaya koyan toprak veri tabanı oluşturulacaktır.
- ✓ Tarımsal faaliyetlerden kaynaklanan nitrat kirliliği izlenerek nitrata hassas bölgeler tespit edilecek ve nitrat kirliliğini önlemeye yönelik Eylem Planları hazırlanacaktır.
- ✓ Basınçlı sulama sistemlerinin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

H.4.2. Taşkın ve kuraklığın olumsuz etkilerini kontrol altına almak maksadıyla yönetim planlarını hazırlamak

Stratejiler:

- ✓ Taşkın Riski Ön Değerlendirmesi, Taşkın Tehlike Haritaları ve Taşkın Risk Haritaları hazırlanarak risklerin önlenmesi maksadıyla tedbirler belirlenecektir.
- ✓ Kuraklık analizleri, sektörel etkilenebilirlik analizleri ve su bütçesi çalışmaları yapılarak risklerin azaltılması için tedbirler belirlenecektir.
- ✓ İklim değişikliğine uyum çalışmaları yapılacaktır.

H.4.3. Yerüstü sularının kalite sınıflarını ve yeraltı sularının kalite ve miktar durumlarını belirlemek

Stratejiler:

- ✓ Havza esaslı izleme çalışmaları yürütülecektir.
- ✓ Havzalarda yer alan baskı unsurlarındaki değişimler dikkate alınarak izleme programları revize edilecektir.

H.4.4. Suyun miktar ve kalite olarak korunması ve kullanılması için AB mevzuatı ile uyumlu bütüncül planlamalar yapmak

Stratejiler:

- ✓ Nehir Havza Yönetim Planları, İçme Suyu Havzası Koruma Planları ve Sektörel Su Tahsis Planlarının hazırlanması projeleri yapılacaktır.
- ✓ Ulusal Su Planı hazırlanacaktır.
- ✓ Arıtılmış atıksuların başta tarımsal sulama olmak üzere yeniden kullanılması için havza bazında planlama yapılacak ve su kaynakları üzerindeki baskı azaltılacaktır.

A.5. İklim değişikliği, çölleşme ve erozyonla etkin mücadele etmek

H.5.1. Çölleşme ve erozyonla mücadele kapasitesini artırmak,

H.5.2. Çölleşme/Arazi tahribatı ve erozyona maruz bölgelerin izleme değerlendirme alt yapısını oluşturmak

H.5.3. Çölleşme/Arazi tahribatı ve erozyonla mücadelede plan ve projeler hazırlamak

H.5.4. İklim değişikliğinin tarım üzerine olası etkilerini ölçmek ve tedbir almaya yönelik öneriler geliştirmek

H.5.1. Çölleşme ve erozyonla mücadele kapasitesini artırmak,

Stratejiler:

- ✓ Ülkemizin uluslararası çölleşme ve erozyonla mücadelede etkinliği artırılacaktır.
- ✓ Çölleşmeyle mücadelede az gelişmiş ülkelere destek olunmaya devam edilecektir.
- ✓ Akademik çevre ile işbirliği artırılacaktır.

H.5.2. Çölleşme/Arazi tahribatı ve erozyona maruz bölgelerin izleme değerlendirme alt yapısını oluşturmak

Stratejiler:

- ✓ Ulusal ölçekte çölleşme ve erozyondaki değişimler izlenecektir.
- ✓ Ulusal arazi örtüsü izleme sistemi ülke ölçeğine yaygınlaştırılacaktır.
- ✓ Erozyonla denizlere, göllere, barajlara taşınan toprak miktarı hesaplanacaktır.

H.5.3. Çölleşme/Arazi tahribatı ve erozyonla mücadelede plan ve projeler hazırlamak

Stratejiler:

- ✓ Erozyon, sel, çığ ve heyelan gibi sorunların havza bütünlüğü esas alınarak planlanması yapılacaktır.
- ✓ Kırsaldaki insanların yaşama şartlarının iyileştirilmesine destek olunacaktır.

H.5.4. İklim değişikliğinin tarım üzerine olası etkilerini ölçmek ve tedbir almaya yönelik öneriler geliştirmek

Stratejiler:

- ✓ İklim değişikliğinin tarım üzerine olan etkilerine karşı uyum sağlamaya ve tarımsal kuraklığı belirlemeye yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- ✓ Tarımsal faaliyetlerden (bitkisel ve hayvancılık) kaynaklanan sera gazları emisyonları belirlenecek ve izlenecek; emisyonların azaltımını sağlamaya yönelik projeler yapılacak ve toprak organik karbon maddesinin tutulumu ve artırımına yönelik uygulamalar geliştirilecektir.
- ✓ Tarım topraklarında ve meralarda erozyonu önleyici tedbirler geliştirilecektir.

A.6. Biyolojik çeşitliliği korumak ve sürdürülebilir yönetimini sağlamak

H.6.1. Genetik kaynakları korumak, sürdürülebilir kullanımını sağlamak

H.6.2. 2873 sayılı Milli Parklar Kanununa tabi korunan alanlarda etkin yönetimi sağlamak ve tabiat turizmini geliştirmek

H.6.3. Doğal, tarihi ve kültürel kaynak değerlere sahip alanları tespit ederek korunan alan olarak ilan etmek, sürdürülebilir yönetimini sağlamak

H.6.4. Biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve devamlılığını sağlamak, bilinçlendirme çalışmaları yapmak

H.6.5. Yaban hayatı ve av yönetiminde sürdürülebilirliği sağlamak

H.6.1. Genetik kaynakları korumak, sürdürülebilir kullanımını sağlamak

Stratejiler:

- ✓ Risk altındaki bitki gen kaynaklarının kaybolması engellenecek, kayıt altına alınacak ve sürdürülebilir kullanımı sağlanacaktır.
- ✓ Genetik kaynakların koleksiyon bahçesi ve Gen Bankalarında kayıt altına alınması ile karakterizasyonu, yerel tür ve çeşitlerin koruması ve ıslahçıların kullanımına sunulması sağlanacaktır.
- ✓ Gen bankalarında korumaya alınan tüm materyali içeren Ulusal Veri Tabanı oluşturulacaktır.

H.6.2. 2873 sayılı Milli Parklar Kanununa tabi korunan alanlarda etkin yönetimi sağlamak ve

tabiat turizmini geliştirmek

Stratejiler:

- ✓ Yetki çakışmasından kaynaklı problemlerin giderilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- ✓ Etkin bir korunan alan yönetim ve izleme sistemi kurulacaktır.
- ✓ Korunan alanlarda yre insanına ekonomik destek sağlayacak faaliyetler yapılacaktır.

H.6.3. Doğal, tarihi ve kültürel kaynak değerlere sahip alanları tespit ederek korunan alan olarak ilan etmek, sürdürülebilir yönetimini sağlamak

Stratejiler:

- ✓ Hassas (deniz, kıyı, kara ve sulak) alanlarda; etüt-envanter ve ilanı, sulak alan yönetim planları, alt ve st yapı tesisleri ve havza peyzaj atlasları hazırlanacaktır.
- ✓ Ulusal ve Uluslararası Kurum ve Kuruluşlarla işbirliği yapılacaktır.
- ✓ İstilacı türler ile ilgili eylem planı hazırlanacaktır.

H.6.4. Biyolojik çeşitliliğin korunmasını ve devamlılığını sağlamak, bilinçlendirme çalışmaları yapmak

Stratejiler:

- ✓ "Ulusal Biyolojik eşitlilik Envanter ve İzleme Projesi" ile "Baraj Gl Aynası Altında Kalacak Bitki Türlerinin Tespiti Projesi" kapsamında izleme çalışmaları yürütülecek, izleme neticeleri "Nuh'un Gemisi Ulusal Biyolojik eşitlilik Veri Tabanına" girilecek ve biyokaçakçılık risk haritası modelleme çalışması yapılacaktır.
- ✓ Biyolojik çeşitliliğe dayalı geleneksel bilgiler sorgulanabilir bir veri tabanına kaydedilecek, Ar-Ge faaliyeti yürüten kuruluşlar ile patent uzmanlarının erişimine açılacak, sektörel düzeyde projeler hazırlanarak çalıştaylar düzenlenecek, biyolojik çeşitlilik ve genetik kaynaklara ilişkin mevzuat hazırlıkları yapılacaktır.
- ✓ STK'lar ile işbirliği yapılarak avlaklarda izleme, koruma kontrol faaliyetleri etkin bir şekilde yapılacak ve Milli Eğitim Bakanlığı ile protokol ve eğitim programı yenilenecektir.

H.6.5. Yaban hayatı ve av yönetiminde sürdürülebilirliği sağlamak

Stratejiler:

- ✓ Yaban hayatı geliştirme sahalarındaki planlama, üretim, yaban hayvanı envanter çalışmaları ile tür eylem planlarının yapılması ve izlenmesi sağlanacak, kurtarma ve rehabilitasyon merkezleri kurulacaktır.
- ✓ Kısırlaştırılan hayvanların HAYBİS sistemi üzerinden takibi yapılarak hayvan sayısına göre yerel yönetimlere mali destek sağlanacaktır.
- ✓ Yaban hayatı alanları izlenecek, kanatlı av hayvanı ve alabalık üretim istasyonlarında etkin denetim ve control yapılacaktır.

A.7. Kurumsal kapasiteyi geliştirmek

H.7.1. Uluslararası alanda daha etkin bir şekilde yer almak ve uluslararası örgütlerin karar süreçlerine dahil olmak

H.7.2. Bilgi sistemlerini geliştirmek ve bilgi güvenliği sağlamak

H.7.3. Kurumsal yönetim sistemini etkin hale getirmek

H.7.4. Ar - Ge kapasitesini geliştirmek ve sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını sağlamak

H.7.1. Uluslararası alanda daha etkin bir şekilde yer almak ve uluslararası örgütlerin karar süreçlerine dahil olmak

Stratejiler:

- ✓ Uluslararası kuruluşlar ile işbirliği çerçevesinde ya da AB uyum sürecinde eğitim, toplantı, müzakerelere katılım sağlanacak, Bakanlık görev alanlarına ilişkin direktiflerin uygulanmasına yönelik projeler hazırlanacak ve hazırlanacak projelerin koordinasyonu sağlanacaktır.
- ✓ Ulusal ve uluslararası alanda gıda kayıpları ve israfını azaltacak etkinlikler düzenlenecektir.
- ✓ BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları kapsamında Resmi İstatistik Programı'nda yer alan Bakanlığımız sorumluluğundaki sürdürülebilir kalkınma göstergelerinin üretimi ve yayımı sağlanacaktır.

H.7.2. Bilgi sistemlerini geliştirmek ve bilgi güvenliği sağlamak

Stratejiler:

- ✓ Bakanlıkça geliştirilmiş/geliştirilecek veri kaynakları ve sistemlerinde veri bütünlüğünü sağlayacak çalışmalar yapılacaktır.
- ✓ Bakanlık veri merkezi fiziksel ve teknolojik olarak geliştirilecek, felaket kurtarma merkezi(FKM) kurularak sistem süreklilik oranı artırılacaktır.
- ✓ E-devlet üzerinden verilen hizmetler artırılacaktır.

H.7.3. Kurumsal yönetim sistemini etkin hale getirmek

Stratejiler:

- ✓ Bakanlık tarafından yürütölmekte olan faaliyetlerin mevzuata uygunluğu denetlenerek elde edilen veriler çerçevesinde rehberlik edilecektir.
- ✓ Bakanlığımız personel sistemi geliştirilecektir, Personelin bilgi ve becerisini geliştirici faaliyetler (yüz yüze eğitim, uzaktan eğitim, e-eğitim vb.) yapılacaktır.
- ✓ Hizmet binalarının asgari standartlarının belirlenerek çalışanların sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeni hizmet binaları yapılacaktır.

H.7.4. Ar - Ge kapasitesini geliştirmek ve sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını sağlamak

Stratejiler:

- ✓ Piyasada yoğun talep edilen tarımsal ürünlerle ilgili geliştirilecek tarımsal yayım projeleri pratiğe aktarılacaktır.
- ✓ Özel sektör, STK ve üniversitelerin tarımsal Ar-Ge faaliyetleri desteklenecek, araştırma enstitülerinin altyapısı bu kuruluşlara açılacaktır.
- ✓ Projeler kapsamında basılı ve görsel yayım materyalleri hazırlatılarak üreticilerin kullanımına sunulacaktır.

➤ Orta Vadeli Program (2022-2024)

Orta Vadeli Program¹⁶ Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve Hazine Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır. Merkezi yönetim bütçesinin hazırlanma sürecini başlatan Orta Vadeli Program(OVP), makro politikaları, ilkeleri, hedef ve gösterge niteliğindeki temel ekonomik büyüklükleri, gelecek üç yıla ilişkin toplam gelir ve gider tahminlerini, bütçe dengesi ve borçlanma durumu ile kamu idarelerinin ödenek teklif tavanlarını içeren temel politika dokümanıdır.

Program dönemi süresince, kamu kurumlarının bütçelerinin hazırlanmasında, yasal ve idari düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde, karar alma ve uygulama süreçlerinde OVP’de yer verilen amaç ve önceliklerle tam uyum sağlanması esastır.

Söz konusu program içinde;

- Yeşil Dönüşüm; Yeşil Mutabakat Eylem Planında yer alan hedef ve eylemler de dikkate alınması; başta geri dönüşüm teknolojileri olmak üzere verimlilik artıran ve sera gazı emisyon artışını sınırlamayı hedefleyen yatırımlar desteklenerek uluslararası ticaret alanında iklim değişikliği politikalarıyla uyumlu şekilde ihracatın rekabet gücünün artırılması; Küresel iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini en aza indirmek amacıyla enerji ve üretim kaynaklarını verimli bir şekilde kullanan, çevre dostu üretime yönelik yatırımlar desteklenmesi; Sıfır atık uygulamalarının hane halkını da kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması ve üretimin kritik alanlarındaki ihtiyacın dışında kalan atık ithalatının azaltılmasına yönelik tedbirlerin alınması; Dijitalleşme ve yeşil dönüşüm alanları başta olmak üzere geleceğin işlerine yönelik farkındalık geliştirilerek, bu alanların bölgesel ve sektörel dönüşümünde mevcut istihdam durumu, yeni istihdam olanakları ve becerilere yönelik çalışmalar yapılması; Kadınlar, gençler ve engelliler gibi özel politika gerektiren grupların işgücü piyasasına girişlerini ve kalıcı olmalarını

¹⁶ Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, <https://www.sbb.gov.tr/orta-vadeli-program-2022-2024/>, Erişim Tarihi:11.02.2022

hedefleyen İş Kulübü Programlarının yaygınlaştırılması;

- Kadınların, ekonomik hayata etkin katılımını teminen, iş kurma ve geliştirme süreçlerinin kolaylaştırılması, e-ticaret platformlarında daha fazla yer almalarının teşvik edilmesi ve kadın kooperatifçiliği güçlendirilerek destekleyici hizmetlerin sunulması ile kadınlarda finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için gerekli çalışmalar sürdürülmesi; Gıda arz güvenilirliğini sağlayarak fiyat istikrarını korumak amacıyla, tarım arazilerinin korunması ve etkin kullanımı çalışmalarına devam edilmesi, ekilebilir ve sulanabilir alanların artırılması için yatırımlar artırılması sürdürülerek, tohum, gübre, yem, ilaç ve mazot gibi girdi maliyetlerinin yanı sıra finansman yükünü hafifletici, teknoloji odaklı dönüşümü sağlayıcı programlar uygulamaya konulması;
- Gıda ürünlerinin tarladan sofraya soğuk zincir sistemiyle güvenli bir biçimde, en az fireyle ve makul fiyatlarla ulaşmasını sağlamak amacıyla bütüncül bir yaklaşımla hal ve kooperatifçilikte iyileştirmeler yapılarak dağıtımın kayıtlı ve en az lojistik maliyetli olmasına yönelik düzenlemeler yapılması;
- Tarımsal üretim planlamasına katkı sağlanması, üretimde öngörülebilirliğin artırılması, fiyat dalgalanmalarının önüne geçilmesi, çiftçinin ürettiği ürünü değer fiyattan satabilmesi, sanayinin ihtiyaç duyduğu kalitede ürünü tedarik edebilmesi için tarım-sanayi entegrasyonunu sağlamaya yönelik çiftçi ve sanayicinin yazılı akite olan güvenini artıracak sözleşmeli tarım mekanizmaları geliştirilmesine yönelik politika tedbirleri yer almaktadır.

➤ **Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023)**

Aile ve sosyal hizmetler bakanlığı tarafından hazırlanan Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesinde¹⁷; eğitim, sağlık, ekonomi, medya alanlarındaki; önce mevcut durum analizinde ortaya çıkanlar, sonrasında stratejiler ve eylemler sırasıyla oluşturulmuştur. Belge tarım alanında çalışan kırsalda yaşayan kadın ve kız çocukları bakımından incelenmiş olup eylemler içinde Bakanlığımızın ilgili olduğu eylemler bulunmaktadır. Politika Alanları Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda yer alan politika eksenleri altında ele alınmak üzere kesişen politika alanları belirlenmiş ve bunlar Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın genelinde amaç, hedef, strateji ve faaliyetlerin oluşturulmasında dikkate alınmıştır. Kesişen politika alanları içinde Kırsal alanda yaşayan kadınlar da bulunmaktadır.

Strateji 1, madde 1.3. altında özel politika/hizmet gerektiren kadın gruplarının sağlık hizmet ihtiyaçlarının tespit edilmesi amacıyla araştırmalar yapılacağı, Madde 1.4. altında başta tarım

¹⁷ Aile ve Sosya Politikalar Bakanlığı, <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadinin-guclenmesi-strateji-belgesi-ve-eylem-planı-2018-2023/> Erişim Tarihi:11.02.2022

sektörü olmak üzere kadınların sosyal güvenlik kapsamına girmelerini kolaylaştırıcı mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirileceği belirtilirken, **Strateji 2,madde 2.4.**'de ulaşım açısından dezavantajlı kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan kadınlar, mevsimlik tarım işçileri, geçici korunan ve uluslararası koruma başvuru veya statü sahibi kadınlar, mülteciler gibi özel politika/hizmet gerektiren kadınların 15-49 yaş izlemleri, doğum öncesi bakım, sağlık kuruluşunda doğum, doğum sonrası bakımları ve kanser taramalarından yararlanmaları için "gezici sağlık hizmetleri" ve "mobil sağlık hizmetleri" de dâhil gerekli çalışmaların yapılacağı belirtilmiştir.

Sağlık konusunda; Türkiye'de kadınlar arasında sosyal güvence olmaksızın kayıt dışı çalışmanın yaygın olması, kadınların iş kazaları ve meslek hastalıkları yönünden koruyucu mekanizmalardan yeterince yararlanamamalarına sebep olduğu, özellikle tarımda çalışan kadınlar, ev eksenli çalışan kadınlar ve diğer sektörlerde kayıt dışı çalışan kadınlar açısından bu durum önemli bir sorun olduğu Türkiye'de kırsal alanda yaşayan ve mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan kadınlar sağlık hizmetleri yönünden dezavantajlara sahip olduğu tespit edilmiştir.

Ekonomi yönünden değerlendirildiğinde; Tarımsal çözülme ve kırdan kente göç nedeniyle daha önce tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar, çoğunlukla işgücü piyasasından çekildiği, işsiz kaldığı veya düşük ücretli ve sosyal güvencesi olmayan işlerde çalıştığı tespit edilmiştir. Kadın istihdamının sektörel dağılımı yıllar itibarıyla değerlendirildiğinde 2005 yılı sektörel dağılımına göre tarım sektörünün payı % 46,3 iken 2017 verilerinde %28,3 olduğu, buna göre son 12 yıllık dönemde kadın istihdamı tarımda düşmekte olduğu, bu değişimin tarımsal çözülme ve kırdan kente göç olgusu ile birlikte değerlendirildiğinde ilgisi bakımından dikkat çekici bulunduğu belirtilmektedir.

➤ **Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2021-2023)**

Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi¹⁸ Bakanlığımız tarafından 5488 sayılı Tarım Kanunu'nun 15. maddesi çerçevesinde, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde ve Bakanlığımız koordinasyonunda, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının teknik desteğinde hazırlık çalışmaları yürütülen Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2021-2023) belgesi, 27 Ekim 2020 tarih ve 31287 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanan 2020/14 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi'ne istinaden hazırlanmıştır.

2021-2023 yıllarını kapsayan UKKS-III belgesinin hazırlanmasında, ulusal refah düzeyinin görece gerisinde kalan kırsal alanların kalkınma dinamiklerinin sağlıklı bir şekilde tespit edilerek, buralardaki ekonomik ve beşerî kaynak potansiyelinin belirlenen stratejiler çerçevesinde

¹⁸ Tarım ve Orman Bakanlığı, https://www.tarimorman.gov.tr/Duyuru/1372/Ulusal-Kirsal-Kalkinma-Stratejisi-2021-2023_-Yayimlanmistir Erişim Tarihi:11.02.2022

harekete geçirilmesi hedeflenmektedir. Bu stratejilerin geliştirilmesinde, Türkiye'nin kırsal politika uygulamaları konusundaki ulusal deneyimi, uluslararası ölçekte kırsal kalkınma konusundaki eğilimler ve AB kırsal kalkınma politikası dikkate alınmıştır. Kırsal alanların kalkınma dinamikleri üzerinde etkili olması beklenen; kırsal altyapı hizmetleri, çevre dostu tarımsal üretim yöntemleri, gıda güvenilirliği, tedarik zinciri yönetimi, bilişim teknolojileri, kır-kent etkileşimi, mahalli idareler, sivil toplum kuruluşları, üretici birlikleri, demografik yapı, iş gücü piyasası, döngüsel ekonomi, göç ve yoksulluk, yenilenebilir enerji, doğal kaynak yönetimi, AB Yeşil Mutabakatına uyum ve iklim değişikliği konularına yer verilmiştir.

Bu belge, özel olarak aşağıda belirtilen ihtiyaçları karşılamayı amaçlamaktadır:

- Sürdürülebilir kırsal kalkınma anlayışıyla, kırsaldaki beşerî ve doğal kaynak potansiyelini yenilikçi bir anlayışla harekete geçirmek, koruma ve kullanma dengesini gözeterek doğal kaynakları korumak,
- Kırsal ve kentsel alanlar arasındaki gelişmişlik farklılıklarını azaltmak
- Geleneksel geçimlik/yarı-geçimlik üretim yapan küçük aile işletmelerini korumak ve yaşatmak,
- Kırsalda kurulan ve gıda güvenilirliğine de katkı sağlayan tarım işletmelerini ve tarım dışı işletmeleri desteklemek,
- Yoksulluğu azaltarak kırsalda yaşayan insanları düzenli ve yeterli gelir imkânlarına kavuşturmak, bu insanların yaşam standartlarını yükseltmek,
- Göçlerin kırsal alanlar üzerindeki olumsuz etkileriyle mücadele etmek ve kırsal nüfusun kırsalda tutunmasını sağlamak,
- Kırsal politika yönetim unsurlarını belirleyerek yönetimi merkezi ve yerel düzeyde güçlendirilmek,
- Kırsalda bilişim teknolojilerinin kullanımını yaygınlaştırmak,
- Katılım öncesi süreçte AB tarım ve kırsal kalkınma müktesebatı uyumuna katkı sağlamak,
- Ülke genelinde kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör tarafından verilen kırsal kalkınma desteklerini, bütüncül bir yaklaşımla, bu strateji belgesi çerçevesinde yönlendirmek.

Ulusal kırsal kalkınma stratejik çerçevesi; ulusal politika yaklaşımı ve temel amaç ve ilkelerle uyumlu olarak stratejik amaçlar, öncelikler ve tedbirler hiyerarşisi temelinde belirlenmiştir.

Stratejik çerçeve 5 ana stratejik amaç üzerine kurulmuştur. Her eksen temelde bir odak alana yönelik tedbirlerden oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla; (1) kırsal ekonomi, (2) kırsal çevre, (3) kırsal yerleşimler, (4) kırsal toplum ve (5) yerel-kırsal kalkınma kapasitesidir. Her bir eksenle ilgili tek bir kurumsal sorumluluk tanımlamak yerine, tedbirlere göre farklılaşan çoklu sorumluluk yaklaşımı benimsenmektedir.

➤ Veteriner Strateji Belgesi

“Veteriner Hizmetleri Strateji Belgesinin Hazırlanması için Teknik Yardım” projesinin çıktısı olarak, Kasım 2016 yılında yayınlanmış, 15 yıllık dönem için hayvan sağlığı (HS), hayvan refahı (HR) ve hayvan kimliklendirme ile kayıt ve hayvan hareketlerinin kontrolü (KvK -HHK) sektörleri için geliştirilen konuya özgü stratejiler ile derlenen verilerin bir araya getirildiği bir belge oluşturulmuştur. Veterinerlik Stratejisi Belgesi ile mevcut durumun analizi ve veteriner hizmetleri alanındaki, özellikle hayvan sağlığı, hayvan kimliklendirme ve kayıt, hayvan hareketlerinin ve refahının kontrolü alanlarındaki başlıca eksikliklerin saptanması, ihtiyaç değerlendirmesi ve ihtiyaçların önceliklendirilmesi, ulusal çıkarlar ve sürdürülmekte olan AB’ye katılım müzakereleri ışığında kısa, orta ve uzun vadeli amaçlar belirlenmiş, hayvan sanayisi ve diğer paydaşlarla yakın işbirliği içinde politika kararlarının maliyet-fayda analizleri gerçekleştirilmiştir.

Veteriner Strateji Belgesi aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır:

- Kurumsal çerçeve, hayvan sağlığı, hayvan refahı ve hayvan KvK sektörleri dikkate alınarak mevcut durumun analizi
- Stratejik seçenekler ve ileride izlenecek yolun tanıtımı
- Önceki bölümlerin teknik ve ekonomik yönlerini dikkate alarak yapılan SWOT analizleri
- Veterinerlik Stratejisinin; stratejik öncelikleri ve amaçlarıyla, gereken ihtiyaçlarıyla ve uygulanmasına yönelik 15 yıllık zaman çerçevesiyle birlikte tanımı
- Veterinerlik Stratejisinin uygulanmasına yönelik bir dizi ilkenin/tavsiyenin sunulması

Veteriner Stratejisi, başlıca 3 bileşene göre şekillendirilmiştir: Hayvan Sağlığı Stratejisi; Hayvan Refahı Stratejisi; Hayvan Kimliklendirme Stratejisi.

Hayvan Sağlığı başlığında; mevcut durumun değerlendirilmesi ve 19 hayvan hastalığında analitik çalışmalar ve önceliklendirme çalışması yapılmış, ortaya çıkan hayvan sağlığı ve iletişim stratejisi içinde hayvan hareketlerinin kontrolü için gerekenler, kamuoyu farkındalığı için yapılması gerekenler, eğitim ihtiyacı, vektör aracılı hastalıklara ilişkin olarak vektör izleme programının ve hastalıklarında izlenebileceği yeni bir veritabanı yönetim sistemi oluşturularak uygulamaya konması ve yaban hayatının izlenmesi gereklilikleri ortaya konulmuştur. Hastalıklara özgü hedeflerde her hastalığa ilişkin ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Hayvan Refahı başlığında; mevcut durum ortaya konulmuş, önerilen strateji ile, yatay olarak mevzuat ve idari kapasitenin, veri yönetimi ve eğitim konularında nelere öncelik verilmesi gerektiği, işletmeler bazında, nakil ve kesim sırasında olmak üzere, hayvan türlerine ve bakım koşullarına göre Avrupa Birliği mevzuatı ile uyumlu yüksek refah standartları oluşturmak amacıyla yerine getirilmesi gereken tedbirler sıralanmıştır.

Hayvan Kimliklendirme ve Kayıt başlığında; strateji hayvan hareketlerinin kontrolünü güçlendirmek için önerilen stratejik tedbirler hayvan hareketleri ve nakil sisteminde yer alan unsurların yanı sıra tek tırnaklı, domuz ve pet hayvanları gibi henüz sisteme ilave edilmemiş olan türler için hareketlerin veri bankasına kayıt faaliyetlerine yönelik olarak hali hazırda mevcut faaliyetlerin bir araya getirilmesi ve iyileştirilmesine odaklanmaktadır. Mevcut durum ortaya konulmuş, Hayvan Kimliklendirme ve Kayıt ile Hayvan Hareketlerinin Kontrolü konusunda iletişim stratejisi ve Hayvan Kimliklendirme Stratejisi ve Hareket Kontrolü stratejisi önerilmiş kurumsal yapılanma için öneriler mevzuat altyapısı için gereklilikler sıralanmıştır.

➤ Yeşil Mutabakat Eylem Planı (2021)

Türkiye ekonomisi ve sanayisinin yeşil dönüşümü; kapsayıcı ve sürdürülebilir bir büyümenin tesis edilmesinin yanı sıra, ülkemizin AB başta olmak üzere, üçüncü ülkelere ihracatında rekabetçiliğinin korunması ve güçlendirilmesi için elzem görülmektedir. Bu alanda atılacak adımlar aynı zamanda ülkemizin küresel değer zincirlerine entegrasyonunun geliştirilmesi ve uluslararası yatırımlardan alacağı payın artırılması bakımından da önem teşkil etmektedir. Bu amaçla, AB başta olmak üzere hayata geçirilmesi hedeflenen politika değişikliklerinin, ülkemiz dış ticareti ile bağlantılı bir şekilde sanayi, tarım, enerji ve ulaştırma politikaları üzerindeki etkilerinin bütünsel olarak ele alınması ve ülkemizin Gümrük Birliği ilişkisi dikkate alınarak uyumunu sağlayacak bir yol haritası oluşturulması ihtiyacı duyulmuştur.

AB’de yayımlanan Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında, öngörülen değişikliklerin AB ile ticari ilişkilerimize olası etkilerinin ele alınması ve atılması gereken adımların belirlenmesi amacıyla, Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda çalışmalar yürütülmekte olup ilgili kurumların katkıları ile hazırlanan “**Yeşil Mutabakat Eylem Planı**”¹⁹ 16 Temmuz 2021 tarihinde yayımlanmıştır.

Eylem Planında yer alan “**Sürdürülebilir Tarım**” başlığı kapsamında aşağıdaki hedeflere ulaşılması planlanmaktadır:

- AB’nin pestisit ve anti-mikrobiyallerin azaltılmasına ilişkin hedefleri ile uyumlu bir şekilde ülkemizde pestisit ve anti-mikrobiyallerin kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir.
- Pestisitlerin azaltılmasına yönelik çalışmalar çerçevesinde, biyolojik ve biyoteknik mücadele yöntemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.
- AB’nin kimyasal gübre kullanımının azaltılmasına yönelik hedef ve politika değişiklikleri gözetilerek çalışmalar yürütülecektir.

¹⁹ Ticaret Bakanlığı,

<https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf>

Erişim Tarihi:11.02.2022

- Organik tarım üretiminin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- AB'nin organik tarım mevzuatının uyumlaştırma çalışmalarının tamamlanması ve paralelinde AB ile organik tarım alanında karşılıklı tanıma için Komisyon nezdinde girişimler yürütülmesi amaçlanmaktadır.
- Arazi toplulaştırma tescil faaliyetleri yürütülecektir.
- Aydın, Denizli, İzmir ve Ağrı İllerinde kurulan Tarıma Dayalı (jeotermal sera) İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinde jeotermal kaynaklardan faydalanılarak bitkisel üretim yapılacaktır.
- Yenilenebilir enerji kullanan seralar ve üretim tesisleri desteklenecektir.
- Tarımsal üretimde atık ve artıkların tekrar değerlendirilmesi konusunda AR-GE çalışmaları yürütülecektir.
- Gıda atık ve artıklarının geri dönüşümünün sağlanmasına yönelik farkındalık yaratma ve tüketicinin bilinçlendirilmesi çalışmaları gerçekleştirilecektir.
- Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan Tarladan Sofraya ve Biyoçeşitlilik Stratejileri hakkında bilgilendirme faaliyetleri düzenlenecektir.

Eylem Planında yer alan **“İklim Değişikliği İle Mücadele”** başlığı kapsamında aşağıdaki hedeflere ulaşılması planlanmaktadır:

- İklim değişikliğinin çölleşme ve arazi tahribatıyla birlikte biyolojik çeşitlilik ve ekosistemler üzerindeki etkilerinin belirlenmesine ve uyum ile azaltım tedbirleri almaya yönelik AR-GE projeleri ve çalışmalar yürütülecektir.
- İklim değişikliği neticesinde muhtemel kıyı ve tatlı su kaybının belirlenmesi ve kıyılar ile göl ve/veya sulak alanlar için doğa temelli iklim değişikliğine uyum tedbirleri ortaya konması sağlanacaktır.
- Arazi Tahribatının Dengelenmesi (ATD) yaklaşımının ulusal yatırım programları içerisinde yer alması sağlanacak, karar destek mekanizması geliştirilecek ve ATD hedefleri güncellenecektir.
- Arazi tahribatının yüksek olduğu alanlarda ATD prensibiyle planlama ve uygulama yapılacak ve yaygınlaştırma çalışmaları yürütülecektir.
- Karbon stoklarının artırılmasına katkı sağlanacak ve karbon stoklarının artırılmasına ilişkin araştırma faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

Sürdürülebilir tarım teknikleri ile ilgili eğitimler verilecek, bu konuda AR-GE projelerinin yürütülmesi ve uygulamaların yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Eylem Planında yer alan **“Yeşil ve Döngüsel Ekonomi”** başlığı kapsamında aşağıdaki hedeflere

ulaşılması planlanmaktadır:

- Üretimde ve tüketimde suların sürdürülebilir kullanımı ile atık suların yeniden kullanımının geliştirilmesi kapsamında Arıtılmış Atık Suların Yeniden Kullanımı Projesi (2017-2018) ve Kullanılmış Suların Yeniden Kullanım Alternatiflerinin Değerlendirilmesi Projesi (2017-2019)'nin çıktıları doğrultusunda atıksu arıtma tesisleri çıkış suları ve tarımdan dönen sular için önerilen yeniden kullanım alternatifleri belediyelerce ve ilgili kurumlarca uygulamaya geçirilecek, Arıtılmış Kentsel Atık Suyun Yeniden Kullanılması için Farklı Alternatifler -Reuse of Treated Urban Wastewater for Different Alternatives" (2021-2024) IPA III projesi kapsamında 10 pilot atıksu arıtma tesisi için hazırlanacak yeniden kullanım uygulama projelerinin inşaatı ilgili belediyelerince yapılarak hayata geçirilecek ve "Su Yeniden Kullanım Ulusal Master Planı" hazırlanacaktır.
- Türkiye'nin "Su Ayak İzi" değerlendirmesine yönelik çalışmalar yürütülmesi bağlamında havza bazında sektörel olarak su ayak izi hesaplanması kapsamında Ülkemizin üretimde ve tüketimde kullanılan su kaynaklarının havza bazında korunması ve sürdürülebilir kullanılması sağlanacak,

Nehir Havza Yönetim Planlarında su miktarına yönelik belirlenen tedbirlerin uygulanmasına yönelik katkı sunulacak, Su ayak izi, endüstriyel süreçler de dâhil olmak üzere su kullanım verimliliğinin geliştirilmesi ve bu bağlamda KOBİ'ler de dâhil olmak üzere firmalar bilgilendirilecektir.

- Sektörel Su Tahsis Planları ışığında su kullanımlarına yönelik sektörel su ayakizinin hesaplanması kapsamında Su ayakizi ile ilgili rehber doküman hazırlanacak, KOBİ'ler de dâhil olmak üzere firmalar bilgilendirilecektir.
- Su kaynaklarının yönetiminde uzaktan algılama, sensörler ve bilişim uygulamalarının kullanımı, faydaları, gelişmeye açık yönleri üzerinde araştırmalar yapılması kapsamında Rehber doküman hazırlanacak, hazırlanacak rehber doküman için Ar-Ge çalışmalarıyla Uzaktan Algılama yöntemi ile elde edilen verilerin, sulama, kuraklık ve verim tahmini çerçevesinde değerlendirilmesi için bir, "Dijital Sulama Yönetimi Sistemi" kurulacak, Havza bazlı yapılan planlamalarda su kısıtının göz önüne alınarak üretim planlarının yapılması ve izlenebilirliği sağlanacaktır.
- İçme suyu kaynaklarında endokrin bozucu kimyasalların izlenmesi kapsamında İçme suyu kaynaklarımızda tespit edilen endokrin bozucu kimyasallar, düzenlemenin esas alındığı mevcut Yönetmelik olan "İçme Suyu Temin Edilen Suların Kalitesi ve Arıtılması Hakkında Yönetmelik" in EK-1'inde yer alan parametrelere ilave edilecektir.

➤ III. Tarım Orman Şurası

III. Tarım Orman Şurası²⁰ 18-21 Kasım 2019 tarihleri arasında öğretim üyeleri, sivil toplum

²⁰ <http://www.tarimormansurasi.gov.tr/> Erişim Tarihi: 11.02.2022

kuruluşları, özel sektör temsilcileri, çiftçiler ile Tarım ve Orman Bakanlığı ve diğer kamu kurum/kuruluşlarından konu uzmanlarının katılımıyla gerçekleştirilmiş ve gelecek beş yıllık süreç için hedefler ortaya konulmuştur. Oluşturulan 21 ayrı çalışma grubunda bitkisel üretimden hayvan sağlığına, desteklemeden gıda güvenliğine, orman hukukundan balıkçılık ve su ürünlerine, tarımda teknolojik dönüşüme kadar çok geniş bir yelpazede kısa, orta ve uzun vadeli stratejiler belirlenmiştir.

Söz konusu belgenin sonuç bildirgesinde gerçekleştirilmesi hedeflenen başlıklar aşağıda sıralanmıştır;

1. Tarım ve orman politikalarının stratejik üretim ve sürdürülebilirlik ilkeleri temel alınarak oluşturulması, bütüncül ve entegre bir yöntemle hayata geçirilmesi,
2. Tarım sektörünün yapısını iyileştiren, doğal kaynakları ve çevreyi koruyan, en az üç yıllık dönemi kapsayacak, aktif çiftçi odaklı, üretim, kalite, ulaşılabilir fiyatlar ve sürdürülebilirliği esas alan yönlendirici bir destekleme sisteminin oluşturulması,
3. Tarımsal işletmelerde küçük, orta ve büyük ölçekli işletme tanımlarının yapılarak faaliyetlerin planlanması,
4. Sürdürülebilirlik, verimlilik ve rekabet ilkelerine dayalı, birim sudan maksimum faydayı sağlayacak, tarımsal üretim planlamasının bir devlet politikası haline getirilerek güvence altına alınması,
5. Arazi toplulaştırma ve sınıflandırma projelerinin hızlandırılarak on yıl içerisinde tamamlanması, toprak bilgi sistemine dayalı tarımsal arazi kullanım planlarının hazırlanması,
6. Atıl tarım arazilerinin üretime kazandırılması için arazi bankacılığı ve birlikte üretim gibi alternatif modellerin oluşturularak yaygınlaştırılması, miras mevzuatı geliştirilerek tarım arazilerindeki intikal sorununun çözülmesi,
7. Uzun vadede ortaya çıkabilecek olan risklerin bertaraf edilmesi, ürün çeşitliliği, dış ticarete sürekliliği sağlama, ürün maliyetlerinin düşürülmesi ve en önemlisi jeopolitik siyaset açısından yabancı ülkelerde stratejik anlamda üretimin teşvik edilmesi için arazi kiralamaalarının devam edilmesi, uluslararası tarım ve orman faaliyetlerinin kurumsal altyapıya kavuşturulması,
8. Tüm ilgili kurum ve kuruluşlarla etkin iş birliği yapılarak tohumdan sofraya dijital değer zincirinin kurulması, tarım sayımının yapılması ve güncellenebilir veri tabanının oluşturulması,
9. Serbest piyasa düzeni içerisinde tarımsal ürünlerde fiyat spekülasyonlarının önüne geçilmesi için stok takip sisteminin oluşturulması, gıda depolarında izlenebilirliğinin sağlanması,
10. Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuğu kapsamındaki ürünlerin artırılması, sistemin geliştirilmesi, lisanslı depo işletmelerince tarım ürünlerine dayanılarak oluşturulan elektronik ürün senetleri ticaretinin yaygınlaştırılması,
11. Aile işletmeciliğinin sürdürülebilirliğini sağlamak için kadın ve gençlerde girişimciliğin desteklenmesi,
12. Bitki ve hayvan hastalıkları ile etkin mücadelede yerli ilaç ve aşı üretiminin teşvik edilmesi,

13. Buzağı ölümleri ve döl verimi istatistiklerinde uluslararası ortalamalara ulaşılması,
14. Kırmızı et sektöründe küçükbaş hayvan eti tüketiminin özendirilmesi ve pazar payının artırılması,
15. Küçük ve büyükbaş hayvancılıkta halk elinde ıslah ve benzeri projelerle yerli ırklarımızın muhafaza ve ıslahına yönelik çalışmaların artırılması,
16. Mera hizmetlerinin yürütülebilmesi, mera niteliği taşıyan alanların tespit ve tahdit çalışmalarının ivedilikle tamamlanması, üreticiler ve üretici örgütlerine tahsis edilmesi, mera ıslahında kullanılacak bitki tohumları geliştirme çalışmalarının teşvik edilmesi,
17. Büyükşehir belediyelerinde mahallelerin kırsal ve kentsel olarak yeniden yapılandırılması, kırsal mahallelerde köy tüzel kişiliği yapısının korunması, kırsal yaşamın Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde bütüncül ve entegre bir bakış açısıyla koordine edilmesi,
18. Su ürünlerinde balık işleme sektörünün geliştirilmesi, pazarlama ve marka tescilinin desteklenmesi, ihracatın ve yerli tüketimin artırılması,
19. Yetiştiricilikte ve avcılıkta alternatif su ürünleri türleri ile üretim ve verimliliğin sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde artırılması,
20. Tarımsal verimliliğin artırılması ve kaynakların daha etkin kullanılması için bilişim teknolojisini tarım sektörüne entegre ederek Akıllı Tarım Uygulamalarının yaygınlaştırılması, Akıllı Tarım konusunda yetişmiş çiftçi/mühendis/ara eleman sayısının özel programlar uygulanarak artırılması,
21. Sertifikalı tohum kullanımının yaygınlaştırılması çalışmalarına devam edilmesi,
22. Ülkemizin yerel hazinesi olan ata (yerel) tohum çeşitlerinin korunması, geliştirilmesi ve ticarete kazandırılması,
23. Gıda ve yem güvenliği, halk sağlığı, bitki sağlığı, hayvan sağlığı ve refahını sağlamak amacıyla tohumdan sofraya tüm zincirde etkin bir izlenebilirlik sağlanması ve denetim sisteminin etkinliğinin artırılması,
24. Tarım ve ormancılıkta iklim değişikliği ile önemi daha çok artan meteorolojik bilginin üretimin her aşamasında etkin kullanılması, iklim değişikliğinin etkilerini izlemeye ve araştırmaya yönelik faaliyetlerin artırılması ve olası etkileri engellemeye yönelik eylem planlarının geliştirilmesi,
25. Toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetim ilkeleri çerçevesinde kullanılması, korunması ve izlenmesinin sağlanması,
26. Ülkemiz su kaynaklarının daha etkin ve daha verimli yönetilebilmesi, ihtiyaç duyulan hukuki altyapının sağlanabilmesi amacıyla Su Kanununun çıkarılması,
27. Yeni sulama yatırımlarının ve rehabilitasyon projelerinin önümüzdeki 25 yılda tamamlanması, tarımda suyun etkin ve verimli kullanılmasının sağlanması,
28. AR-GE ve inovasyonda kaynakların daha etkin kullanılması için kamu, özel sektör ve üniversiteleri de kapsayacak yeni bir kurumsal altyapının oluşturulması,
29. Tarım ve ormancılıkta yerli genetik kaynakların ve biyoçeşitliliğin tespit, korunma, ıslah ve

- yaygınlaştırılması çalışmalarının artırılması,
30. Tarım ve orman ürünlerinde kalite ve standardizasyon çalışmalarının tamamlanması, sertifikasyon çalışmalarının yaygınlaştırılması,
 31. Ülkemizde yetiştirilen ve uluslararası piyasalarda yüksek oranda talep gören tarım, gıda ve ormancılık ürünlerinde ihracat gelirlerini arzu edilen seviyelere çıkarmak için marka, kalite, standardizasyon, tanıtım ve özendirme çalışmalarının desteklenmesi, dünya üretiminde lider konumda bulunduğumuz ürünlerin tanıtım faaliyetlerinin profesyonel düzeyde yapılması ve pazar paylarının artırılması,
 32. Tarım ve ormancılıkta iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının yaygınlaştırılması,
 33. Tarım ve ormanla ilgili tüm mevzuatın bütüncül olarak değerlendirilmesi, yalın ve çelişkisiz bir mevzuat yapısının oluşturulması,
 34. Kayıt, nakliye, hayvan pazarları ve mezbaha altyapımızın yenilenerek, hayvan hareketlerinde etkin kontrolün sağlanması,
 35. Tarımsal girdi ve finansman ihtiyacını karşılayan sözleşmeli bitkisel ve hayvansal üretim modellerinin desteklenmesi ve yaygınlaştırılması,
 36. Arı ürünleri üretiminde verimliliğin artırılması ve katma değerli arı ürünlerinin çeşitlendirilmesi, bal harici ürünlerin eğitimlerinin yaygınlaştırılması, tüketiminin artırılması,
 37. Atık yönetiminde sıfır atık hedefine ulaşmak için geri dönüşüm tesislerinin artırılması, atıkların değerlendirilmesine yönelik AR-GE projelerinin desteklenmesi,
 38. Coğrafi işaretli ürünler, markalaşma ve katma değerli üretim ile pazar çeşitliliğinin artırılması, coğrafi işaretlerin yönetim ve denetleme süreçlerinin gözden geçirilerek mevzuatın tamamlanması,
 39. Kadastro keskinleşen ormanların tapuya tescilinin tamamlanarak, orman sınırı dışına çıkarılacak yerlerin tayin ve tespiti (2/B) çalışmalarında yaşanan mülkiyet sorunlarının giderilmesi,
 40. Uluslararası standartlara uygun Ulusal Orman Envanterinin tamamlanması,
 41. Ülkemizin uluslararası arenada orman fidanı üretim ve pazarlama merkezi haline getirilmesi,
 42. Ahşap kullanımının yaygınlaştırılması, yapısal ahşap standartlarının belirlenmesi ve ahşap yapı mevzuatının düzenlenmesi,
 43. Doğal kaynakların ve biyolojik çeşitliliğin tespit, korunma, geliştirme ve izlenme çalışmalarının sürdürülmesi,
 44. Orman köylülerinin gelir seviyelerinin artırılması için odun dışı orman ürünlerinin çeşitlendirilmesi ve tarımsal ormancılığın teşvik edilmesi,
 45. Tarımsal üretimde ve ormancılık faaliyetlerinde yenilenebilir enerji sistemleri kullanımının yaygınlaştırılması,
 46. Başta çiftçilik olmak üzere tarım ve ormancılık sektöründe yürütülen faaliyetler için meslek standartlarının oluşturulması, çiftçilik mesleki eğitim kurumlarının açılması ve eğitim alan gençlerin teşvik edilmesi, tarım ve ormancılıkta mesleki eğitimin geliştirilmesi,

47. Organik ve organomineral gübre üretiminin ve kullanımının teşvik edilerek kimyasal gübre ithalatının ve çevre kirliliğinin azaltılması, biyolojik ve biyoteknik mücadelenin yaygınlaştırılması,
48. Üretici örgütlerinin girdi temini, üretim ve pazarlama aşamalarında etkinliklerinin artırılması için yönlendirilmesi,
49. Gıdada bilgi kirliliğinin tanım ve çerçevesinin belirlenmesi, bilgi kirliliği çıkaranlara cezai yaptırım uygulanması için yasal mevzuatın çıkarılması,
50. Beslenme okuryazarlığının artırılması,
51. Gıda kayıp ve israfının önlenmesine yönelik ulusal politikaların geliştirilmesi, ulusal ve uluslararası iş birliklerinin artırılması,
52. Gıdada taklit ve tağşiş cezalarının etkin caydırıcılığı için mevzuatta düzenleme yapılması,
53. Deneyim ve teknik bilgi değişimi amaçlı uluslararası projelerin teşvik edilmesi,
54. Orman içi ve kenarındaki mesken ve iş yeri ruhsatlandırılmalarında yangın güvenliği açısından gerekli yasal düzenlemelerin oluşturulması,
55. Orman yangınlarına müdahalede yüksek teknoloji ve yapay zekâ uygulamalarının kullanılması,
56. Kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen tarım ve ormancılık faaliyetlerinde denetimli serbestlik kapsamında kamuya yararlı işte çalışma cezası alan hükümlülerin kullanılması,
57. Çölleşme ve erozyonla mücadelenin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi, uluslararası kuruluşlarla etkin iş birliği yapılması,
58. Tarım sektörünün en önemli problemi olan risk ve belirsizliğin azaltılması için gelir garantili ürün sigortasının çıkarılması,
59. Tarım, orman ve suyun yönetiminin aynı çatı altında toplanmasından doğan sinerjinin bölgesel dinamiklerle en etkin şekilde ekonomiye yansıtılması için bölge veya havza bazlı yönetim modeline geçilmesi.

➤ I. Su Şurası

17 Mayıs 2019 tarih ve 30777 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Tarım Şurası Yönetmeliği doğrultusunda Bakanlığımızın kısa, orta ve uzun dönem su ile ilgili stratejilerinin belirlenmesi ve geleceğe ışık tutması maksadıyla I. Su Şurası gerçekleştirilmiştir.

I. Su Şurası Kapsamında;

- Su Verimliliği,
- Suyun Havza Ölçeğinde Yönetimi,
- Su Hukuku ve Politikası,
- Su Güvenilirliği ve Atık Su Hizmetleri,
- Su Kaynaklarının Kalite ve Miktar Olarak Korunması ve İzlenmesi,
- İklim Değişikliğinin Su Kaynaklarına Etkisi ve Uyum,

- Su Kaynaklarının Yönetiminde Karar Destek Sistemleri,
- Su Kaynaklarının Geliştirilmesi,
- Tarımsal Sulama,
- Depolamalı Tesisler (Yer Altı ve Yer Üstü Barajları, Göletler),
- Su, Orman ve Meteoroloji

olmak üzere 11 çalışma grubu yer almaktadır. Çalışma gruplarında Bakanlığımız ile birlikte 56 farklı üniversiteden 130'a yakın akademisyen, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından, 33 ulusal sivil toplum kuruluşundan, büyükşehir belediyelerinden ve su kanalizasyon idarelerinden temsilciler ile su kullanıcılarının da dahil olduğu tüm paydaşlarla birlikte çalışılmış ve 28 maddelik sonuç bildirgesi hazırlanmıştır.

I. Su Şurası Sonuç Bildirgesi

- 60.** Su Verimliliği Strateji Belgesi ve Havza Bazlı Su Verimliliği Eylem Planları hazırlanacaktır.
- 61.** Belediyelerce içme suyu sistemlerinde %35 seviyesinde olan su kaybı oranı %25 seviyesinin altına indirilecek. Bunun yanında sürdürülebilir su hizmetleri sağlanabilmesi amacıyla 2023 yılından itibaren tam maliyet esaslı su ve atık su fiyatlandırması ile ilgili çalışmalara başlanarak suyun tasarruflu kullanımını hedefleyen kademeli tarifeler ile düşük gelirli hane gruplarını gözetilen sosyal ve adil su tarifeleri uygulanacaktır.
- 62.** Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında, kullanılmış suların uygun kaliteye getirilerek başta tarımsal sulama olmak üzere yeniden kullanımı sağlanacak, sektör ve havza bazında su ayak izi belirlenecek, sanayide su verimliliği uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
- 63.** Su yönetiminde havza bazlı ve bütüncül yapılanmanın güçlendirilmesi ve havza ölçekli yönetim planlarının etkinliğinin artırılması maksadıyla 2023 yılına kadar gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.
- 64.** Su kaynaklarımızın korunması, iyileştirilmesi ve sürdürülebilir yönetiminin sağlanması maksadıyla, 25 havza için havza ölçekli yönetim planları tamamlanıp uygulanmaya konulacak ve alt ölçekli planlamalar dâhil su ile ilgili bütün faaliyetlerde havza yönetim planlarına uyulacaktır.
- 65.** Su yönetiminde parçalı yapıyı giderecek, mevcut hukuki yapıdaki boşlukları ortadan kaldıracak, Avrupa Birliği çevre ve iklim değişikliği faslında yer alan su kalitesine ilişkin mevzuata uyum sağlayacak nitelikte bir Su Kanunu yürürlüğe konulacaktır.
- 66.** Suyun sürdürülebilir, etkin, verimli ve bütüncül kullanımı; su kaynaklarının korunması izlenmesi ile ilgili strateji ve politikalar; Kalkınma Planı, Ulusal Su Planı gibi bütün ulusal planlarda yer alacaktır.
- 67.** İçme suyu arıtma tesisleri, bundan sonra suyun karakteristik özellikleri ve bölgeye uygunluğu dikkate alınarak projelendirilecek ve işletilecektir.
- 68.** Kaynaktan musluğa su güvenilirliği planlarının hazırlanması ve uygulamaya geçilmesi sağlanacaktır.

- 69.**Atıksu arıtma tesisleri, geri kazanım potansiyeli ve deşarj edildiği alıcı ortamın kullanım maksatları dikkate alınarak, bundan sonra Nehir Havzası Yönetim Planları ile uyumlu bir şekilde projelendirilecektir.
- 70.**Su kaynaklarımızın kalitesini korumak maksadıyla alıcı ortam bazlı deşarj standartlarına geçiş sağlanacak, sularımızın miktar ve kalitesini iyileştirmek için nehir havzası yönetim planlarındaki tedbirler uygulanacaktır.
- 71.**Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarımızın kalite ve miktar olarak korunması, izlenmesi için 2022 yılından itibaren gerekli olan bütçe ve altyapı eksiklikleri giderilerek mükerrerlikleri önleyecek şekilde kurumlar arası koordinasyon etkin hale getirilecektir.
- 72.**Ulusal Su Bilgi Sistemi yaygınlaştırılacak, verilerin elde edilmesinde ve paylaşılmasında standardizasyon sağlanarak su ile ilgili bütün çalışmalarda karar destek sistemlerinin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
- 73.**Paris Anlaşmasının Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde onaylanması ile önem kazanan iklim değişikliğine uyum faaliyetleri, iklim değişikliğinin su kaynaklarına etkileri analiz edilerek hız kazanacaktır.
- 74.**Taşkın ve kuraklık yönetiminde kriz yönetiminden risk yönetimine geçiş sağlanarak Ülkemizdeki tüm havzalarda Taşkın ve Kuraklık Yönetim planları 2023 yılına kadar tamamlanacak ve bu planlarda belirlenen tedbirlerin uygulanması sürekli takip edilecektir.
- 75.**Taşkın ve kuraklık afetleri ile ilgili tahmin ve erken uyarı sistemleri kurulacak ve bu afetler öncesinde gerekli uyarılar yapılarak önlemler alınacaktır.
- 76.**2022 yılından başlanarak toplumun tüm kesimlerinin sürece dâhil edilmesi ile iklim değişikliği kapsamında, çölleşme, erozyon, su ve toprak koruma hususunda eğitim ve farkındalık çalışmalarıyla iklim değişikliğine karşı direncin artırılması sağlanacaktır. Tüm çalışmalarda iklim değişikliğinin etkileri öncelikli olarak değerlendirilecektir.
- 77.**Ekonomik olarak sulanabilir arazilerin modern sulama yöntemleriyle sulanması yaygınlaştırılacaktır.
- 78.**Sulama projelerinde özel sektörü de içine alan yeni finansman modelleri geliştirilecektir.
- 79.**Havza su potansiyeline göre ürün deseni belirlenerek suya göre tarım yaklaşımı esas alınacaktır.
- 80.**Sulama tesislerinin, dijital teknolojilerle uzaktan kontrol ve otomasyonu sağlanarak tasarruflu su kullanımı hedeflerine ulaşılacaktır. Sulamada enerji giderlerinin azaltılmasına yönelik tedbirler artırılabilecektir.
- 81.**Ülkemizin aktif deprem kuşağında olması sebebiyle barajların emniyetli bir şekilde işletilmesi için gerekli yasal mevzuat geliştirilecektir. 23. Ülkemizin su depolama kapasitesini artırmak için uygun olan yerlerde baraj yapımlarına devam edilip mevcut barajların ekonomik ömürlerinin uzatılması için gerekli önlemler alınacaktır.
- 82.**Yeraltı barajları ve yeraltısuyu suni besleme yapılarının planlanması ve ivedilikle tamamlanması sağlanacaktır. 25. 2022 yılından başlanarak toplumun her kesiminin su,

meteoroloji ve iklim değişikliği okuryazarlığının geliştirilmesi açısından eğitim/bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirilecektir.

83. İklim değişikliğine bağlı olarak yaşanan meteorolojik afetlere karşı önceden tedbir alınabilmesi için Őehir planlamalarında ve zirai faaliyetlerde meteorolojik verinin kullanımı arttırılacaktır.

84. Yukarı havzalardaki restorasyon amaçlı uygulamalarda yerel bilgi ve tecrübeyi dikkate alarak, tabiat temelli çözümlere öncelik verilecektir.

85. Su yönetimine ilişkin AR-GE çalışmalarının desteklenmesi ve geliştirilmesi sağlanacaktır.

➤ **Sürdürülebilir Gıda Sistemlerine Doğru Türkiye'nin Ulusal Yol Haritası²¹**

Sürdürülebilir gıda sistemleri, gelecek nesillerin ekonomik, sosyal ve çevresel refahını güvence altına alırken gıda güvenliğini ve herkes için beslenmeyi sağlamak için yararlı bir araç olarak hizmet etmektedir. Günümüz sorunlarını çözmek ve BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Gündemi'nin hedeflerine ulaşmak için gıda sistemleri bütüncül ve koordineli bir yaklaşımla sürdürülebilir bir Şekilde ele alınmalıdır.

Sürdürülebilir gıda sistemleri yalnızca "Sıfır Açlık" hedefine ulaşılmasına katkıda bulunmakla kalmaz, aynı zamanda tüm Sürdürülebilir Kalkınma Amağlarında (SKA'lar) kritik ilerlemenin kaydedilmesi bakımından da önemlidir.

Bu amaçla, Birleşmiş Milletler, 2021 yılında, BM 2030 Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Amağlarını güçlendirmek amağıyla Sürdürülebilir Gıda Sistemleri Zirvesi düzenlenmesini gündemine almıştır. 23-24 Eylül 2021 tarihlerinde düzenlenen zirvenin amağı,

- Güvenli ve besleyici gıdaya erişimin sağlanması,
- Sürdürülebilir tüketim ve üretimin arttırılması ve
- Gıda güvenilirliği ağıklarına karşı dayanıklılığın oluşturulması

Birleşmiş Milletler Gıda Sistemleri Zirvesi kapsamında 1600'den fazla Ulusal ve Bağımsız Diyalog yürütölmüş, Zirve sürecine 109 binden fazla katılımcı katılmıştır. Dünya çapında 148 Ulusal Diyalog Koordinatörü belirlenmiş ve ölkemizde dahil olmak üzere 111 Ulusal Yol Haritası hazırlanmıştır.

Zirve ile ilgili Ulusal Diyalog sürecini yürütme görevi Bakanlığımıza verilmiş, Bakanlığımız Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürü Ulusal Diyalog Koordinatörü olarak görevlendirilmiştir. Ölkemiz, BM Gıda Sistemleri Zirvesi Sekreteryası ve BM Türkiye kuruluşlarının desteği ile Ulusal Yol Haritası hazırlık sürecini tamamlamış ve 2030 yılına kadar uygulanmak ve Birleşmiş Milletler

²¹ Türkiye'nin Ulusal Yol Haritası ve diğer ilgili belgeler: <https://summitdialogues.org/overview/member-state-food-systems-summit-dialogues/convenors/> ve <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Link/68/Yayinlarimiz>
Erişim Tarihi: 11.02.2022

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının başarılmasına katkı sağlamak üzere, Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen 5 eylem alanı (Action Tracks) altında 10 öncelikli alan ve 117 eylem belirlenmiştir.

Kamu, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, birlikler, akademi ve üretici görüşleri ile hazırlanan Ulusal Yol Haritası, 30 Kasım 2021 tarihinde BM Gıda Sistemleri Zirvesi Sekreteryası ve BM Mukim Koordinatörlüğü ve FAO-SEC Ofisi işbirliği ile kamuoyuna ilan edilmiştir. Ulusal Yol Haritası kapsamında ayrıca 3. Tarım Orman Şurası eylemleri ve 1. Su Şurası sonuç bildirge uygulanması da taahhüt edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda Ulusal Yol Haritası kapsamında belirlenen öncelikli alan ve eylem önerilerine yer verilmiştir.

Eylem Alanları	Hedefler	ULUSAL HEDEF	Öncelikler ve Eylemlerden Örnekler
Eylem Alanı 1: Herkes için Güvenilir ve Besleyici Gıdaya erişiminin Sağlanması	Güvenilir ve besleyici gıdaya özellikle hassas grupların adil erişiminin geliştirilmesi	→Güvenilir ve besleyici gıdaya özellikle hassas gruplarınadil erişiminin geliştirilmesi	→Okul yemeği, okul gıdası uygulamalarına devam edilmesi, coğrafi işaretli yerel ürünlerin üretiminin teşviki, gıdaya makul fiyatla erişim, gıda değer zincirinde dijitalleşme,biyo ekonomi ve döngüsel ekonomi yaklaşımları vb.
	Yenilikçi yöntemlerle denetim ve kontrolleri güçlendirerek halk sağlığı ve gıda güvenilirliğinin geliştirilmesi		
Eylem Alanı 2: Sürdürülebilir Tüketim Modeline Geçiş	Tarım ve gıda sektöründe tedarik ve değer zincirinin sürdürülebilirliğini teşvik etmek ve gıda kaybı ve israfının azaltılması	→Yenilikçi yöntemlerle denetim ve kontrolleri güçlendirerek halk sağlığı ve gıda güvenilirliğinin geliştirilmesi	→Gıda izleme altyapısına yönelik dijitalleşmenin teşviki, gıda ve yem analiz metotlarında yeni analiz metotlarının takibi, gıda kalite yönetim sistemlerinin işletmeler bazında yaygınlaştırılması
	Tüketicilerde bilinçliliğin artırılması ve sürdürülebilir tüketimib teşvik edilmesi		
Eylem Alanı 3: Yeterli ölçekte Doğaya Uyumlu Üretimin Sağlanması	İklim değişikliğine uyumlu üretim modellerinin iyileştirilmesi	→Tarım ve gıda sektöründe tedarik ve değer zincirinin sürdürülebilirliğini teşvik etmek	→Özellikle küçük ölçekli tarım işletmeleri için iklime duyarlı destek mekanizmaları tanımlanması, teknolojik altyapıya yatırım yoluyla gıda tedarik ve değer zincirinin kısaltılması, arz ve talebin dengelenmesi, lojistik altyapısının iyileştirilmesi, sürdürülebilir tarım vb.
	Su kaynaklarının verimli kullanımı		
	Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı		
Eylem Alanı 4: Adil Geçim Kaynaklarının Geliştirilmesi	Tarım-Gıda Sektöründe dezavantajlı gruplar(kadınlar, gençler,mevsimlik işçiler,geçici koruma altındakiler, çocuklar vb.) için daha kapsayıcı politika ve tedbirlerin geliştirilmesi		
	Kırsal hayatın canlandırılması		
Eylem Alanı 5: Hassasiyetler, Şoklar ve Streslere Karşı Dayanıklılık Sağlanması	İklim değişikliği, doğal afetler ve beklenmeyen krizlere karşı gıda sistemlerinin dayanıklılığının artırılması		

Tablo 2: Ulusal Yol Haritası Kapsamında Belirlenen Öncelikli Alan ve Eylem Önerileri

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AB MALİ İŞBİRLİĞİ DÖNEMLERİNDEN "ADAYLIK DÖNEMİ"

➤ Katılım Öncesi Mali Yardım (2000-2006)

Avrupa Birliği, Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (Instrument for Pre-accession Assistance - IPA) ile, Türkiye'nin politik ve ekonomik reformlarına mali ve teknik destek sağlamaktadır. Bu fonların amacı, Türk mevzuat ve standartlarının AB mevzuat ve standartlarıyla uyumlaştırılması, ilgili makamların katılım sürecinde bu uyumlaştırma çalışmalarını gerçekleştirmesi ve reformları uygulaması için gerekli olan kapasitelerinin oluşturulmasıdır. Böylelikle Türkiye, AB üyeliğiyle birlikte gelen hak ve yükümlülüklerle hazırlanmaktadır²².

Adaylık Döneminin ilk aşaması olarak değerlendirilen ve Türkiye'nin AB'ye üyelik adaylığının resmi olarak tanınmasından AB'nin mali yardım proje ve programlarının tek bir çerçeve mekanizma kapsamına alınmasına kadar olan süreçte, resmi aday statüsüyle birlikte Türkiye'nin yararlandığı mali yardımın niteliği değişmiştir ve miktarı artmıştır. Yalnızca katılıma yönelik projelerin desteklendiği bu dönemde Türkiye için ayrılan yardım miktarının 177 milyon avro olmasına karşın bu miktar Türkiye'nin ihtiyaçları doğrultusunda 250 milyon avroya yükseltilmiştir. Böylece önceki dönemlerin aksine, resmi adaylık statüsüyle birlikte Türkiye'nin yararlandığı mali yardım miktarı oldukça artmıştır.

Bu dönemde, AB tarafından sağlanan mali yardımların Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Program'da yer alan önceliklere ilişkin projeler kapsamında gerçekleştirilmesi; Türkiye'de ve diğer aday ülkelerde aynı kurumsal yapının kurulması ve üye devletlerin aday ülkelerle ve aday ülkelerin birbirleri ile ilişkilerinin güçlendirilmesi amacıyla "Merkezi Olmayan Yapılanma" kurulmuştur. Türkiye, Ortak İzleme Komitesi, Ulusal Mali Yardım Koordinatörü, Mali İşbirliği Komitesi, Ulusal Fon ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi ve Merkezi Finans ve İhale Birimi'nden oluşan Merkezi Olmayan Yapılanmayı 2001 yılında kurmuş olup halen bu sistem devam etmektedir.

➤ Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) (2007-Günümüz)

AB'nin 2006 yılına kadar sağladığı mali yardım programları PHARE, ISPA, SAPARD, CARDS ve Türkiye Katılım Öncesi Mali Yardımı, 2007 yılından itibaren Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (Instrument for Pre-Accession Assistance – IPA) olarak adlandırılan tek bir çerçeve mekanizma kapsamına alınmıştır. AB, mali yardımın uygulanmasındaki söz konusu temel değişikliklerle,

²² <https://www.avrupa.info.tr/tr/katilim-oncesi-mali-yardim-araci-ipa-880> Erişim Tarihi: 11.02.2022

ülkelerin katılım öncesi ihtiyaçlarını daha etkili bir şekilde karşılamayı ve kısıtlı kaynaklarla daha verimli sonuçlara ulaşmayı hedeflemektedir.

◆ IPA I DÖNEMİ (2007-2013)

Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA), Avrupa Komisyonu tarafından 2007-2013 dönemi için AB aday ülkelerindeki ("genişleme ülkeleri") reformların desteklenmesi aday ülkelerin üyelik yolunda AB standartları ve politikalarına uyum sağlaması amacıyla için finansal ve teknik yardım sağlamak üzere tasarlanmıştır.

Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA)'nın I. dönemi ülkemizin;

→ AB müktesebatına uyum ve uygulamasına yönelik kapasitesinin geliştirilmesi

→ Ekonomik ve sosyal uyuma yönelik kapasitelerinin oluşturulması hedefleri çerçevesinde yürütülmüştür.

Bu doğrultuda IPA'nın birinci uygulama dönemi (2007 – 2013)'ne ait 5 bileşenden Bakanlığımıza tahsis edilen toplam Kırsal Kalkınma (IPARD) Bileşeninde 854,6 Milyon avro; Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma Bileşeninde 1.667,5 Milyon avro tahsis edilmiştir.

Bakanlığımız bu dönem içinde 15 adet proje gerçekleştirmiş ve 129.383.929,49 avro AB fonu kullanmıştır (**Tablo 3**).

◆ IPA II DÖNEMİ (2014 – 2020)

Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA)'nın II. Dönemi de I. Dönemin devamı niteliğinde olup, 2014-2020 dönemini kapsayacak şekilde, katılım öncesi yardım sağlamak için yeni bir çerçeve oluşturulmuş, ülkemizin AB müktesebatına uyum sağlanması ve uygulanmasına yönelik kapasitesinin geliştirilmesi ile ekonomik ve sosyal uyuma yönelik kapasitelerinin oluşturulması hedefleri çerçevesinde yürütülmüştür. Bu dönemde Komisyon tarafından fonların daha etkin kullanımına yönelik olarak "sektörel bir yaklaşım" benimsenmiş, bu yaklaşım kapsamında IPA'nın I. döneminde yer alan bileşen bazlı yapı kaldırılarak yeni dönemde finanse edilmesi öngörülen belirli sektörler ile bu sektörler kapsamındaki çalışmaları yürütecek sektör sorumlusu kuruluşlar belirlenmiştir. Ülkemizde AB'den sağlanacak Katılım Öncesi fonların yönetimi ile ilgili kurumsal yapılanmayı belirleyen 2015/15 No.'lu Başbakanlık Genelgesi'nde Bakanlığımız, Yıllık Program Otoritesi yapısı içinde "Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektörü Kurumsal Kapasite Geliştirme Alt-sektörü" için Lider Kurum olarak görevlendirilmiştir.

Bu bağlamda, IPA'nın II. Dönemi kapsamında, "Türkiye için Endikatif Strateji Belgesi'nde belirlenen dokuz sektörden birisi olan "Tarım ve Kırsal Kalkınma" sektörü iki alt sektöre ayrılarak

“Kırsal Kalkınma” ve “Kurumsal Kapasite Geliştirme” olmak üzere IPA II döneminde toplam 912,2 milyon avro fon ayrılmış olup bu fonun 111,2 milyon avrosu “Kurumsal Kapasite Geliştirme” alt sektörü için tahsis edilmiştir.

Bakanlığımızın 2014, 2015 ve 2016 program yıllarında toplamda 10 aktivitesi (projesi) bulunmakla birlikte, Komisyonca 2017- 2020 dönemi için bir fon tahsisatı yapılmamıştır ve IPA II dönemi için Alt-sektöre tahsis edilmiş olan toplam fon miktarı, kesintiye uğrayarak 111,2 milyon avrodan 42,9 milyon avroya düşürülmüştür.

- 2014 Aksiyon Programı’nda bulunan 3 aktivite tamamlanmış olup,
- 2015 Aksiyon Programı’nda yer alan ve toplam AB katkısı 31,9 milyon avro olan 4 adet aktiviteden 1 tanesinin uygulanmasının tamamlanmış olup diğer 3 aktivitenin uygulamasına devam edilmekte,
- 2016 Aksiyon Programı’nda yer alan ve toplam AB katkısı 4,4 milyon avro olan 3 adet aktivitenin uygulanmasına devam edilmekte ve AB ye uyum açısından sektörümüz için belirlediğimiz hedeflere ulaşmak adına çalışmaları sürdürülmektedir.

AB PROJELERİ				BÜTÇESİ (€)		
TÜRÜ	DÖNEMİ	DURUMU	SAYISI	AB KATKISI	TR KATKISI	TOPLAM
MEDA programı	2002	✓	1	10.123.000	4.016.000	14.139.000
Adaylık Sonrası Mali Yardım	2002-2006	✓	17	126.360.915	34.857.805	161.218.720
SEI/ESEI	2006-2013	✓	22	9.340.576,27	735.031	10.075.607,27
IPA I	2007-2013	✓	15	129.383.929,49	23.820.515,47	153.204.444,96
IPA II	2014-2020	✓	4	3.738.376	996.792	4.735.168
		Devam eden	6	34.481.512	4.792.590,58	39.274.103
TOPLAM	2002-2016	✓	59	278.946.797	64.426.143,47	343.372.940,47
		Devam eden	6	34.481.512	4.792.590,58	39.274.103
		Genel Toplam	65	313.428.309	69.218.734,05	382.647.043

Tablo 3: Tarım ve Orman Bakanlığınca AB fonları ile gerçekleştirilen adaylık öncesi ve sonrası proje dönemleri ve bütçeler

◆ IPA III Dönemi(2021-2027)

IPA III Dönemi 2021-2027 yıllarını kapsamaktadır. Bu çerçevede IPA III Tüzüğü ve Katılım Öncesi Yardım Programlama Çerçeve Belgesi 2021 yılında yayınlanmıştır.

Aday ülkeler olan Türkiye, Arnavutluk, Karadağ, Kuzey Makedonya ve Sırbistan ile potansiyel aday olan Bosna Hersek, Kosova ve İzlanda'ya 2021-2027 yıllarında sağlanacak IPA III fonlarına AB bütçesinden 7 yıllık dönemde 14,2 milyar avro katılım öncesi mali destek sağlanacağı ve IPA III kapsamındaki yardım, performansa dayalı bir yaklaşımla birlikte adil paylaşım ilkesine uygun biçimde kullanılacağı AB Konseyi tarafından duyurulmakla birlikte reform alanlarında gerileme olması veya ilerleme sağlanamaması durumunda yardımın kapsamı ve yoğunluğunun değiştirilebileceği de ifade edilmiştir. Bir önceki döneme göre IPA fonları %27 oranında artmış ve 14,5 milyar avro olarak açıklanmıştır. Ancak diğer IPA dönemlerinden farklı olarak yeni dönemde ülkelere veya pencerelere tahsis edilen bütçeler belirlenmemiştir.

Bakanlığımızın sahip olduğu geniş görev ve yetki alanı sebebiyle AB uyum sürecinde farklı Fasıl başlıklarına yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bununla birlikte, projeler ağırlıklı olarak 11. Fasıl (Tarım ve Kırsal Kalkınma), 12. Fasıl (Gıda Güvenilirliği, Bitki Sağlığı ve Veterinerlik) ve 13. Fasıl (Balıkçılık) ve Fasıl 27 (Çevre ve İklim Değişikliği) altında yer alan konularda uygulanmıştır. Bununla birlikte, IPA III döneminde Bakanlık merkez birimleri ve bağlı kuruluşları ile diğer ilgili paydaşlar "Pencere 4: Rekabetçilik ve Kapsayıcı Büyüme" altında yer alan 3 ve 4 no.lu tematik öncelikler başta olmak üzere görev ve yetki alanlarına uygun Tematik Önceliklerde **Eylem Fişleri** hazırlayıp teklif edebileceklerdir.

IPA III hazırlıkları çerçevesinde, Bakanlığımız yoğun bir çalışma yürütmüş ve 2021 ve 2022 yılları için Avrupa Komisyonu'nun "İlgililik" ve "Olgunluk" kriterlerini göz önüne alarak kapsamlı bir proje havuzu oluşturmuştur. Fon kesintileri nedeniyle, 2020 yılı programlamasına sunulamayan projeler de bu havuza dâhil edilmiştir.

Bu kapsamda, Bakanlığımızın IPA III Döneminde sorumlu olduğu "Tarım ve Kırsal Kalkınma" tematik önceliği ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığının sorumluluğundaki "Çevre ve İklim Değişikliği" tematik öncelikleri kapsamında toplamda 47 adet proje teklifi sunulmuştur.

Sunulan projelere ilişkin Avrupa Komisyonu'nun cevabını içeren mektupta yer alan ve 2021 ve 2022 yılları programlaması için Komisyon tarafından belirlenmiş olan listelerde Bakanlığımızın Tarım ve Kırsal Kalkınma tematik önceliği altındaki 17 adet proje teklifinin hiçbirine yer verilmemiştir. Bununla birlikte Pencere 3 altında Fasıl 27, "Çevre ve İklim Değişikliği" kapsamında sunulan 30 projeden 3'ü "İlgililik" değerlendirmesini geçmiştir ve "Olgunluk" değerlendirmesine tabi tutulacaktır.

AB'YE UYUM KAPSAMINDA AB VE TÜRKİYE ÖNCELİKLERİ

Avrupa Birliğine tam üye olabilme yolunda öncelikli olarak ülkemizin açılış ve kapanış kriterlerini karşılaması ve Türkiye ile AB ilişkilerinin nihai aşamasını belirleyen katılım müzakere sürecinin yansımaları olan ilgili müzakere fasıllarında Tarım ve Kırsal Kalkınma ile Su Ürünlerine yönelik AB müktesebatını uyumlaştırması gerekmektedir. Söz konusu müktesebatın uygulanabilmesi için ikincil mevzuatın uyumlaştırılması, kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve buna yönelik gerekli alt yapıların kurulmasının gerçekleştirilmesi planlanmıştır.

Bunun yanısıra AB mevzuatı sürekli güncellendiğinden gerek AB gerekse ülkemizin öncelikleri de buna paralel olarak değişmektedir.

FASIL 11- TARIM VE KIRSAL KALKINMA

AB Öncelikleri

Avrupa Yeşil Mutabakatı:

Avrupa Yeşil Mutabakatı, iklim değişikliği ile mücadele açısından AB'nin 2050 yılına kadar yeni stratejik vizyonunu ortaya koyan ve ekonominin tüm sektörlerini ilgilendiren düzenlemeler içeren bir yol haritasından oluşmaktadır. Yol haritası kapsamında, Yeşil Mutabakatın amaçlarına ulaşmak için gerekli finansman kaynaklarını ortaya koyan bir "Yeşil Anlaşma Yatırım Planı" da sunulmakta olup, önümüzdeki 10 yıl için en az 1 trilyon avroluk bir kaynağın sağlanması öngörülmektedir.

"Avrupa için Yeşil Mutabakat" kapsamında yer alan tarımla ilgili başlıca tedbirler ve politikalar aşağıda yer

Türkiye Öncelikleri

Avrupa Yeşil Mutabakatı:

"Avrupa için Yeşil Mutabakat" hedefi kapsamında Avrupa Yeşil Mutabakat Eylem Planı hazırlanmış olup, Ticaret Bakanlığı tarafından 16 Temmuz 2021 tarihinde yayımlanmıştır. Söz konusu plan kapsamında:

→İklim değişikliği ile mücadeleye yönelik çalışmalara öncelik verilecektir. Bu kapsamda, karbon yutak alanlarının geliştirilmesi, eksiklik olması durumunda tarımdan kaynaklı sera gazı emisyonlarının hesabı, iklim değişikliğine uyumlu tarımsal üretim (anıza ekim, iklim değişikliğine uyumlu hayvansal üretim metotları vb) konularına öncelik verilmesi gerekmektedir.

→AB' "Çiftlikten Çatala Stratejisi" kapsamındaki çalışmalara öncelik verilmelidir. Bu kapsamda AYM Eylem Planında aşağıdaki yer alan eylemlere öncelik verilecektir.

Bunlar;

- AB'nin pestisit ve anti-mikrobiyallerin azaltılmasına ilişkin hedefleri ile uyumlu bir şekilde ülkemizde pestisit ve anti-mikrobiyallerin kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmalar

almaktadır:

→ Avrupa'nın 2050 yılına kadar dünyanın ilk iklim-nötr kıtasına dönüştürülmesi öngörülmekte olup, bu hedefi yasalaştıracak AB'nin ilk "İklim Kanunu" 29 Temmuz 2021 tarihinde Komisyon tarafından onaylanmıştır. → "Çiftlikten Çatala Stratejisi" Avrupa Yeşil Mutabakatının merkezinde yer alan bir strateji olup, bu stratejide öne çıkan hedefler aşağıda sıralanmaktadır:

- Kimyasal pestisit kullanımını ve riski ile daha zararlı olan pestisitlerin kullanımını yarı yarıya indirmek,
- Besin kayıplarını yarı yarıya azaltarak gübre kullanımını %20 oranında düşürmek,
- Çiftlik hayvanları ve su ürünleri için antimikrobialların satışlarını yarı yarıya azaltmak
- Organik tarım yapılan alanları toplam tarım alanlarının %25'ine yükseltmek.

→ Biyoçeşitlilik Stratejisiyle doğanın korunması ve doğa üzerinde oluşturulan tahribatın giderilmesi hedeflenmekte olup, 2030 yılı için aşağıdaki somut amaçlar

yürütülmesi.

- Pestisitlerin azaltılmasına yönelik çalışmalar çerçevesinde, biyolojik ve biyoteknik mücadele yöntemlerinin kullanımının yaygınlaştırılması hedeflenmesi
- AB'nin kimyasal gübre kullanımının azaltılmasına yönelik hedef ve politika değişiklikleri gözetilerek çalışmalar yürütülecektir,
- Organik tarım üretiminin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması,
- AB'nin organik tarım mevzuatının uyumlaştırma çalışmalarının tamamlanması ve paralelinde AB ile organik tarım alanında karşılıklı tanıma için Komisyon nezdinde girişimler yürütülmesi,
- Arazi toplulaştırma tescil faaliyetleri yürütülmesi.
- Aydın, Denizli, İzmir ve Ağrı illerinde kurulan Tarıma Dayalı (jeotermal sera) İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinde jeotermal kaynaklardan faydalanılarak bitkisel üretim yapılması,
- Yenilenebilir enerji kullanan seralar ve üretim tesisleri desteklenmesi
- Tarımsal üretimde atık ve artıkların tekrar değerlendirilmesi konusunda AR-GE çalışmaları yürütülmesi
- Gıda atık ve artıklarının geri dönüşümünün sağlanmasına yönelik farkındalık yaratma ve tüketicinin bilinçlendirilmesi çalışmaları gerçekleştirilmesi,
- Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan Tarladan Sofraya ve Biyoçeşitlilik Stratejileri hakkında bilgilendirme faaliyetleri düzenlenmesidir.

Bu itibarla, pestisit ve kimyasal gübre kullanımını azaltılması, bitki besin maddesi kayıplarının azaltılması, antimikrobiyal satışının azaltılmasına yönelik Pestisit ve kimyasal gübre kullanımının azaltılmasına yönelik eylem planı hazırlığı kapsamında,

- Çevreyi korumak amacıyla çiftçilerin maliyetlerinin ve gelir kayıplarının telafi edilerek çevre odaklı tarımsal desteklerin destekleme sistemimizde yer almasının sağlanması,
- İlgili mevzuat hazırlık çalışmalarının yapılabileceği değerlendirilmektedir.

→ AB'nin "Biyoçeşitlilik Stratejisi" kapsamındaki çalışmalara öncelik verilecektir. Bu kapsamda

belirlenmiştir:

- AB'nin kara ve deniz alanlarının en az %30'unun koruma altına alınması,
- Bozulmuş ekosistemlerin canlandırılması ve doğaya daha fazla zarar verilmesinin engellenmesi,
- Tarım alanlarının en az %10'ununda biyoçeşitlilik açısından zengin tabiat özelliklerinin oluşturulması,
- Tarım alanlarının %25'inde organik tarım yapılması ve agro-ekoloji uygulamalarının teşvik edilmesi,
- Pestisit kullanımı ve riskinin en az %50 oranında azaltılması,
- Polen taşıyıcıların sayılarındaki azalmanın tersine çevrilmesi,
- Biyoçeşitlilik açısından zengin ve farklı 3 milyardan fazla ağacın dikilmesi,
- Hedef dışı avın neden olduğu ve deniz tabanına verilen zarar konularının ele alınması,
- AB nehirlerinin en az 25.000 km'lik kısmının serbest akar hale gelecek şekilde canlandırılması.
- AB'nin "Metan Stratejisi" kapsamında, 2030 yılı hedefi olarak 2005 yılı metan emisyon seviyelerinin %35-%37 arasında

AYM Eylem Planında yer alan eylemlere öncelik verilmelidir.

Bunlar;

- İklim değişikliğinin biyolojik çeşitlilik ve ekosistemler üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik çalışmaların yürütülmesi
- İklim değişikliğinin çölleşme ve arazi tahribatıyla birlikte biyolojik çeşitlilik ve ekosistemler üzerindeki etkilerinin belirlenmesine ve uyum ile azaltım tedbirleri almaya yönelik AR-GE projeleri ve çalışmalar
- Biyoçeşitlilik Stratejisi hakkında bilgilendirme faaliyetleri

Bu itibarla, tarım alanlarında biyoçeşitliliğin geliştirilmesi, pestisit kullanımının azaltılması, ağaçlandırma, tarım ve orman alanlarının korunması, tarımsal polen taşıyıcıların korunması, deniz ve göl ve iç suların korunmasına yönelik

- AB'nin "Metan Stratejisi" doğrultuda ülkemizde çalışmalar yapılması faydalı olacaktır. Bu itibarla, tarımdan ve özellikle hayvancılıktan kaynaklanan metan emisyonlarının hesaplanması, karbon tarımının teşvik edilmesi kapsamında projelerin geliştirilebileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca AB'nin biyogaz tüketim hedefini 2050 yılına kadar 3 kat artırma hedefi bulunduğundan dolayı biyogaz üretim konusunda kümelenmiş alanlarda projelerin hazırlanabileceği düşünülmektedir.
- AYM Eylem Planında öngörüldüğü üzere, "Döngüsel Ekonomi" çerçevesinde öncelikli sektörler belirlenerek, sektörler için detaylı etki ve ihtiyaç analizi çalışmaları yapılacaktır. Ayrıca AB'nin Döngüsel Ekonomi Eylem Planına adaptasyonu sağlayacak bir Döngüsel Ekonomi Eylem Planı hazırlanacaktır.

Bu itibarla, tarımda atık suların tekrar kullanılabilmesi, gıda ile temas eden maddelerin geri dönüştürülmesi, gıda artıklarının azaltılması, gıdaların dağıtımı ve tüketimi için mevzuat hazırlanması ve uygulanmasına yönelik projeler hazırlanabileceği düşünülmektedir.

azaltılması belirlenmiştir.

- 11 Mart 2020 tarihinde kabul edilen "Döngüsel Ekonomi Eylem Planı" ile AB ekonomisinin modernleşmesine katkı sağlanması, bu çerçevede üretim aşamasında kaynak kullanımının sınırlandırılması ve yeniden kullanımın teşvik edilmesi planlanmaktadır.
- AB tarafından 2021 yılı içerisinde yayımlanan "Orman Stratejisi" ve "Toprak Stratejisi" de AB'nin son dönem öncelikleri arasında yer almaktadır.

Tarımsal Bilgi ve İnovasyon Sisteminin kurulması:

AB'de 2023 yılından itibaren yeni uygulanmaya başlayacak olan bu sistem ile Çiftlik Danışmanlık Sistemi, araştırmacılar, çiftçi örgütleri ve diğer paydaşların, danışmanlıkla ilgilenenlerin yeni kurulacak sisteme entegre edilmesi planlanmaktadır.

FADN'ın FSDN'e dönüştürülmesi:

AB'de Çiftlik Muhasebe Veri Ağı tarımsal işletmelerin ekonomik verileri yanında sürdürülebilirlik temelinde çevre ve sosyal yönlerinin de ele alınacağı bir yapıya dönüştürülecektir. Bu kapsamda 2022 yılının 2. çeyreğinde Komisyonun FSDN'i kabul

Tarımsal Bilgi ve İnovasyon Sisteminin Kurulması(AKIS):

Bakanlığımızda Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün yararlanıcısı olabileceği bu yapının kurulması ile ilgili proje hazırlanabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte ülkemizde FAS'ın kurulumu ve işlerliği ve bu konuda yakın zamanda proje yapılmış olması ile AB'de bu sistemin yeni kurulacak olması proje önerisinin kabul edilebilirliğini riske atmaktadır.

FADN'ın FSDN'e dönüştürülmesi:

Bakanlığımızca bu konuda proje önerisinin verilebileceği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte FADN konusunda fazla sayıda proje yapılmış olması ve ilerlemenin sınırlı olması proje önerisinin kabul edilebilirliğini riske atmaktadır.

Ayrıca akıllı köylerin kurulması, ülkemize özgü ekolojik planların hazırlanması ve hassas tarım konularında da proje önerilerinin değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

11. Kalkınma Planı'nda (2019-2023) belirtildiği üzere;

Çevresel, sosyal ve ekonomik olarak sürdürülebilir, ülke insanının yeterli ve dengeli beslenmesinin yanı sıra arz talep dengesini gözeten üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünü artırmış, ileri teknolojiye dayalı, altyapı sorunlarını çözmüş, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, etkin bir tarım sektörünün oluşturulması temel amaçtır.

Tarım ve Orman Bakanlığı 2019-2023 yılları Stratejik Planında ise amaç ve hedeflerimiz şu şekilde tanımlanmaktadır:

- Kırsal alanda refahı yükseltmek, tarımsal üretimde verim ve kaliteyi artırarak istikrarlı gıda arzını sağlamak
- Bitkisel ürünlerde arz güvencesini sağlamak, yeni çeşit, metot ve teknoloji geliştirmek
- Hayvansal ürünlerde arz güvencesini sağlamak, yeni ırk, metot ve teknoloji geliştirmek
- Rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörü için uygun politika araçlarını geliştirmek
- Üreticilere ve tüketicilere yönelik eğitim stratejileri ve danışmanlık sistemi geliştirmek

etmesi ve sonrasında ikincil mevzuatın hazırlanarak yürürlüğe girmesi beklenmektedir.

Akıllı köylerin kurulması:

AB'de yeni OTP kapsamındaki kırsal kalkınma politikası altında kırsal alanlarda akıllı köylerin kurulması EIP altında teşvik edilecektir.

Ekolojik planların hazırlanması:

AB'de yeni OTP ile ekolojik planlar devreye girecek olup, doğrudan ödemeler kapsamında gönüllülük esaslı iklim değişikliği ve çevre koruma odaklı hektar başına tarımsal uygulamaları içermektedir.

Hassas tarım:

AB'de teknoloji olanaklarının kullanılarak iklim, toprak su ihtiyacı vb. unsurların optimize edilmesi suretiyle kaynakların etkin kullanılarak tarımsal üretim yapılması önem kazanmaya başlamaktadır.

- Kırsalda gelir ve istihdam olanaklarını artırmak, kırsal ekonomiyi çeşitlendirmek

Tarım ve Orman Şurası Sonuç Bildirgesi'nde yer verilen başlıca hedefler ise aşağıdaki gibidir:

- Tarım sektörünün yapısını iyileştiren, doğal kaynakları ve çevreyi koruyan, en az üç yıllık dönemi kapsayacak, aktif çiftçi odaklı, üretim, kalite, ulaşılabilir fiyatlar ve sürdürülebilirliği esas alan yönlendirici bir destekleme sisteminin oluşturulması,
- Arazi toplulaştırma ve sınıflandırma projelerinin hızlandırılarak on yıl içerisinde tamamlanması, toprak bilgi sistemine dayalı tarımsal arazi kullanım planlarının hazırlanması,
- Tüm ilgili kurum ve kuruluşlarla etkin iş birliği yapılarak tohumdan sofraya dijital değer zincirinin kurulması, tarım sayımının yapılması ve güncellenebilir veri tabanının oluşturulması,
- Serbest piyasa düzeni içerisinde tarımsal ürünlerde fiyat spekülasyonlarının önüne geçilmesi için stok takip sisteminin oluşturulması, gıda depolarında izlenebilirliğinin sağlanması,
- Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuğu kapsamındaki ürünlerin artırılması, sistemin geliştirilmesi, lisanslı depo işletmelerince tarım ürünlerine dayanılarak oluşturulan elektronik ürün senetleri ticaretinin yaygınlaştırılması,
- Tarımsal verimliliğin artırılması ve kaynakların daha etkin kullanılması için bilişim teknolojisini tarım sektörüne entegre ederek Akıllı Tarım Uygulamalarının yaygınlaştırılması,
- Sertifikalı tohum kullanımının yaygınlaştırılması çalışmalarına devam edilmesi,
- Coğrafi işaretli ürünler, markalaşma ve katma değerli üretim ile pazar çeşitliliğinin artırılması, coğrafi işaretlerin yönetim ve denetleme süreçlerinin gözden geçirilerek mevzuatın tamamlanması,
- Üretici örgütlerinin girdi temini, üretim ve pazarlama aşamalarında etkinliklerinin artırılması için yönlendirilmesi.

FASIL 12- GIDA GÜVENİLİRLİĞİ, BİTKİ SAĞLIĞI, VETERİNERLİK

AB Öncelikleri

Fasıl 12 müktesebat uyum çalışmaları kapsamında:

Fasıl, kapsamı itibarıyla gıda güvenirliliği, veterinerlik ve bitki sağlığı olmak üzere üç alt başlık altında ele alınmaktadır. AB, halk sağlığı ile tüketici çıkarlarını korumak ve Birlik içi ticareti kolaylaştırmak için "Tarladan sofraya/Çiftlikten çatala" ilkesiyle gıda zincirinin tüm aşamalarında belirli kurallar koyan bir "Gıda güvenirliliği politikası" oluşturmuştur. Bu doğrultuda, gıda güvenirliliğini doğrudan etkileyen ve bu nedenle fasılın ayrılmaz bir parçasını oluşturan hayvan sağlığı, hayvan refahı ve bitki sağlığı konularında getirilen düzenlemelerle bütüncül bir yaklaşım benimsemiştir.

Gıda güvenirliliği:

AB'de gıdanın piyasaya arzı kapsamında, her aşamada gıdanın izlenebilirliği, güvenilir olmayan gıdaların piyasadan toplatılması ve geri çekilmesi, ithalat ve ihracat ile resmi kontroller gibi konularda düzenlemeler mevcuttur.

AB gıda güvenirliliği kuralları; gıdaların etiketlenmesi ve tüketicinin bilgilendirilmesi, gıda ile temas eden madde ve malzemeler, takviye edici gıdalar, gıdalara vitamin ve minerallerin eklenmesi, doğal mineralli sular, özel beslenme amaçlı gıdalar, GDO'lar, trans yağlar gibi kuralları içermektedir.

Veterinerlik:

Avrupa Birliği müktesebatında veterinerlik politikası, hayvan sağlığı ve refahı, hayvanların kimliklendirilmesi, hayvansal ürünler, zootekni ve hayvan hareketleri gibi alanlardaki düzenlemeleri kapsamaktadır.

Bitki sağlığı

Bitki ve bitkisel ürünlere zarar veren organizmaların kontrolü, iç ve dış karantina tedbirleri, zirai mücadele ilaçları, bitkisel ürünlere zirai mücadele ilaç kalıntıları, tohum ve fide kalitesi ve bunların pazarlanması, bitki çeşidi haklarına ilişkin kuralları kapsamaktadır.

→AB'nin Çiftlikten Çatala Stratejisi kapsamında:

AB, yeni Çiftlikten Çatala Stratejisi ile adil, sağlıklı ve çevre dostu bir gıda sistemi kurmayı amaçlamaktadır. Güçlü ve esnek bir gıda sistemi ve makul fiyatla yeterli miktarda gıdaya erişim, Covid-19 pandemisi ile

Türkiye Öncelikleri

Fasıl 12 Kapanış Kriterlerinin Karşılanmasına Yönelik Uyum Çalışmaları aşağıdaki başlıklarda gerçekleştirilmelidir:

Kriter 1: Hayvanların

tanımlanması, tescili ve izlenmesi

Kriter 2: AB kriterlerine uymayan çiğ sütün kullanımına ilişkin strateji de dâhil olmak üzere, hayvansal ürün işletmelerinin iyileştirilmesine ilişkin plan sunulması

Kriter 3: Hayvan hastalıkları bildirimine ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesi

Kriter 4: Nakledilebilir süngerimsi beyin hastalıklarının (TSE'ler) kontrolü

Kriter 5: AB hayvan refahı mevzuatının uyumlaştırılması

Kriter 6: Resmi kontrollere ilişkin AB ile tümüyle uyumlu bir sistemin uygulanması

birlikte daha da önem kazanmıştır.

Çiftlikten Çatala Stratejisi kapsamında, 2030 yılına kadar gerçekleştirilmek üzere,

- Kimyasal pestisit ve daha zararlı pestisit kullanımının %50 oranında azaltılması,
- Gübre kullanımının %20 oranında azaltılması,
- Çiftlik hayvanları ile su ürünleri yetiştiriciliğine yönelik antimikrobiyal satışların %50 oranında azaltılması,
- Toplam ekilen alanların %25'inde organik tarımın yapılması hedefleri belirlenmiştir.

Bu çerçevede, önümüzdeki dönemlerde gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı alanlarında AB tarafından yapılması planlanan mevzuat çalışmaları aşağıda sıralanmaktadır:

- Hayvan refahı mevzuatının gözden geçirilmesi (2023)
- Yem Katkı Maddeleri Tüzüğü'nün Gözden geçirilmesi (2021)
- Belirli besin maddeleri için maksimum seviyelerin belirlenmesi (2021)
- Gıdyla Temas Eden Maddelere ilişkin AB mevzuatının gözden geçirilmesi (2022)
- Tarım, su ürünleri için piyasaya arz standartlarının gözden geçirilmesi (2021-22)
- Sürdürülebilir gıda etiketleme çerçevesi için teklif (2024)
- Ambalaj önü zorunlu besin maddesi etiketlemesi uyum teklifi (2022)
- Sürdürülebilir gıda tedariki için asgari zorunlu kriterlerinin belirlenmesi (2021)
- Gıda kayıplarının azaltılması için AB düzeyinde seviyelerin belirlenmesi (2023'e kadar teklif)
- Gıdalarda tarih belirtilmesine ilişkin AB kurallarının gözden geçirilmesi (2022 yılına kadar teklif).

Ülkemizde Çiftlikten Çatala Stratejisi ile ilgili yapılan çalışmalar, Ticaret Bakanlığı koordinasyonunda yürütülen "Avrupa Yeşil Mutabakatı Eylem Planı" kapsamında yürütülmekte olup değişiklik yapılması olası AB Tüzüklerinin takip edilmesinde fayda görülmektedir.

FASIL 13- BALIKÇILIK

AB Öncelikleri

AB Ortak Balıkçılık Politikası Temel Tüzüğünde yer alan aşağıdaki önceliklere verilmektedir:

- Balıkçılığın çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarının dikkate alınması,
- Balık stoklarının 2020 yılına kadar maksimum sürdürülebilir ürün seviyesinde yönetimi,
- 2019 yılına kadar karaya çıkarma zorunluluğunun kademeli olarak uygulanması,
- Çok yıllık yönetim planlarının uygulanması,
- Balıkçılığın bölgesel yönetimi,
- Filo kapasitesinin düzenlenmesi.

Avrupa Yeşil Mutabakatına ilişkin Avrupa Komisyonu İletişim Belgesi, Ortak Balıkçılık Politikasındaki öncelikleri şu şekilde tanımlamaktadır:

- Özellikle hassas alanlarda balıkçılığın ekosistemler üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılması,
- Birbiriyle daha bağlantılı ve iyi yönetilen deniz koruma alanları oluşturma,
- Yasa dışı, kayıt dışı ve düzenlenmemiş balıkçılığa sıfır tolerans yaklaşımı.

Çiftlikten Çatala Strateji Belgesinde ise öncelikler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Sürdürülebilir balık ve deniz ürünleri üretimi hızlandırılmalıdır.
- Komisyon OBP aracılığıyla balık stoklarını sürdürülebilir seviyelere getirme çabalarını hızlandıracak, tüm kıyı devletleriyle işbirliği içinde Akdeniz'de balıkçılık yönetimini güçlendirecek ve 2022 yılına kadar OBP'nin iklim değişikliğinin tetiklediği riskleri nasıl ele alacağını yeniden değerlendirecektir. AB'nin balıkçılık kontrol sisteminin önerilen revizyonu, gelişmiş bir izlenebilirlik sistemi aracılığıyla dolandırıcılıkla mücadelede katkıda bulunacaktır. Dijitalleştirilmiş av sertifikalarının zorunlu kullanımı, yasa dışı balık ürünlerinin AB pazarına girmesini önlemeye yönelik önlemleri güçlendirecektir.
- Komisyon, Üye Devletlerin sürdürülebilir su ürünleri yetiştiriciliğini geliştirme planları için AB yönergelerini benimsemeyi ve EMFAF Fonu kapsamında doğru türde harcamaları teşvik etmeyi öngörmektedir. Ayrıca, alglerin sürdürülebilir bir gıda sistemi ve küresel gıda güvenilirliği için önemli bir alternatif protein kaynağı olması gerektiğinden, alg endüstrisi için iyi hedeflenmiş bir destek

Türkiye Öncelikleri

11. Kalkınma Planında belirlenmiş olan balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğine yönelik öncelikler;

- Kaynakların koruma ve kullanma dengesi gözetilerek, balık stoklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Su ürünleri yetiştiriciliğinde üretim ve ihracatın artırılmasının sağlanması olarak sıralanmıştır.

Tarım ve Orman Bakanlığı 2019-2023 yılları Stratejik Planında önceliklerimiz şu şekilde tanımlanmaktadır:

- Balıkçılık ve su ürünleri kaynaklarını korumak, sürdürülebilir işletimini sağlamak,
- Su ürünleri türlerinin stok durumlarını izlemek ve yönetim planlarını hazırlamak,
- Su ürünlerini ve kaynaklarını korumak için kontrol ve denetimlerin etkinliğini artırmak,

sağlayacaktır.

AB Biyoçeşitlilik Stratejisi Belgesinde ise OBP' ye yönelik öncelikler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Restore edilmiş ve uygun şekilde korunan deniz ekosistemleri, kıyı topluluklarına ve bir bütün olarak AB'ye önemli sağlık, sosyal ve ekonomik faydalar sağlayacaktır.
- Deniz kaynakları sürdürülebilir bir şekilde kullanılmalı ve yasa dışı uygulamalara sıfır tolerans gösterilmelidir. Bu bağlamda, AB'nin Ortak Balıkçılık Politikası ile Deniz Stratejisi Çerçeve Direktifi ve Kuşlar ve Habitatlar Direktiflerinin tam olarak uygulanması esastır.
- AB mevzuatı kapsamında ekosistem tabanlı bir yönetim yaklaşımının uygulanması, özellikle hassas türler ve deniz dibi habitatları üzerinde balıkçılık, madencilik ve diğer insan faaliyetlerinin olumsuz etkilerini azaltacaktır.
- Komisyon ayrıca, 2021 yılına kadar balıkçılık kaynaklarını ve deniz ekosistemlerini korumak için yeni bir eylem planı önerecektir.
- Gerektiğinde, deniz dibi de dâhil olmak üzere biyolojik çeşitliliğe en zararlı olta takımlarının kullanımını sınırlamak için önlemler alınacaktır. Ayrıca, deniz tabanına en çok zarar veren faaliyet olduğu düşünüldüğünde, dip temaslı olta takımı kullanımının biyolojik çeşitlilik hedefleriyle nasıl uzlaştırılacağına da bakacaktır. Bu, herkes için adil ve adil bir şekilde yapılmalıdır. Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu da daha seçici ve daha az zarar veren balıkçılık tekniklerine geçişi desteklemelidir.
- Sağlıklı balık stokları, balıkçıların uzun vadeli refahının ve okyanuslarımızın ve biyolojik çeşitliliğin sağlığının anahtarıdır. Bu sebeple, balık mortalitesini Maksimum Sürdürülebilir Verim seviyelerinde veya altında korumak veya azaltmak daha da önemli bir hale gelmektedir.
- Nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan türlerin hedef dışı avlanması da ortadan kaldırılmalı veya tam iyileşmeyi sağlayacak düzeye indirilmelidir.
- Ayrıca, tüm deniz koruma alanlarında, açıkça tanımlanmış koruma amaçlarına göre ve mevcut en iyi bilimsel tavsiye temelinde balıkçılık yönetimi önlemleri oluşturulmalıdır.
- AB İstilacı Yabancı Türler Tüzüğü ve diğer ilgili mevzuat ve uluslararası anlaşmaların uygulanması da hızlandırılmalıdır.

Avrupa Komisyonu Sürdürülebilir Mavi Ekonomi İletişim Belgesinde OBP' ye yönelik öncelikler şu

- Su ürünleri üretimini artırmak.

Bu kapsamda aşağıdaki stratejiler ortaya konmuştur:

- Ticari balık stokları belirlenecektir.
- Lagünlerin stoka katılımındaki rolünü artırıcı tedbirler alınacaktır.
- Su Ürünleri Bilgi Sistemleri alt yapısı güçlendirilecektir.
- Su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği ile ilgili denetim sayıları ve etkinliği artırılacaktır.
- Su ürünleri yetiştiricilik alanları ve taşıma kapasiteleri belirlenecek, su ürünleri yetiştiricilik ürünlerinde izlenebilirlik yaygınlaştırılacak, alabalık üretim istasyonlarında etkin denetim ve kontrol yapılacaktır.
- Balıklandırma programı hazırlanacak ve uygulanacaktır.
- Balıkçılık alanında uluslararası ve bölgesel yönetim organizasyonlarında ülkesel etkinlik artırılacaktır.

şekilde bildirilmiştir:

- Komisyon yeni Avrupa Denizcilik, Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Fonu'nu, filo yenilemelerin kapasite artışı ve aşırı avlanma yaratmaması koşuluyla, balıkçı filolarını daha temiz motorlar ve teknikler benimseme konusunda desteklemek için kullanmayı amaçlayacaktır.
- Komisyon, olta takımının kullanım ömrü sona erdiğinde yeniden kullanımı ve geri dönüştürülebilirliği kolaylaştıran tasarım standartlarını geliştirmek için harekete geçecektir. Kaybolan ve terk edilen av araçlarından kaynaklanan hasarı azaltmaya yönelik önlemler, revizyon sürecindeki Balıkçılık Kontrol Tüzüğü teklifinde yer almaktadır. Yeni fon, balıkçılara çöpleri ve kayıp av araçlarını toplamaları için mali destek sağlamaya ve limanlarda ve karaya çıkarma sahalarında uygun işlemeyi finanse etmeye devam edecektir.
- Komisyon, balıkçılık operasyonlarında yakalanan çöplerin limanda rapor edilmesini ve plastikten yapılmış olta takımlarının kullanımdan sonra toplanmasını ve geri dönüştürülmesini sağlayacaktır.
- Balıkçılığın deniz habitatları üzerindeki çevresel etkilerini en aza indirmek için Komisyon, olta takımı ve ağ boyutları, kapalı alanlar ve mevsimler için spesifikasyonlar gibi önlemler getirmiştir. Şu anda bu önlemlerin uygulanmasına ilişkin bir rapor hazırlamaktadır ve biyoçeşitlilik hedefleriyle balıkçılığın daha da uzlaştırılması amacıyla yeni bir eylem planı yayınlayacaktır.
- Komisyon, sürdürülebilir bir gıda sistemine geçişi hızlandırmak ve kolaylaştırmak için balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği ürünlerini içerecek bir çerçeveye yönelik 2023 yılına kadar bir yasama önerisi sunacaktır.
- Komisyon, tedarik zincirindeki tüketicilere ve operatörlere deniz ürünlerinin çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği ve karbon ayak izi hakkında karşılaştırılabilir bilgileri sağlamak amacıyla deniz ürünlerine yönelik modern, sürdürülebilir pazarlama standartları için 2022'de bir yasa teklifi sunacaktır.
- Komisyon, AB'nin yosun endüstrisinin gelişimini desteklemek için 2022'de yosun konusunda özel bir girişim benimseyecektir.
- Komisyon, balıkçılık için gelişmiş dijital kontrol mekanizmalarına doğru ilerlemek için balıkçılık kontrol sistemini revize ederek balıkçılık kontrolünün dijital geçişini destekleyecek ve balıkçılık kurallarının uygulanmasını teşvik edecektir.
- Komisyon, Ortak Balıkçılık Politikasını uygularken, Batı Akdeniz çok yıllık balıkçılık yönetim planının

Tarım ve Orman Şurası Balıkçılık ve Su Ürünleri Komisyon Raporunda ise temel hedefler şu şekilde sıralanmıştır:

- Su ürünleri ile ilgili iş ve hizmetlerin etkinliği, verimliliği ve rasyonelliğinin sağlanması,
- Sürdürülebilir su ürünleri avcılığının sağlanması,
- Yetiştiricilikte sürdürülebilirliğin sağlanması, üretim ve verimliliğin artırılması,
- Su ürünleri kaynaklarının korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir işletilmesi,
- Su ürünleri işleme, değerlendirme ve pazarlama sektörünün geliştirilmesi,
- Su ürünlerinde AR-GE ve inovasyon faaliyetlerinin artırılması.

Söz konusu temel hedeflere yönelik stratejiler ortaya konmuştur.

Son olarak, ülkemizin Yeşil Mutabakat Eylem Planında, sürdürülebilir tüketim ve üretim kapsamında entegre kirlilik önleme

derhal uygulanması konusunda tüm paydaşlarla yakın çalışarak, Akdeniz ve Karadeniz'de balıkçılık yönetimini güçlendirecektir.

- Komisyon, çevresel izleme, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği yönetimi, araştırma, güvenli navigasyon gibi farklı amaçlara yönelik okyanuslarda veri toplanmasını yapılandırmak ve uyumlu hale getirmek amacıyla 2022 yılına kadar bir Okyanus Gözlem Girişimi hazırlayacaktır.
- Komisyon, AB düzenlemeleri kapsamında yasa dışı balıkçılıkla ve deniz ürünleri ürünlerinde dolandırıcılıkla mücadele etmeye devam edecek.
- Komisyon, aşırı kapasiteye ve aşırı avlanmaya katkıda bulunan bazı balıkçılık sübvansiyonlarının yasaklanması ve yasa dışı, kayıt dışı ve düzenlenmemiş balıkçılığa katkıda bulunan sübvansiyonların ortadan kaldırılması için Dünya Ticaret Örgütü'ndeki balıkçılık sübvansiyonlarına ilişkin çok taraflı müzakerelerin sonuçlandırılması için çalışmaya devam edecektir.

1 No'lu Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi Toplantısı'nda AB'nin Ortak Balıkçılık Politikası öncelikleri şu şekilde sıralanmıştır:

- Karaya çıkarma zorunluluğu ve ıskarta planlarının uygulanması,
- Çok yıllık planlar aracılığıyla maksimum sürdürülebilir ürüne ulaşılması,
- Filo kapasitesinin düzenlenmesi,
- Bölgesel ve havza bazlı balıkçılık yönetimi,
- Çevresel politikanın göz önüne alınması,
- Biyo-çeşitlilik Stratejisi altında deniz koruma alanı kapsamının genişletilmesi.

Son olarak, Avrupa Komisyonu 2021 yılı Türkiye Raporunda ise OBP' nin öncelikleri av kotalarının belirlenmesi, filo kapasitesi yönetimi, su ürünleri yetiştiriciliğine ve piyasalara ilişkin kurallar ile balıkçılara ve kıyı toplumlarına destek sağlanması olarak ifade edilmiştir.

ve kontrol çalışmaları hedefi altında ulusal sürdürülebilir tüketim ve üretim eylem planının hazırlanması çalışmaları kapsamında gıda, balıkçılık ve tarım değer zinciri üzerinde çalışılması hedeflenmektedir.

Eylem Planı takviminde ise:

- AB Tarladan Sofraya Stratejisi ve Biyoçeşitlilik Stratejilerine ilişkin farkındalık yaratılması hedefleri yer almaktadır.
- Yeşil dönüşüm için teknolojik altyapının güçlendirilmesi hedefleri yer almaktadır.

AB'YE UYUM KAPSAMINDA MEVCUT DURUM

FASIL 11- TARIM VE KIRSAL KALKINMA

AB'ye uyum sağlanan alanlar

Tarımsal desteklerin kontrolü:

Bu Fasılın açılış kriterlerinden birisi olan, "Arazi Parsel Tanımlama ve Kontrol Sistemi ve Çiftçi Kayıt Sisteminin Entegrasyonuna Yönelik Strateji" Mayıs 2010'da kabul edilmiş ve bu kriter karşılanmıştır.

TRGM tarafından yürütülen, toplamda yaklaşık 60 milyon avro bütçeye sahip çok sayıda AB projesi ile bu alanda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. IACS Yönetmeliği hazırlanmış olup dış görüşe açılma aşamasındadır.

Piyasa tedbirleri/Ortak Piyasa Düzeni:

"AB Ortak Piyasa Düzenine (OPD) Uyum için Strateji Geliştirilmesi Teknik Yardım Projesi" yürütülmüş ve OPD konusunda bir uyum stratejisi hazırlanarak Ocak 2020'de ilgili Genel Müdürlüklerimizle paylaşılmıştır.

Dijital Tarım Platformu (DİTAP) kapsamında arz zincirinin kısaltılması, üretici örgütlerinin pazar bulma şansının artması ve sözleşmeli üretimin gelişimine zemin yaratılması, OPD Stratejisinin tavsiyelerine paraleldir.

Üretici örgütleri konusundaki mevzuat dağınıklığının giderilmesi, örgütlerin pazarlama kabiliyetlerinin geliştirilmesi hususunda TRGM tarafından çalışma yapılmaktadır.

Organik tarım:

AB'ye Uyum Sağlanması Gereken Alanlar

Tarımsal destekler:

Bilindiği üzere, Fasıl 11'in açılış kriterlerinden biri, mevcut tarımsal destekleme sistemimizi AB'deki sistemle nasıl bir zamanlama ve nasıl bir geçiş yaparak uyumlaştıracamıza dair bir strateji hazırlanması ve Komisyona sunulmasıdır.

OTP' nin reform sürecinde olması, desteklemelerde farklılaşmaya gidilmesi ve yeni kuralların 2023 yılından itibaren uygulanacak olması nedeniyle bu sürecin tamamlanmasıyla birlikte Destekleme Stratejisi hazırlık çalışmalarına başlanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir. 19-21 Ekim 2021 tarihli 1 No'lu Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi Toplantısında da bu husus belirtilmiştir.

Tarımsal desteklerin kontrolü:

Stratejinin kabul edilmiş olmasına rağmen, verilen desteklerin idare ve kontrolünü yapacak işleyen bir IACS sistemi henüz kurulamamış olup, en kısa sürede işler hale getirilmesi gerekmektedir. 19-21 Ekim 2021 tarihli 1 No'lu Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi Toplantısında, 2022 yılında Polatlı'da yapılacak pilot çalışmadan sonra IACS sisteminin tüm unsurlarıyla uygulanmasına ilişkin takvimin netleşeceği belirtilmiştir.

Piyasa tedbirleri/Ortak Piyasa Düzeni:

Ülkemizde tam uyumlu olmamakla beraber, piyasa tedbirlerine ilişkin birçok konuda uygulama mevcuttur. Görevler birden fazla kuruma dağılmış vaziyettedir. Okul sütü, arıcılık destekleri, TMO'nun müdahale alımları, lisanslı depoculuk desteği, zeytin bahçelerinin rehabilitasyonu, ihracatta uygulanan kalite standartları gibi AB'dekine benzer bazı uygulamalar bulunmakla birlikte, birebir bir uyum söz konusu değildir.

OPD Strateji Belgesinin uygulanması, en azından üyeliğe kadar ülke önceliklerine göre alt konularda uyumun sağlanması önem taşımaktadır.

Ülkemiz organik tarım mevzuatı, AB'nin organik tarım mevzuatına; geçiş süreci, tohum veri tabanı ve grup sertifikasyonu konuları dışında uyumludur. Geçiş süreci ülkemizde daha katı olup, en fazla 1 yıla düşürülebilmektedir.

Coğrafi işaretler:

AB ile Türkiye arasında gıda ve tarım alanındaki coğrafi işaretlerin karşılıklı tesciline ilişkin olarak ileri düzeyde ikili bir işbirliği mevcuttur. Fakat ürün listelerinin teatisi aşamasında işbirliği süreci sekteye uğramıştır.

Ayrıca İtalya ile ikili işbirliğine yönelik görüşmeler başlatılmıştır. İşbirliği protokolü imzalanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Ülkemizde Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından tescil edilmiş coğrafi işaretler için AB'ye tescil başvurusunda bulunma imkânı mevcut olup, bugüne dek AB nezdinde 7 adet ürünümüz tescil edilmiştir. Ayrıca 26 adet ürünümüz için AB nezdinde tescil başvurusu bulunmaktadır.

Ayrıca Bakanlığımızca "Tarım, Gıda ve Orman Ürünleri ile İlgili Coğrafi İşaret ve Geleneksel Ürün Adlarının Kullanımının Tescilde Belirtilen Özelliklere Uygunluğunun Denetlenmesine İlişkin Yönetmelik Taslağı" hazırlanmış olup Resmi Gazete'de yayımlanması için Makam onayı beklenmektedir.

Kırsal kalkınma:

Genel anlamda uyumlu olduğumuz değerlendirilebilir.

Bu alanda atılması gereken en önemli adım, üretici örgütlenmesinin yaygınlaştırılmasını, bu örgütlerin sayıca değil, pazarlama ve üreticinin arz zincirindeki rolü açısından güçlenmesini sağlamak olmalıdır.

Üretici örgütlerinin arz zinciri içerisindeki konumlarının güçlendirilmesi amacıyla projeler gerçekleştirilebilir. Bu kapsamda rekabet kanununda üretici örgütleri lehine düzenlemeler, sözleşmeli üretimin geliştirilmesi vb. konular ele alınabilir.

Gıda krizi durumlarına karşı bir mekanizmanın kurulması faydalı olacaktır.

Tarımsal işletmelerde ve gıda işleyen tesislerde döngüsel ekonomi konularında ortak çerçeve geliştirilebilir.

OPD konusunda 2022 yılında ilgili kurumların katılımıyla bir çalıştay düzenlenecektir. Bu çalıştayın sonuçlarına göre proje fikirlerinin ortaya çıkması beklenmektedir.

Tarımsal istatistikler:

Fas'ın açılış kriterlerinden birisi olarak Bakanlığımız ile TÜİK işbirliğiyle hazırlanmış olan İstatistik Strateji Belgesinin ilk taslağının revize edilerek belgeye nihai halinin verilmesi gerekmektedir.

Strateji Belgesinin güncellenmesi çalışmasının bir an evvel tamamlanıp AB Komisyonuna iletilmesi, açılış kriterini sağlamak açısından pozitif bir gelişme olacaktır. 19-21 Ekim 2021 tarihlerinde yapılan 1 No'lu Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi Toplantısında da Komisyon yetkilileri bu konunun üzerinde ısrarla durmuştur.

Organik tarım:

AB'nin 2022 yılında yürürlüğe girecek olan 2018/848 sayılı ve 2019/2164 sayılı tüzüklerine uyum çalışmaları devam etmekte olup, ülkemiz mevzuatı mezkûr mevzuatın AB'de uygulamaya geçmesinden sonra uyumlu hale getirilecektir.

AB yetkilileri ile 1 No'lu Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi toplantısında yapılacağı konuşulan toplantının net takviminin oluşturulması gerekmektedir.

Coğrafi işaretler:

Ülkemizin kırsal kalkınma politikaları, 11. Kalkınma Programında belirtilmiştir. 2006 yılında başlatılan Kırsal Kalkınma Yatırımları Destekleme Programı (KKYDP) kapsamında çiftçilere % 50 hibe desteği verilmektedir. Ayrıca, AB'nin IPARD desteklerinden faydalanılmakta olup, TKDK vasıtasıyla 42 ilde faaliyet gösteren çiftçilere proje bazlı destek sağlamaktadır.

AB'den canlı hayvan ve et ithalatındaki kısıtlamaların kaldırılması:

1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) kapsamında ülkemiz, AB'den yapılacak damızlık, kesimlik ve besilik canlı hayvan ithalatında vergi muafiyeti ve vergi indirimi; dondurulmuş, taze ve soğutulmuş sığır etinde ise 19.100 ton için vergi indirimi şeklinde bir taviz tanımıştır. AB tarafının temel talebi, ülkemizce kotanın her yıl düzenli olarak kullanılmasıdır.

2010 yılından bu yana, ithalatımızın tamamı söz konusu kota kapsamında gerçekleştirilmemiş olsa bile yıllar itibarıyla AB ülkelerinden yapılan et ve canlı hayvan ithalatımız artmıştır.

2021 yılı Avrupa Komisyonu Türkiye Raporu'na göre uyum sağlanan alanlar aşağıda yer almaktadır:

- Yatay konular ile ilgili olarak, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından Covid-19 küresel salgınının olumsuz etkilerini en aza indirmek için tedbirler alınmıştır. Bu bağlamda, dijital tarım pazarı, tarımsal

AB ile belirli bir ürün listesi üzerinden karşılıklı olarak tescile ilişkin ileri düzeydeki işbirliği çalışmalarının hızlandırılması gerekmektedir.

Ayrıca İtalya ile başlatılan ikili işbirliği çalışmaları gibi AB üyesi başka ülkelerle de işbirliği yapılması konusunda girişimlerde bulunulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bakanlığımız bünyesinde coğrafi işaretlere ilişkin olarak yürütülen projeler ve diğer çalışmalar aracılığıyla üreticilerimizin coğrafi işaret konusundaki farkındalıkları artırılmaya devam edilmeli ve coğrafi işaretli ürün üretimi teşvik edilmelidir.

Yasal uyum durumu tescil aşamasında sağlanmıştır. Ancak denetim ve ihlallere karşı uygulanacak müeyyideler için TOB ve Ticaret Bakanlığınca ortak hareket edilerek ilgili mevzuat uygun şekilde revize edilmelidir.

Kırsal kalkınma:

IPARD III için fon tahsisinde yaşanan sıkıntılar konusu Yüksek Düzeyli Tarım Diyalogunda mutlaka dile getirilmelidir.

AB'den canlı hayvan ve et ithalatındaki kısıtlamaların kaldırılması:

19.100 tonluk et kotasının kullanılması konusu, 1/98 sayılı OKK kapsamında gerçekleştirilmesi gereken bir taahhüt olmasının yanı sıra, AB'ye üyelik müzakereleri sürecinde 11 No.lu Tarım ve Kırsal Kalkınma Faslı'nın açılış kriterlerinden birisidir.

2018 yılında 43.556 ton olan sığır eti ithalatı, 2019 yılında 647 tona; 2020 yılında ise 156 tona düşmüştür.

AB tarafının temel talebi, ülkemizce kotanın her yıl düzenli olarak kullanılması, yıl içerisinde ESK tarafından kullanılamayan kotanın özel sektöre kullandırılmasıdır.

AB, her türlü platformda et ticaretinde yaşanan sıkıntıları gündeme getirmekte; her yıl yayımlanan Türkiye raporlarında bu hususu olumsuz bir durum olarak vurgulamakta ve

araştırma ve yenilik, gıda israfı konusunda bir farkındalık artırma kampanyası, eğitim ve yayım hizmetlerinin dijitalleştirilmesi gibi çeşitli girişimler başlatılmıştır.

- Çiftlik Muhasebe Veri Ağı, 81 ilin tamamını kapsamaktadır ve tarımsal üretim ve kayıt sistemine entegre edilmiştir.
- Ortak Piyasa Düzeni ile ilgili olarak, sığır karkaslarının sınıflandırılmasına ilişkin bir düzenleme yayımlanmıştır.
- Kırsal kalkınma konusunda, Kovid-19 küresel salgınına rağmen, AB Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı (IPARD II) düzenlenen çağrılar, yapılan başvurular ve imzalanan sözleşmeler açısından oldukça iyi işlemeye devam etmiştir. Tedbirlerin kullanımını artırmak ve mevcut fonların harcanmasını hızlandırmak için IPARD II programında değişiklik yapılmıştır. LEADER tedbiri kapsamında, Yerel Eylem Grupları ile sözleşmeler imzalanmış ve LEADER uygulamalarının daha da yaygınlaştırılması için istişarelere başlanmıştır. Ulusal Kırsal Ağ, programın daha etkin bir şekilde uygulanmasını ve çeşitli paydaşlar arasında koordinasyon sağlanmasını amaçlayan faaliyetlerine devam etmiştir. Biyoçeşitliliği koruma çalışması eklenerek kapsamının genişletilmesi hazırlığını da içerecek şekilde tarım, çevre ve iklim tedbirinin pilot uygulamasına devam edilmiştir. Bir sonraki program

ülkemizi yükümlülüklerini yerine getirmeye davet etmektedir.

Gümrük Birliği'nin güncellenmesi kapsamında 1/98 sayılı OKK' nın (şimdiki hali 2/2006 sayılı OKK) da revize edilmesi önem arz etmektedir. Böyle bir revizyonda zeytinyağı konusu da gündeme getirilebilir. Uluslararası Zeytin ve Zeytinyağı Konseyinde neler yapılabilir değerlendirilebilir, Türk Zeytinyağının dünyaya tanıtılması için projeler üretilebilir.

2021 yılı Avrupa Komisyonu Türkiye Raporu'na göre uyum sağlanması gereken alanlara ilişkin Komisyon değerlendirmesi aşağıda yer almaktadır:

- Genel olarak bakıldığında Türkiye, tarım ve kırsal kalkınma alanında belirli düzeyde hazırlıklıdır. Geçen yılki tavsiyelere ilişkin gerileme olmuştur. Tarım istatistiklerinin oluşturulması için hâlâ bir strateji belgesi yoktur. Türkiye'nin tarımsal destekleme politikası, ortak tarım politikası ilkelerinden uzaklaşmakta olup, Türkiye AB'den tarımsal ürün ithalatını kısıtlamaktadır.
- Gelecek yıl, Türkiye'nin özellikle:
 - Tarım istatistiklerinin oluşturulması için bir strateji belgesi hazırlaması ve bunu uygulamaya başlaması;
 - Çapraz uyum standartlarının tanımını da içeren, tarımsal destekleme politikasını AB müktesebatına uyumlu hâle getirecek bir strateji geliştirmesi ve bunu uygulamaya başlaması gerekmektedir.
- Türkiye'nin, Entegre İdare ve Kontrol Sistemi'nin (IACS) uygulanması için daha fazla adım atması gerekmektedir.
- AB'den canlı sığır, sığır eti ve türev ürün ithalatındaki keskin düşüş rapor döneminde devam etmiştir. Türkiye'nin, sığır eti ve canlı hayvan kotalarını kalıcı olarak açarak, AB-Türkiye arasındaki tarım ürünleri ticaretine ilişkin anlaşma kapsamındaki yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmesi beklenmektedir. İthalat kotalarının uygun ve şeffaf bir biçimde yönetilmesi gerekmektedir.

olan IPARD III aktif bir şekilde hazırlanmaya başlanmıştır.

- Kalite politikası konusunda AB müktesebatıyla büyük oranda uyumlu olan coğrafi işaretlerin korunmasına ilişkin mevzuat uygulanmaya devam edilmiştir.
- Organik tarımın esaslarına ve uygulanmasına ilişkin olarak AB müktesebatına uyum çok ileri seviyededir. Türk Akreditasyon Kurumu, organik tarım kontrol kuruluşlarının akreditasyonunu gerçekleştirmektedir.

FASIL 12- GIDA GÜVENİLİRLİĞİ, BITKİ SAĞLIĞI, VETERİNERLİK

AB'ye Uyum Sağlanan Alanlar

Fasıl 12 Kapanış Kriterleri doğrultusunda:

Gıda Güvenilirliği:

- Başta 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu olmak üzere gıdanın piyasaya arzına ilişkin düzenlemeler AB ile uyumlu olarak hazırlanmakta ve yürürlüğe konulmaktadır.
- Gıda güvenilirliği kuralları altında listelenen mevzuatın da önemli bir kısmı 2/97 sayılı OKK ekindeki, Gümrük Birliği kapsamında malların serbest dolaşımının önündeki teknik engelleri kaldırmak üzere uyum taahhüdümüz olan listede yer almaktadır.
- Bu mevzuatın bir kısmı Türk Gıda Kodeksi Tebliğleri ve Yönetmelikleri ile kısmi veya tam uyumlu olarak yayımlanmakta ve uygulamaya geçirilmektedir.

Veterinerlik:

- Veterinerlik alanındaki uyum kapanış kriterleri çerçevesinde yürütülmektedir.
- Ülkemizde sığır, koyun ve keçiler küpelenecek TÜRKVET'te kayıt altına alınmaktadır. Sığırların elektronik olarak kimliklendirilmesine 2018 yılında başlanmıştır. Ayrıca, sığır cinsi hayvanlar için pasaport, koyun ve keçiler için nakil belgesi düzenlenerek yurt içindeki hayvan hareketleri kontrol altına alınmaktadır.
- Tek tırnaklı hayvanlar ile kedi, köpek ve gelinciklerin kaydına ilişkin mevzuat 2018 yılı içerisinde yayımlanmıştır.
- AB kriterlerine uymayan çiğ sütün kullanımına ilişkin eylem planı için

AB'ye Uyum Sağlanması Gereken Alanlar

Avrupa Komisyonu'nun 2021 yılı Türkiye Raporuna göre:

Gıda güvenilirliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikası alanında hazırlıklar belirli düzeydedir. Hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınması uygulamasına ilişkin geçtiğimiz yıl sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Geçen yılki tavsiyeler yalnızca kısmen dikkate alınmıştır. Gıda işletmeleri, ilgili AB standartlarını karşılayacak şekilde henüz iyileştirilmemiştir. Bu alandaki AB müktesebatının tam olarak uygulanması için kayda değer ilave çabalara ihtiyaç duyulmaktadır.

2022 yılı için, Türkiye'nin özellikler:

- Bir ulusal program sunmak suretiyle, AB standartlarını karşılayacak şekilde gıda işletmelerini iyileştirmesi;
- Pestisit kalıntılarında maksimum kalıntı limitlerine ilişkin AB standartlarını karşılama konusunda kayda değer ilerleme sağlanması ve bir kalıntı izleme planı sunması;
- Zoonozların ele alınmasında daha fazla ilerleme kaydedilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Fasıl 12 müktesebat uyum çalışmaları kapsamında:

Gıda Güvenilirliği:

- Gıda güvenilirliği alanında gerek mevzuat gerekse uygulama anlamında AB ile uyum önemli ölçüde sağlanmış olup AB'deki mevzuat değişiklikleri takip edilerek uyumlaştırılmaya ve uygulanmaya devam edilmektedir.

çalışmalar sürmektedir.

- Şap, Yumrulu Deri Hastalığı (LSD), Koyun-Keçi Çiçek Hastalığı, Mavi dil(Bluetongue), Sığır Tüberkülozu ve Kuduz hastalıklarının önlenmesinde ve hastalıklarla mücadelede ilerleme kaydedilmiştir. Trakya'da şap hastalığından aşı arılık sürdürülmüştür.
- Deli dana (BSE) ve Scrapie hastalıklarına ilişkin test uygulamasına devam edilmektedir.
- Hayvan refahı mevzuatımız büyük ölçüde AB ile uyumlu olmakla beraber yeni yayımlanan Tüzüklerin uyumlaştırma çalışmaları devam etmektedir.

Bitki Sağlığı:

- Ülkemizdeki bitki sağlığı çalışmaları 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu ve hazırlanmış olan ikincil mevzuat ve zirai mücadele teknik talimatları çerçevesinde yürütülmektedir. Karantina laboratuvarları, bitki koruma ürünleri alanında kalite kontrolü yapan laboratuvarlar ekipman açısından geliştirilmiş, eğiticiler, denetmenler ve ilgili personele eğitim düzenlenmiştir.
- Bitki Koruma Ürünlerinin Etiketlenmesine ilişkin mevzuatımız, AB ile kısmen uyumludur.

- AB'de Birlik düzeyinde düzenlemiş olan hükümlerden sapma olmaması, üye devletlere bırakılmış alanlarda düzenleme yapılırken de malların serbest dolaşımını engelleyici şekilde hükümlerin getirilmemesi de önem arz etmektedir.

Veterinerlik:

Uyum yolunda önemli aşamalar kaydedilmekle birlikte, aşağıdaki hususlarda ilave çabaya ihtiyaç vardır:

- Yoğun aşılama yoluyla hayvan hastalıklarına karşı mücadeleye devam edilmesi,
- Hayvan refahına ilişkin AB müktesebatının tam olarak uygulanması için ilave yapısal ve idari çalışmaların yapılması,
- Çiğ süt kalitesinin AB standartlarına getirilmesi için çalışma yapılması,
- AB'ye uyum çalışmalarına ilişkin stratejimizin güncellenerek takibi.

Bitki Sağlığı:

Özellikle piyasada bulunan bitki koruma ürünlerine ilişkin AB mevzuatının yakından takip edilmesi, kısmi uyum gerçekleştirilen mevzuatlara ilişkin olarak sektör ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu doğrultuda çalışmaların yapılması gerekmektedir. Mevzuat olarak uyumlu olmakla beraber, bitkisel ürünlerdeki pestisit kalıntılarının AB eşik değerlerini aşmaması amacıyla denetim ve eğitimler sürdürülmektedir.

FASIL 13- BALIKÇILIK

AB'ye Uyum Sağlanan Alanlar

2021 yılı Avrupa Komisyonu Türkiye Raporu'nda uyum sağlanan alanlar şu şekilde sıralanmıştır:

- Kaynaklar ve filo yönetimi konularında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Teknik tedbirlere ilişkin hükümleri içeren mevzuat (minimum ağ gözü boyutu, derinlik, kıydan uzaklık, olta takımı, minimum boyutlar, maksimum yan av yüzdeleri gibi) 2020-2024 dönemini kapsamaktadır. Balıkçılığı ve balıkçılık filosunu yönetmek amacıyla oluşturulan bilgi sistemleri işlevsel hâle gelmiş ve izleme, kontrol ve gözetime katkıda bulunmuştur. Kurumsal veri toplama ve stok değerlendirme kapasitesi artmıştır.
- Denetim ve kontrol ile ilgili olarak, mevzuat uyumu ve Atlantik Ton Balıklarının Korunması Uluslararası Komisyonunun (ICCAT) ve Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonunun tavsiyelerinin uygulanması konusunda iyi düzeyde ilerleme kaydedilmiştir. Su ürünleri kanununda yapılan değişikliklerin uygulanmasıyla kontrol tedbirleri ve yaptırımlar daha da geliştirilmiştir.
- Piyasa politikası konusunda, AB mali yardımı aracılığıyla Türkiye, balıkçılık üretici örgütlerine ilişkin kurumsal kapasitesini ve farkındalığını artırmıştır. Uluslararası anlaşmalara ilişkin Türkiye, bölgesel ve uluslararası platformlarda AB ile işbirliği yapmaya devam etmiştir.

Bakanlığımızca gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde aşağıdaki hususlarda büyük oranda uyum sağlandığı düşünülmektedir:

- Ülkemiz BAGİS ve Otomatik Tanımlama sistemi aracılığıyla balıkçılık faaliyetlerinin izleme, denetim ve kontrol faaliyetlerini düzenli olarak yürütmektedir. Hâlihazırda BAGİS sistemi ile 1.600 balıkçı teknesinin denizdeki tüm faaliyetleri izlenmektedir. Uydu tabanlı elektronik seyir defteri BAGİS sistemine entegre edilmiştir.

AB'ye Uyum Sağlanması Gereken Alanlar

- Üyelikle birlikte, Türkiye'de de ticari türlerin kota yönetimine tabi olması ihtimali veya teknik tedbirler ile çok yıllık yönetim planı oluşturulması ihtiyacı hâsıl olacaktır. Bu duruma önceden hazırlıklı olunması ve türlerin avlanma miktarları, sürdürülebilirliği ve kota yönetiminin sosyo-ekonomik sonuçları açısından istatistiki çalışmaların yapılması gerekmektedir. Çok yıllık yönetim planlarına ilişkin çalışmaların başlatılması önem arz etmektedir.
- Balıkçılık yönetiminde ekosistem temelli yaklaşımların uygulanabilmesi için kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve müktesebata uyum sağlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
- Su ürünleri yetiştiriciliğinin sürdürülebilirliğine ilişkin AB sürdürülebilir yetiştiricilik strateji rehberi ile uyumlu çok yıllık ülke stratejik planının hazırlanması önem arz etmektedir.
- Ortak Piyasa Düzeni kapsamında ürün kalitesi, izlenebilirliği ve tüketici bilgisinin sağlanmasına yönelik mevzuatın ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
- Üretici örgütlerinin AB ile uyumlaştırılması yönünde mevzuat değişikliğine ihtiyaç vardır. Ayrıca, üretici örgütlerinin üretim ve pazarlama planı hazırlanmasına

- Türkiye ile AB arasındaki iş birliği, FAO Atlantik Ton Balıklarının Korunması Uluslararası Komisyonu (ICCAT) ve Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM) aracılığıyla devam etmektedir. Ekim 2017 yılında FAO tarafından ortaya konan "Yasa Dışı, Kayıt Dışı ve Düzenlenmemiş Balıkçılığı Önleme, Caydırma ve Ortadan Kaldırmaya Yönelik Liman Devleti Tedbirlerine Dair Anlaşma" ülkemizce kabul edilmiş; bu kapsamda, yönetim ve koruma rejimine ilişkin yeni ve daha da güçlendirilmiş bir yasal çerçeve ve yasa dışı balıkçılık faaliyetlerine karşı etkili bir yaptırım sistemi getirilmiştir. Eylül 2018 yılında ise GFCM kapsamında Deklarasyonlarda yer alan taahhütlere uygun olarak ülkemizin de taraf olduğu "Akdeniz ve Karadeniz'de Küçük Ölçekli Balıkçılık için Bölgesel Eylem Planı Hakkında Bakanlar Deklarasyonu" imzalanmıştır.
- Su ürünleri yetiştiricilik izinleri çevresel etkiler göz önüne alınarak yeniden düzenlenmiştir. AB tarafından benimsenen çevre dostu su ürünleri yetiştirme yöntemleri kullanılmaktadır. Su ürünleri yetiştiricilik tesisleri projelerinde "Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin ilgili hükümlerine uygunluk şartı aranmaktadır. Ülkemizde denizlerde kurulan su ürünleri yetiştiricilik tesisleri, mevzuatlar gereğince belirlenen kriterlere uygun olarak 2009 yılından sonra kıyı ötesi ve açık deniz alanlarına taşınmıştır. Bu kriterlere göre tesislerimiz su derinliğinin asgari 40 metre olduğu deniz alanlarına taşınarak modern teknolojilerin kullanıldığı off-shore işletmelerine dönüştürülmüştür.

- ilişkin çalışmaların devamına ihtiyaç vardır.
- Türkiye'deki izleme, denetim ve kontrol faaliyetlerinin, AB mevzuatına uygun olarak ileride oluşturulabilecek avlanan su ürünlerinin karaya çıkarma zorunluluğu, ıskarta planlarının uygulanması gibi hususların sağlanabilmesi amacıyla, geliştirilmesi gerekmektedir. Karaya çıkış noktalarında ve denizde kontrol ve denetimin etkin ve verimli olması için liman ofislerinin alt yapı ve personel kapasitesi artırılmalıdır. Stok değerlendirme ve bilimsel veri toplama çalışmalarının geliştirilmesi, öncelikle ilerideki maksimum sürdürülebilir ürün ve avlanma kotaları çalışmalarını için, önem arz etmedir.

+ AB İLE TİCARETİ ARTIRMAK AMACIYLA UYUMLAŞTIRILMASI GEREKEN ALANLAR

FASIL 11- TARIM VE KIRSAL KALKINMA

+ Organik tarım:

AB ile organik tarım ürünlerinin ticaretinin yapılabilmesi için organik tarım mevzuatımızın 01.01.2022 tarihinde yürürlüğe giren 2018/848 sayılı ve 2021/1165 sayılı tüzüklerine uyum çalışmaları devam etmekte olup, ülkemiz mevzuatı mezkur mevzuatın AB'de uygulamaya geçmesinden sonra uyumlu hale getirilecektir.

+ AB'den canlı hayvan ve et ithalatı:

Her iki tarafın çıkarlarına uygun olacak şekilde bir kota sistemi belirlenerek uygulamaya koyulmasının, hem 11. Faslın açılış kriterlerinden birinin karşılanması açısından hem de ikili ticaretimizin geliştirilmesi açısından olumlu etkilerinin olacağı değerlendirilmektedir. AB tarafı, anılan et kotasının yıllık bazda şeffaf bir temelde açılması ve kullanılmasına yönelik olarak ülkemizce garanti verildiğine dair yazılı bir ifadeye yer verilmesi halinde domates salçası ve karpuz kotalarının tekrar işler hale getirileceğini ifade etmiştir.

+ Coğrafi işaretler:

AB ile belirli bir ürün listesi üzerinden karşılıklı olarak tescile ilişkin ileri düzeydeki işbirliği çalışmalarının hızlandırılması gerekmektedir. Ayrıca İtalya ile başlatılan ikili işbirliği çalışmaları gibi AB üyesi başka ülkelerle de işbirliği yapılması konusunda girişimlerde bulunulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Söz konusu çalışmalarla coğrafi işaretli ürünlerin ticaretinde kolaylık sağlanacaktır.

Avrupa Yeşil Mutabakatı ile uyumlu hedeflerin belirlendiği ve T.C. Ticaret Bakanlığı'nca hazırlanmış olan "Yeşil Mutabakat Eylem Planı 2021" in hedefleri içinde bulunan "Sürdürülebilir Tarım" başlığı altında " Organik tarımın geliştirilmesi" hedefi yer almakta olup 2023'ün son çeyreğine kadar "AB'nin organik tarım mevzuatının uyumlaştırma çalışmalarının tamamlanması ve paralelinde AB ile organik tarım alanında karşılıklı tanıma için Komisyon nezdinde girişimler yürütülmesi" planlanmıştır. Bu sebeple Yeşil Mutabakat Eylem Planı takvimine uygun olarak mevzuat uyumlaştırma çalışmalarının yürütülmesi amacıyla "AB Organik Tarım Mevzuatı (EU No: 2018/848)'na Uyum Çerçevesinde Kurumsal Kapasitenin Artırılmasını hedef alan bir projenin yürütülmesi önerilmektedir.

Paris Anlaşması çerçevesinde 2030 yılında sera gazı emisyonlarının %50 azaltım hedeflerine ulaşılması için Genel Müdürlüğümüzde kimyasal

kullanımının (pestisit, gübre) %50 azaltılması ve karbondioksit emisyonlarının %0'a azaltılması için çalışmalar yürütülmekte ve planlanmaktadır.

TAGEM PFC-S olarak tanımladığı çalışmalar kapsamında;

- Tarım-gıda sektörünün çevresel ayak izini azaltmak,
- Tarımsal üretimde sürdürülebilirliği sağlarken kimyasal gübre kullanımını azaltmak,
- Organik, organomineral ve mikrobiyolojik gübre kullanımına ağırlık vermek,
- Tarımda sürdürülebilir kullanım için yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasını sağlamak,
- Kimyasal ve kimyasal gübre kullanımının kontrolü ve kademeli azaltımı için dijital tarım çalışmalarına ağırlık vermek gerekmektedir.

Strateji Geliştirme Başkanlığı: AB ile tarım-gıda ticaretini artırmak ve sürdürülebilir tarımı geliştirmek amacıyla karşılıklı olarak coğrafi işaret tescilli ürünlerin tanınması, denetim sistemlerinin uyumlaştırılması bir seçenek olarak değerlendirilebilir.

AB ile tarım-gıda ticaretini artırmak ve sürdürülebilir tarımı geliştirmek amacıyla tarımsal örgütlerin alt yapılarının(finansal, teknik personel vb.) güçlendirilmesine destek olunabilir.

Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü: Yetiştiricilikte kullanılan geleneksel yöntemleri olumsuz bir şekilde etkilemeden üretilen ürünün (et, süt, yapağı vs.)kalitesini artırmaya yönelik çalışmalar yapmayı bu proje ile amaçlanmıştır. Ayrıca, üretimin en baştaki aşamasından rafa veya tezgâha gelene kadar olan süreçte kritik kontrol noktaların (HACCP) belirlenerek ürünün kalitesinin daha da artırılmasını sağlamak projenin bir başka hedeflerindedir.

FASIL 12- GIDA GÜVENİLİRLİĞİ, BİTKİ SAĞLIĞI, VETERİNERLİK

AB ile müzakereleri devam etmekte olan Gıda Güvenilirliği, Veteriner Hizmetleri ve Bitki Sağlığı Faslı kapsamında hayvan ve bitki hastalık ve zararlılarıyla mücadele, hayvansal ve bitkisel ürünlerin ticaretinde/ihracatında uyulması gereken hayvan ve bitki sağlığı gereklilikleri ve gıda ve yem işletmelerinde sağlanması gereken gerekliliklere dair resmi kontrollere ilişkin hususlar yer almaktadır.

AB mevzuatı ile uyum çalışmaları kapsamında gıda ve veterinerlik hizmetlerine yönelik olarak 2010 yılında yayımlanan 5996 sayılı Kanun ve buna istinaden çıkarılan resmi kontrol ve hijyen gerekliliklerine ilişkin yönetmelikler çerçevesinde ulusal mevzuatımız ilgili AB mevzuat gerekliliklerine paralellik kazanmıştır. Bahse konu alanlardaki AB mevzuatı ve uygulamalarına uyum sağlanması bakımından kayda değer ilerleme kaydedilmiştir.

Ancak son dönemde AB tarafından hayvan sağlığı, bitki sağlığı ve resmi kontrollere ilişkin mevzuatta değişiklikler yapılmıştır. Söz konusu değişiklikler yeni mevzuatın çıkarılmış olmasının yanında bunların ikincil düzenlemelerinin de yürürlüğe konulmuş olması ve eski birçok mevzuatın da yürürlükten kaldırılmasını veya değişikliğe uğramasını içermektedir. Ülkemizle AB arasında yukarıda da bahsedilen bitki ve hayvan sağlığı ve bitkisel ve hayvansal ürün ticaretinde sorun ve aksaklıkların yaşanmaması adına mevzuat ve uygulamaların uyumlaştırılmasına devam edilmesi faydalı mütalaa edilmektedir.

İlave olarak, Avrupa Birliği Yeşil Mutabakatı ve Avrupa Komisyonu'nun Çiftlikten Çatala Stratejisi kapsamında Avrupa Birliği'nde atılan ve ileride atılacak adımların ülkemiz tarafından takibi ve buna ilişkin çalışmaların yürütülmesi önem arz etmektedir.

FASIL 13- BALIKÇILIK

Su Ürünleri yetiştiriciliğinde AB ile ticaret hacmimiz her geçen gün artmaktadır. Bununla birlikte, AB projeleri neticesinde geliştirilecek üretici örgütleri yapılanması ile üretim ve pazarlama planlarının hazırlanması ve etiketleme standartlarının AB mevzuatına uyumlaştırılması ticaretin kolaylaştırılmasına fayda sağlayacaktır. Ayrıca uzun dönemde su ürünleri yetiştiriciliği sektörünün paydaşlarının (üretici, işleme sektörü vb.) bir araya gelerek oluşturacakları branşlar arası örgütler aracılığıyla da ticareti teşvik edici çalışmaların hızlandırılabilceği düşünölmektedir. Su ürünleri yetiştiriciliğinde çok yıllı bir stratejinin ortaya konmasının ticaret hacminin arttırılmasına katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Son olarak, piyasada şeffaflığın arttırılması, elektronik mezat sistemleri ile ürün alımının kolaylaştırılması ve piyasa istihbaratının (ilk satış, son satış, avlanma türü, yöntemi vs. gibi etiketleme bilgilerinin kamuyla paylaşımı) geliştirilmesi AB ile ticareti kolaylaştırmak açısından oldukça önemli görölmektedir.

Müdahale Mantığı formatında ortaya konulan hedef, öncelik ve faaliyetlerin ileriki aşamalarda izlenebilirliğinin sağlanabilmesi ve söz konusu müdahalelerin AB tarafından IPA kapsamında desteklenebilmesi için her bir hedef/öncelik/faaliyet vs. için göstergelerin belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu amaçla Sektör paydaşlarından alınan görüşler ve Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektörü'nü ilgilendiren stratejilerin uygulanmasına yönelik ortaya çıkan gereksinimler, IPA III desteklerinin temel çerçevesini çizen IPA III Programlama Çerçeve Belgesi içerisinde yer alan hedefler ve öncelikler analiz edilmiş ve aşağıdaki tablo (numarası) ile sunulan Taslak Stratejik Cevap Belgesi özel hedefleri ve öncelikleri ortaya çıkmıştır.

Yılı	Tematik Öncelik 3: Tarım ve Kırsal Kalkınma Önceliği (Eylemlerin Konuları)
2023	1.1.2. İklim değişikliği ile mücadele (İklim değişikliği sonuçlarının tetiklediği ekosistemlerin ve kırsal çevrelerin belirli kırılganlıklarını önceden tahmin etmek; Yeşil Mutabakat Eylem Planı'na yönelik faaliyetler gerçekleştirmek; Tarımsal üretimi, iklim değişikliği etkilerine ve sürdürülebilir ve yenilenebilir enerji üretimine adapte etmek; olumsuz iklim değişikliği etkilerine karşı sektörün direncini oluşturmak; Sektörlerin sürdürülebilir bir şekilde sera gazı emisyonunun azaltılmasına ve karbon tutulmasına katkıda bulunma potansiyelinin kullanılmasına katkıda bulunmak.)
2024	1.1.8. Tarım-gıda sektörünün pazar oryantasyonu ve rekabet gücünü iyileştirmek, sektörün güvenli, sağlıklı, besleyici gıda ve hayvan refahına yönelik toplumsal taleplere yanıtını iyileştirmek ve çiftçilerin gıda zincirindeki konumunu güçlendirmek.
2025	1.1.1. Tarım ve kırsal kalkınma konusunda modern bir kamu yönetiminin iyi yönetim standartlarının uygulanmasını sağlamak (Örneğin: Makro ve mikro düzeyde doğru ve güvenilir veri temin ve analizine yönelik sistemlerin oluşturulması; dijitalleşme, yapay zekâ ve veriye dayalı iş modellerinin geliştirilmesi).
2026	1.1.3. Doğal kaynakların korunmasının sürdürülebilirliğini sağlamak için bunları iyi şekilde yönetmek (toprak, su ve havanın sürdürülebilir entegre yönetimine katkıda bulunmak).
2027	1.1.5. Gıda güvenilirliği alanında AB yasal çerçevesine uyum ve çerçevenin uygulanmasına yönelik uyum amacıyla gerekli çalışmalar yapmak.

Tablo 4: Tematik Öncelik 3 Kapsamında Yıllar Bazında Önceliklendirilmesi Yapılan Konular

Yılı	Tematik Öncelik 4: Balıkçılık (Eylemlerin Konuları)
2023	1.2.2. Su ürünleri yetiştiriciliğinin sürdürülebilir yönetimini sağlamak.
2024	1.2.1. Balıkçılık sektöründe doğal kaynakların yönetimini sağlama (gözetim, kontrol, uygulama, bilgi paylaşımı ve işbirliği vb.) konularında AB müktesebatına ve Ortak Balıkçılık Politikası'na uyum sağlamak.
2025	1.2.4. Yapısal politikalar (destekler) konusunda AB müktesebatına ve Ortak Balıkçılık Politikası'na uyum sağlamak.
2026	1.2.3. Avrupa içinde hem de uluslararası balıkçılık alanında piyasa düzenlemeleri konularında AB müktesebatına ve Ortak Balıkçılık Politikası'na uyum sağlamak.

Tablo 5: Tematik Öncelik 4 Kapsamında Analiz Sonucu Ortaya Çıkan Yıllar Bazında Önceliklendirilmesi Yapılan Konular

BEŞİNCİ BÖLÜM

IPA-FİNANSAL ARAÇLARI VE YÖNETİŞİM MEKANİZMASI

IPA yeni döneminde iki ayrı finansal araç sunmaktadır. Bunlar Harmanlama(blending) ve Bütçe Garantisi(Budgetary Guarantees)'dir. Bu finansal araçların etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayacak bir yönetim mekanizması olan Türkiye Yatırım Platformu ile bu operasyonlara erişim sağlanacaktır.

➤ Harmanlama(Blending)

Harmanlama, yatırım projelerinin kalkınma etkisini artırmak için işbirliği yapılan finansal kurumlardan ve özel sektörden gelecek finansmanı harekete geçirmek için sınırlı miktarda hibenin stratejik kullanımınıdır.

Harmanlamada AB finansmanı, kaldıraçlı bir kalkınma etkisi elde etmek için krediler ve öz sermaye ile finans kuruluşlarından (IFIs) alınan garantiler, ticari krediler ve yatırımlar gibi hibe dışı kaynaklarla birleştirilir.

Harmanlama mekanizması kapsamında özellikle çevre, ulaşım, tarım ve enerji gibi yatırım bileşenlerini içeren sektörlerde AB'den sağlanan IPA hibeleri ile uluslararası finans kuruluşlarının kredileri birlikte kullanılmaktadır. Harmanlama mekanizması ile sınırlı dahi olsa bir AB katkısının stratejik kullanımı, finansal getirisi düşük ancak ekonomik ve sosyal kazancı yüksek projeleri mümkün kılabilir.

AB, harmanlama operasyonlarını, AB ve ortak ülke stratejik kalkınma hedeflerinin yerine getirilmesine katkıda bulunan projeleri destekleyen bölgesel veya tematik odaklı finansal araçlar aracılığıyla AB Harmanlama Çerçevesi bağlamında uygulamaktadır. Söz konusu Harmanlama Çerçevelerinden birisi de IPA Harmanlama Çerçevesi olup IPA faydalanıcısı ülkeler ve Batı Balkan Yatırım Çerçevesini kapsamaktadır.

Harmanlama Mekanizmasının Amaçları

Her operasyon için tanımlanan spesifik kalkınma hedeflerinin ötesinde, harmanlama mekanizmasının kullanımı aşağıdaki spesifik hedeflere hizmet etmektedir:

- **finansal kaldıraç:** gelişmiş kalkınma etkisi için kamu ve özel kaynakları harekete geçirmek ve daha az kaynakla daha fazla etki yaratmak;
- **finansal olmayan kaldıraç:** proje sürdürülebilirliğini, kalkınma etkisini, kaliteyi, yenilikçiliği geliştirmek ve daha hızlı bir proje başlangıcına olanak sağlamak
- **politika kaldıraç:** AB ve ortak ülke politikalarına uygun reformları desteklemek;
- **yardımın etkinliği:** Avrupalı ve Avrupa dışı yardım aktörleri (yani donörler ve finans kurumları) arasındaki işbirliğini geliştirmek;
- **görünürlük:** AB kalkınma finansmanı için daha fazla görünürlük sağlamak.

Harmanlama Kapsamındaki AB Desteği Türleri

Harmanlama projelerinde sağlanan AB desteğinin türü, proje türüne göre değişiklik göstermektedir. AB katkısı, teknik yardım, yatırım hibeleri, faiz oranı sübvansiyonları, garantiler, risk sermayesi, risk paylaşım araçları veya bunların herhangi bir karışımı şeklinde olabilmektedir. Finans kurumlarının katkısı ise esas olarak kredi şeklindedir ancak garanti, risk sermayesi veya teknik yardım olarak da sağlanabilmektedir.

Proje başına AB katkısının miktarı projenin amaçlarına, ülkeye, sektöre, proje ekonomisine ve ihtiyaç duyulan desteğin türüne göre değişiklik göstermektedir. Katkı miktarı, geçmişte, projenin özelliklerine bağlı olarak 1 milyon avrodan az olabildiği gibi maksimum 70 milyon avroya kadar çıkmıştır.

1. Teknik Yardım:

Proje tasarımı, yönetimini ve/veya kalitesini artırmak için teknik yardım katkısı kullanılabilir.

Teknik yardım, proje hazırlama aşamasında olduğu gibi proje uygulaması için de sağlanabilir. Proje ön fizibilite veya fizibilite çalışmalarını finanse etmek, projenin uygulanmasını mümkün kılan ortamı sağlamak veya proje uygulamasının başarısındaki kilit hususları (örneğin, farklı paydaşların kapasitesinin geliştirilmesi, işlerin denetimi) finanse etmek için ilgili tüm sektörlerde kullanılabilir.

Teknik yardım, somut bir yatırım projesiyle bağlantılı olduğunda en etkili ve sürdürülebilir olarak kullanılabilir.

Örnek kullanım alanları:

- Altyapı projeleri için - proje hazırlığı (örneğin fizibilite çalışmaları) ve uygulama (örneğin işlerin denetimi, kapasite geliştirme),
- KOBİ sektöründeki projeler için - özel sektör proje geliştiricilerini desteklemek (örneğin bir iş planı taslağı hazırlamak) ve ayrıca uygulayıcı finansal araçların ve nihai yararlanıcıların kapasitesini geliştirmek

2. Yatırım Hibeleri:

Toplam yatırım maliyetini azaltarak son kullanıcılara veya vergi mükelleflerine yönelik maliyetleri azaltmak için kullanılır.

Yatırım hibeleri, projelerin belirli bileşenlerini veya toplam proje maliyetinin bir yüzdesini finanse edebilen (tüm maliyetlerin eşit olarak paylaşılması) veya belirli enerji tasarrufu sağlayan sistemlere yapılan yatırımlarda olduğu gibi bazen teşvik ödemeleri şeklinde yapılan katkılardır.

Projenin genel finansman paketi, finans kuruluşlarının kredi verme kapasitesi ve kısıtlamaları, ülkenin borç sürdürülebilirliği durumu ve projeyi ödeme kapasitesi hibe tahsisinde dikkate alınan önemli unsurlardır.

Örnek kullanım alanları:

- Genellikle kamu sektörü tarafından yönetilen projeler için kullanılmaktadır.
- Ancak özellikle yenilikçi veya yeşil teknolojilere yapılan yatırımları desteklemek için özel sektör bağlamında da kullanılabilir.

Faiz oranı sübvansiyonları, garantiler, risk sermayesi ve risk paylaşım araçları destek türlerine ilişkin detaylı bilgi için AB Blending Operasyonları Rehberi incelenebilir²³.

➤ Bütçe Garantisi(Budgetary Guarantees)

Bütçe garantisi, programın uygulanması sırasında belirli olumsuz bir durumun gerçekleşmesi halinde talep edilebilecek ve vade süresi boyunca geçerli olan bir mali yükümlülüğü bütçeden üstlenerek bir eylem programını desteklemek için Birliğin yasal taahhüdü anlamına gelir. Amaç, farklı sektörlerde AB öncelikleri doğrultusunda Türkiye ekonomisinin rekabet edebilirliğini, sürdürülebilir büyümeyi, sosyal esnekliği ve kapsayıcılığı ve Türkiye'deki sermaye piyasalarının entegrasyonunu teşvik etmek için özel finansörlerin her zaman ele alamadığı veya ele almaya istekli olmadığı bir risk profiline sahip ekonomik aktörlere garantör olmaktır. AB garantisiyle

²³ https://europa.eu/capacity4dev/file/29926/download?token=A_BGHkcb

desteklenen programlar AB bütçesinin modernizasyonuna katkıda bulunacak ve "daha azıyla daha fazlasını yaparak" AB bütçesinin etkisini artıracaktır. Gelir yaratma kapasitesine sahip ekonomik olarak uygulanabilir projeler için, bütçe garantisinin daha sistematik bir şekilde kullanılması, kamu fonlarının etkisinin artmasına yardımcı olabilir. Ayrıca AB destek araçları arasındaki olası çakışmaların ortadan kaldırılması hedefine sahiptir.

➤ **Türkiye Yatırım Platformu**

Türkiye Yatırım Platformu'nun (TIP) kurulması, Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Artı Fonu (EFSD+) tarafından desteklenen ve AB ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ortak stratejik önceliklerine ulaşılmasına katkıda bulunacak şekilde uygun donör kuruluşların (yani Uluslararası Finansal Kuruluşlar - IFIs - ve Kalkınma Finans Kuruluşları - DFIs) çalışmaları doğrultusunda yatırımların koordinasyonunu artırmayı ve güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

TIP, AB hedefleriyle uyumlu projeler için diğer kamu/özel ortak yatırımcılardan sermaye çekmek amacıyla AB hibe kaynaklarını (harmanlama) veya bütçe garantilerini uygun donör kuruluşların yatırımlarıyla birleştirecektir.

EFSD+ araçları tarafından ele alınacak öncelikler ve ayrıca TIP kapsamında AB fonlarının tahsisi ve dağıtımı, Platformun özel yönetiminde teklif edilecek ve tartışılacaktır.

TIP Yönetimi

TIP'nin yönetim organları aşağıdakileri içerecektir:

- Stratejik Kurul (küresel): Türkiye de dâhil olmak üzere EFSD+'a uygun tüm ülkeleri (Batı Balkanlar hariç) kapsayan, stratejik yönergeler sağlayan ve EFSD+ bütçe garantilerinin kullanımı için stratejik öncelikleri tanımlayan bir teşekkül.
- Operasyonel Kurul²⁴(TIP Kurulu): Türkiye'de hem harmanlama hem de bütçe garantileri dâhil olmak üzere EFSD+ aracılığıyla desteklenecek yatırım teklifleri hakkında görüş sağlayan teşekkül.
- TIP Sekreteryası: EFSD+ harmanlama ve garantiler kapsamında uygun donör kuruluşlarca sunulan tekliflerin değerlendirilmesi, seçilmesi ve tartışılmasının koordinasyonu dâhil olmak üzere TIP çalışmalarının günlük yönetiminden sorumludur.

²⁴ EFSD+'nın operasyonel kurulları, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin (AB) 2021/497 Sayılı Komşuluk, Kalkınma ve Uluslararası İşbirliği Aracının Kuruluşu - 2021-2027 dönemi için Küresel Avrupa Yönetmeliği'nin 32 ve 34. Maddelerinde tanımlanmıştır. (bundan böyle "NDICI Yönetmeliği" olarak anılacaktır).

TIP Operasyonel Kurul yapısı ve rolü

- TIP Kuruluna Avrupa Komisyonu başkanlık edecek ve Avrupa Komisyonu, Avrupa Dış Eylem Servisi (EEAS) ve oy kullanan üyeler olarak Üye Devletlerin temsilcilerinden oluşacaktır. Türk makamlarının temsilcileri, oy hakkı olmayan daimi gözlemciler olarak danışma rolünde bulunacaklardır. Türkiye'de faaliyet gösteren veya teklif veren ya da vermeyi planlayan IFIs ve DFIs toplantıya gözlemci olarak katılacaklardır.
- Kurul, ihtiyaçlara göre yılda en az iki kez ve gerektiğinde diğer bölgesel yatırım platformlarının operasyonel kurulları ile arka arkaya toplanacaktır.
- Kurulun rolü, IFIs ve DFIs tarafından onaylanmak üzere Avrupa Komisyonu'na sunulan teklifler hakkında görüş oluşturmaktır. Avrupa Komisyonu, tekliflerin onaylanması/reddedilmesine ilişkin nihai kararı elinde tutacaktır.
- Türkiye'ye, yatırım teklifleri hakkında herhangi bir yorum ile Kurul üyelerine hitap etme fırsatına sahip olacağı TIP Kurulu'nda daimi gözlemci rolü verilecek.
- TIP Kurulundaki Türk heyetinin oluşumu, en fazla üç (3) katılımcı, yani bir temsilci (üye) ve en fazla iki danışma personeli olmak üzere Türk makamları tarafından kararlaştırılacaktır; aynı oluşum AB Üye Devletleri için geçerlidir.
- Türk makamlarının programlama aşamasında ve IFIs ve DFIs tarafından EFSD+ tekliflerinin hazırlanmasında daha fazla katılımı sağlanmaktadır (aşağıya bakınız).

Süreçler: İletişim hattı görüşmeleri, tekliflerin sunulması ve değerlendirilmesi

- Hem garantiler hem de harmanlama operasyonları için tekliflerin hazırlanması, Türkiye'deki AB Delegasyonu ve Türk makamları ile yakın işbirliği içinde IFI/DFI sorumluluğunda olacaktır; teklifler, farklı yatırım pencereleri altında AB stratejik öncelikleri, Türk yatırım öncelikleri, IPA III programlama çerçevesi ve programlama öncelikleriyle uyumlu hale getirilecektir.
- EFSD+ kapsamında tekliflerin hazırlanması, sunulması ve değerlendirilmesinin farklı aşamaları, harmanlama ve bütçe garantilerine göre değişecektir.
- Açık Erişim Garantisi için (Ticari alt-egemen ve özel sektör kuruluşları ile yatırım operasyonları) için aşağıdaki adımlar geçerlidir:
 1. Yatırım Pencereleri: Komisyon, EFSD+ Stratejik Kurulu tarafından onaylanan Stratejik Yönelimlerde belirtilen önceliklere karşılık gelen Operasyonel Kurullara (TIP Kurulu dâhil olmak üzere) bir dizi yatırım penceresi önerir²⁵. Yatırım pencereleri, ticari alt-egemen ve özel

²⁵ NDICI-GE yönetmeliğine göre, Madde. 35.8: Komisyon, çok yıllık indikatif programları ve EFSD+ stratejik kurulu ve Batı Balkanları kapsayan stratejik kurulu tarafından sağlanan tavsiyelere dayanarak, bölgesel operasyonel kurullara danıştıktan ve Avrupa Parlamentosu ve Konseyi bilgilendirdikten sonra, Araç kapsamında finanse edilecek ve sabit bir miktara kadar kapsanacak Dış Eylem Garantisi tarafından

sektör kuruluşlarına sahip uygun taraflarca yapılan yatırımlar için EFSD+ bütçe garantilerinin kullanımına ilişkin kriterleri tanımlar.

2. Teklif Çağrısı: Avrupa Komisyonu, uygun donör kuruluşları, yatırım pencerelerinde tanımlanan mali kriterler kadar politika önceliklerine de karşılık gelen teklifleri sunmaya davet eder.
3. Tekliflerin değerlendirilmesi: TIP Kurulu'nun görüşleri, düzenli toplantıları içeren proje tekliflerinin teknik ve mali değerlendirmesiyle hazırlanır. Teknik değerlendirme toplantılarına Avrupa Komisyonu başkanlık eder ve Avrupa Komisyonu, Avrupa Dış Eylem Servisi ve finans kurumlarının (uygun taraflar) temsilcilerini içerir. Türk makamları, teknik değerlendirme toplantılarına danışman rolüyle katılır ve proje tekliflerine ilişkin görüş ve değerlendirmelerini paylaşmaya davet edilir. Teknik değerlendirme, sorumlu finans kurumu tarafından sunulan standart teklif başvuru formları temelinde yapılır. Teklifler, Birlik politika diyaloguna uyumları ve ortak ülkeler ve bölgeler ile öncelikleri ve işbirliği ve uygunsa eş finansman derecesi dâhil olmak üzere, operasyonların EFSD+ finansmanına uygunluğu ve uygunluğu hakkında Operasyonel Kurula teknik tavsiye sağlamak amacıyla değerlendirilir.
4. Tekliflerin ve Garanti Anlaşmalarının onaylanması: değerlendirme süreci tamamlandıktan sonra, TIP Sekreteryası teklifleri TIP Kurulu'na sunar. Kurul teklif hakkında olumlu görüş verirse, Avrupa Komisyonu teklife AB desteğinin onayına karar verir ve ilgili IFIs/DFIs ile bir Garanti Anlaşması müzakerelerine başlar ve bu anlaşmanın kullanımını, koşullarını ve parametrelerini düzenlemek amacıyla. EFSD+ bütçe garantisini. TIP Sekreterliği, Platform kapsamında onaylanan teklifleri takiben, garanti anlaşmalarının imzalanması konusunda TIP Kurulunu ve Türk makamlarını düzenli olarak bilgilendirir.

Harmanlama işlemlerinde, tekliflerin TIP Kuruluna sunulması için aşağıdaki adımlar izlenir.

1. İletişim hattı hazırlığı: IFIs/DFIs, Türk makamları, paydaşlar (ulusal/yerel) ve Komisyon (Ankara'da Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından temsil edilir) ile yakın işbirliği içinde teklifleri tartışır ve hazırlar. Tüm paydaşlar, bir teklifin yeterince olgun, ilgili ve AB önceliklerine yanıt verdiği konusunda hemfikir olduğunda, iletişim hattı toplantısında tartışılacak projeler listesine dâhil edilir.
2. İletişim hattı toplantısı: Uluslararası Finans Kuruluşları IFIs/DFIs tarafından Türk makamlarıyla işbirliği içinde hazırlanan ve 1. Adımda belirlenen önceliklere uyan projelerin iletişim hattı tartışılır. AT öncelikleriyle eşleşen olgun öneriler (ilk politika yaklaşımı), TIP sürecinin sonraki aşamalarına geçer.
3. Finansman Kararları: AB'nin harmanlama tekliflerine yönelik katkılarından önce, IPA

bölgeler veya belirli ortak ülkeler veya her ikisi için, belirli sektörler veya belirli projeler veya belirli nihai yararlanıcı kategorileri veya her ikisi için yatırım pencereleri oluşturacaktır.

Komitesinde AB Üye Devletlerinin olumlu görüşünü aldıktan sonra, harmanlama tesisini ek finansmanla yenileyen bir Komisyon Finansman Kararı gelir. Finansman Kararı, belirli bir yıl (veya çok yıllı) için TIP'ye toplam tahsisi belirleyecektir ve bir ön, ancak kapsamlı olmayan gösterge niteliğinde bir teklif listesi içerebilir. Kabul edilen Finansman Kararı ile Komisyon, finansman için TIP Operasyonel Kurulunda onaylanacak tekliflerin nihai seçimini finanse edebilecektir.

4. İletişim toplantısını takiben olgun tekliflerin sunulması: IFIs/DFIs, Türk makamları ve Komisyon ile yakın işbirliği içinde teklifler geliştirir.
5. Tekliflerin değerlendirilmesi: bütçe garantileriyle aynı süreç
6. Tekliflerin ve Katkı Sözleşmelerinin Onaylanması: Değerlendirme işlemi tamamlandıktan sonra, TIP Sekreteryası teklifleri TIP kuruluna sunar. Kurul, teklif hakkında olumlu bir görüş sağlarsa, Avrupa Komisyonu, finanse edilecek teklifler listesinde ve ilgili IFIs / DFIs ile ilgili katkı sözleşmesini müzakere etmeye başlar. TIP Sekreteryası, TIP Kurulunu ve Türk makamlarını katkı sözleşmelerinin imzaları hakkında düzenli olarak bilgilendirecektir.

EFSD+, harmanlama ve açık erişim garantilerine ek olarak, Türkiye de dâhil olmak üzere Avrupa Yatırım Bankası (EIB) tarafından yapılacak yeni finansman operasyonları için de garantiler sağlayacaktır.

İlgili projelerin hazırlanması ve seçimi, üzerinde anlaşmaya varılan önceliklere uyumun sağlanması için EIB, Komisyon, AB Delegasyonu ve Türk Yetkilileri arasındaki kapsamlı istişarelere dayanacaktır.

ALTINCI BÖLÜM

Aksiyon Fişi Hazırlanırken Dikkate Alınması Gereken Bazı Husular

Bu belgenin nihai hedefi daha uluslararası fonlardan azami derecede yararlanabilecek ilgililik, olgunluk ve sürdürülebilirlik kriterlerine uygun projelerin hayata geçirilmesini temin etmektir. Bu sebeple, aşağıda IPA III döneminde Avrupa Birliğince de uzun zamandır kabul gören program/proje metodolojisine uygun proje belgeleri hazırlanmasına yönelik bilgiler verilecektir.

Programlama Süreci Belgeleri:

IPA III Programlama Çerçeve Belgesi: IPA III Programlama Çerçevesi, IPA III yararlanıcılarına destek amacıyla verilen AB fonlarının kullanımına ilişkin olarak Avrupa Komisyonu'nun stratejisini ortaya koyan belgedir. Aday Ülke ile temas halinde Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanır.

Stratejik Cevap Belgesi: IPA III Yararlanıcılarının, genel politikalarının ve sektörel stratejilerinin, genişleme süreci politika araçlarının tavsiyeleri ve gereksinimleriyle ne derece uyumlu olduğunu

ve IPA III Programlama Çerçevesinin hedeflerine nasıl katkıda bulunacaklarını ana hatlarıyla belirten belgedir. Avrupa Komisyonu ile temas halinde Aday Ülke tarafından hazırlanır.

Eylem (Action): AB'nin katkı vermeyi onayladığı tahmini bir toplam maliyetin yanı sıra, bir uygulama takvimi ve performans parametrelerine sahip, coğrafi ve/veya sektörel bir kapsamın tanımlanmış bir hedefini karşılamak için üstlenilen tutarlı ve koordineli faaliyetler (projeler) dizisidir.

Eylem Belgesi (Action Document – AD): IPA tarafından finanse edilecek Eyleme ilişkin ayrıntıları sağlayan belgedir.

Eylem Fişi (Action Fiche): Avrupa Komisyonu "İlgililik Değerlendirmesi"ne sunulacak olan proje fikirlerinin AB stratejileri, Ulusal stratejiler ve uluslararası stratejiler ile ilgisini ve özet bir şekilde proje müdahale mantığını ortaya koyan belgedir.

Eylem Fişi Hazırlanırken Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar:

IPA III döneminde yer alacak projelerin Avrupa Komisyonu tarafından "ilgililik" ve "olgunluk" kriterlerine tabi tutularak fonlanması planlanmaktadır.

İlgililik, yararlanıcı kurum tarafından teklif edilen projenin AB uyum sürecimizle bağlantılı bir konuya sahip olması, kurumun AB'ye uyum süreci kapsamında gidermesi gereken eksiklikleri tamamlayıcı olması, AB üyesi ülkelerin iyi uygulamalarının ve örneklerinin transferine yönelik olması anlamına gelmektedir.

İlgililik aşamasını geçen proje teklifleri, olgunluk değerlendirmesine tabi tutulmaktadır. Olgunluk değerlendirmesinde yararlanıcı kurum tarafından teklif edilen projeler arasında, en hızlı biçimde ihale edilebilecek ve uygulaması en kısa sürede başlayabilecek projelere öncelik verilecektir. Dolayısıyla teklif edilen projenin ihale ve uygulama aşamasında herhangi bir sorunla karşılaşmaması için projenin ihtiyaçlarının iyi bir şekilde belirlenmesi, projeye ilişkin fizibilite çalışmasının teklif aşamasında yapılması, proje kapsamında gerçekleşecek faaliyetlerin önceden belirlenmesi, satın alma faaliyetleri kapsamında market araştırmasının yapılması ve proje bütçesinin yaklaşık olarak hesaplanması önem arz etmektedir.

Bu çerçevede ilgililik aşamasını geçen projelerde, yararlanıcı kurumlar tarafından proje fişi, teknik şartname, market araştırması gibi uygulama dokümanlarının hazırlanması talep edilecek olup Avrupa Komisyonunun olgunluk değerlendirmesinde söz konusu uygulama dokümanlarının kalitesi belirleyici olacaktır.

Eylem fişleri hazırlanırken, "**İlgililik Değerlendirmesi**" sırasında tabi tutulacakları aşağıdaki kriterler dikkate alınmalıdır:

"İlgililik Değerlendirmesi" Kriterleri:

1. Yararlanıcının sektörel stratejilerinin IPA III Programlama Çerçevesi ile uyumu
2. Sektörel stratejilerin sektör yaklaşımı ile uyumu
3. Sektörel stratejilerin bölgesel ve küresel stratejilerle uyumu
4. Eylemin IPA III Programlama Çerçevesi ile uyumu
5. Eylemin AB genişleme politikası ile tutarlılığı
6. Eylemin bölgesel ve küresel stratejilerle tutarlılığı
7. Eylemin sektör yaklaşımıyla tutarlılığı
8. Bölgesel programlarla tamamlayıcılık

08.02.2022 tarihinde gerçekleştirilen Sektör Önceliklendirme Toplantısı sırasında, gerekse söz konusu toplantının öncesinde ve sonrasında paylaşılan anketler ve tablolar vasıtasıyla, sektör paydaşlarımız tarafından Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektörü (Pencere 4, Tematik Öncelik 3) ve Balıkçılık Sektörü (Pencere 4, Tematik Öncelik 4) için 2027 yılına kadar ele alınacaklar öncelikler belirlenmiş, belirlenen öncelikler yıllara göre eylemler (actions) olarak Tablo 4 ve Tablo 5'te sıralanmıştır.

Bu çalışmadan sonra, ilgili yıla ait eylem ile ilgili eylem fişleri talep edilecek, sektör paydaşlarımız tarafından ilgili eylemi konu alan proje fikirleri belirlenecek, belirlenen bu projelerin AB'ye sunulabilmesi için Eylem Fişleri hazırlanacaktır.

Hazırlanacak Eylem fişlerinin İngilizce olması ve Eylem fişi şablonunda her başlık altında verilen açıklamalara (içerik, sayfa sayısı, dikkat edilecek diğer hususlar vs.) uygun olması gerekmektedir.

Taslak Eylem Fişi, her ne kadar "Indicative title of the action" isimli bir başlıkta yer alıyor olsa da, bu belge ile yapılmak istenen müdahaleyi "action" değil proje olarak düşünüp bütün belgeyi, hazırlanacak olan proje dikkate alınarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Bir Sonraki başlıkta, Tematik Öncelik (Key Thematic Priority): projenin hangi tematik önceliğin (TP) altına girdiğinin belirtilmesi gerekmektedir. Genişleme sürecine yönelik özel politika araçları (Links with specific policy instruments of the enlargement process) başlığı altında projenin IPA III Programlama Çerçeve Belgesi, Türkiye Raporu (Bir önceki yıla ait ilerleme raporu), AB ile ortaklaşa hazırlanan Ekonomik Reform Programı (ERP), AB Müktesabatının Üstlenilmesine Yönelik Ulusal Plan ve benzer diğer AB genişleme politika belgeleri ile ilgisinin ortaya konulması gerekmektedir. Ulusal, bölgesel ve küresel stratejiler (Links with national, regional and global strategies) başlığı altında yine aynı işlemin gerçekleştirilmesi, yani projenin Ulusal, bölgesel ve uluslararası stratejiler (örneğin, BM Sustainable Development Goals (SDG)'leri) ile ilgisinin gösterilmesi gerekmektedir.

"Sektör Yaklaşımı (Sector Approach)" başlığı altında, sektör ile ilgili gerçeklerin ve sektör

paydaşlarının tasarım ve uygulama aşamalarına ne derece dahil edildiği/dahil edileceği, yararlanıcılar için proje açısından, IPA Birimince ise projenin bağlı olduğu eylem açısından ortaya konulacaktır.

Bölgesel boyut (Regional dimension) başlığı altında, projenin başka ülkeleri de kapsayan bir boyutunun olup olmadığı belirtilecektir.

Tahmini Bütçe (Indicative Budget) başlığı altında tahmini proje bütçesi, Uygulama Yöntemi (Implementation Modality) başlığı altında ise doğrudan olmayan (indirect) ifadesi, Harmanlama (blending) yönteminin kullanılıp kullanılmadığı ve projenin altında gerçekleştirilmesi planlanan "Teknik Yardım (Technical Assistance/Service)", "Tedarik (Supply)", "Eşleştirme (Twinning)", "İnşaat (Work)" bileşenlerinin sayısı yazılacaktır. Bütçe Desteği Hazırlığı (Budget Support Readiness) başlığı, Türkiye'de uygulanmadığı için, boş bırakılacaktır.

İkinci sayfada yer alan "Mantıksal Çerçeve Tablosu (Logical Framework Matrix)" projenin kısa ve sistemli bir özetidir.

"Genel Hedef (Overall Objective/Impact)", ulaşılmada projenin tek başına yeterli olamayacağı, ama katkı sağlayacağı bir üst hedeftir.

"Özel Hedef(ler) (Specific Objective/Outcome)" ise projenin uygulanmasıyla ulaşmak istenilen, projenin var olma sebebi olan ana hedef/hedeflerdir. "Genel Hedef (Overall Objective/Impact)" kutusu içerisine projenin bağlı olduğu ilgili eylemin (Action) "Özel Hedefi (Specific Objective/Outcome)" aynen yazılacaktır. "Özel Hedef(ler) (Specific Objective/Outcome)" kutusu içerisine ise proje ile ulaşılmak istenen hedef(ler) yazılacaktır. "Çıktılar (Outputs)" kutusu içerisine ise proje özel hedef(ler)ine ulaşılmada aracı olacak olan projenin uygulanması sırasında üretilen çıktılar (altyapı, eşya, hizmet, rapor, kitap, afiş, plan, yönetmelik vs.) yazılacaktır. Burada dikkat edilecek husus, hangi çıktının, hangi özel hedefe ya da özel hedeflere hizmet edeceğinin numaralandırma yoluyla gösterilmesidir. Örneğin, 1 ve 2 olmak üzere iki adet özel hedef varsa, her hangi bir proje çıktısının yanına parantez içinde etki edeceği özel hedefin (ikisine birden etki edecekse iki özel hedefinde) isim ve numaralarının verilmesi gerekmektedir.

Söz konusu bütün bu hedefler ve çıktılar yazıldıktan sonra, proje kabul aşamasında ve izleme aşamasında gerek duyulacak olan, bu unsurlardan herbiri için yıllarıyla en az bir adet nicel ya da nitel özellikte proje başlangıç ve proje hedef değerlerinin (gösterge/indicator), bu değerlere ait isimler ve bu değerlerin okunacağı/alınacağı doğrulama kaynaklarının yazılması gerekmektedir. Bu göstergelere ait isimler yazılırken yine numara ile hangi çıktı ya da hedefi gösterdiği belirtilmelidir. Böylece çıktı ve hedef unsurları ile göstergeler arasındaki yatay numaralama [çıktılar için örnek verecek olursak, çıktı 1.1 (özel hedef 1'i etkilemektedir): konusunda yönetmelik hazırlandı, gösterge 1.1: hazırlanan yönetmelik sayısı, proje başlangıç değeri

(baseline): 0 adet, projenin uygulanması ile hedeflenen değer (target): 2 adet, milestone (tercihe bağlı): 2023 yılında 1 adet] ve dikey numaralama ile [özel hedef 1:..... konusunda AB'ye uyum sağlandı, çıktı 1.1 (özel hedef 1'i etkilemektedir):.....konusunda yönetmelik hazırlandı] projemizin müdahale mantığı ortaya konulmuş olacaktır.

Mantıksal Çerçeve Matrisi (Sadece Bütçe Desteği için (Logical Framework Matrix (for Budget Support Only)" isimli tablo ise, Türkiye'de uygulanmayan Sektör Bütçe Desteği metoduna yönelik olduğu için doldurulmayacaktır.

Çalışmalarınızda örnek olması açısından Genel Müdürlüğümüzce hazırlanan örnek Eylem Fişi ekte verilmektedir.

➤ Eylem Fişi Örneği

ANNEX I – IPA III Action Fiche Template

	Indicative title of the Action	Strengthening the Institutional Capacity on Turkey's Actions Against Food Loss and Waste (FLW)
	Key thematic priority	<i>WINDOW 4 – COMPETITIVENESS AND INCLUSIVE GROWTH</i> <i>Thematic Priority 3: Agriculture and rural development</i>
CRITERIA FOR RELEVANCE ASSESSMENT	Links with specific policy instruments of the enlargement process	<i>Food Waste issue is a special part of Food Safety area as laying down in the relevant EU legislation and requires to take highly special measures at the local national level and especially food business operators level under Chapter 12 in alignment with Directive (EU) 2018/851 of the related articles of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive 2008/98/EC on waste. Prevention or reduction of food loss and waste has an affirmative response to mitigate climate change impacts of the environment as well as its economic and social benefits. Food waste issue is also global phenomena to achieve Sustainable Development Goal 12.3, which EU does make commit to contribute achievement of its goals. Food safety area of Chapter 12 is still among the areas that need to increase the capacity to duly comply with the EU. Given all this issues, Turkey needs to build its administrative and implementation capacity to assume obligations from the relevant EU legislation and meet the relevant EU standards. The relevant points of some policy instruments linked with the action proposed are below;</i> <u>Negotiating Framework 2005</u> Among the preliminary indicative list of chapter headings is taken place in '12. Food safety, veterinary and phytosanitary policy' <i>Accession Partnership Document- COUNCIL DECISION of 18 February 2008 on the principles, priorities and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Turkey and repealing Decision 2006/35/EC (2008/157/EC) stated below:</i> <i>Chapter 12: Food safety, veterinary and phytosanitary policy</i> <i>- classify all agri-food establishments by category based on the EU acquis and prepare a National Programme for upgrading those establishments.</i>

	<p>2019 Communication on EU Enlargement Policy dated 29.05.2019 stated below that</p> <p><i>Turkey has reached some level of preparation on competition, agriculture, food safety, veterinary and phytosanitary policy, social policy and employment, environment and climate change where more ambitious and better coordinated policies still need to be established and implemented. In all areas, more attention needs to be given to enforce legislation whilst many areas require further significant progress to achieve legislative alignment with the EU acquis, strengthen the independence of regulatory authorities and build the administrative capacities.</i></p> <p>Turkey's National Action Plan for the EU Accession (2016-2019) stated below;</p> <p><i>In Turkey, under Law 5996 (the Veterinary Services, Plant Health, Food and Feed Law), Regulation on Food Labeling and Consumer Information published on Official Gazette dated Jan 1, 2017 and numbered 29960 and also Turkish Food Codex, Guideline on Regulation on Food Labeling and Consumer Information is put into force along with the related articles of Law 5996 (Articles 21, 22, 23, 24, 27, 28, 32 and 34)</i></p> <p><i>However, according to very recent data (2020) by Ministry of Agriculture and Forestry, the consumers take 'use by' of food products into consideration in going shopping 88%), nearly half of consumers are unaware of the difference between 'best before' and 'use by' of food products in Turkey. Moreover, same survey demonstrates that awareness on the difference between best before and use by depends on education level and awareness increases as the level of education increases. So, there is need to re-consider about the situation from this point of view.</i></p> <p>Commission Staff Working Document Turkey 2019 Report dated 29.05.2019 stated below that</p> <p><i>There is some level of preparation in the area of food safety, veterinary and phytosanitary policy. There has been some progress in the past year concerning enforcement capacity for animal welfare, food, feed and animal by-products and food safety legislation.</i></p> <p><i>In the coming year, Turkey should in particular: upgrade food establishments to meet EU standards, including submitting a national programme and a monitoring plan.</i></p> <p><i>There has been limited progress in aligning and implementing the acquis on general food safety.</i></p> <p><i>Progress on specific rules for feed remains limited.</i></p> <p>Economic Reform Programme of Turkey (2019-2021) stated below</p> <p><i>'Turkey's ambition is to increase the proportion of high technology in its industries... In addition, R&D investment is still relatively low...'</i></p> <p><i>Therefore, to reduce and prevent food loss and waste is highly related to, and depending on circular economy implementations and investment in the R&D. These are vital for Turkey to take and develop some measures in this aspect.</i></p>
<p>Links with national, regional and</p>	<p><u>Links with the National Strategies</u></p> <p>11th Development Plan of Turkey (2019-2023) was prepared by the Turkish Republic Presidency, Strategy and Budget Presidency. Article 411 of the plan states that "Efficient</p>

global strategies	<p>stock management in order to ensure food security, reduce losses in the supply chain, prevent waste and improve the rules and capacities to regulate markets will be ensured". Furthermore, Article 411.3 states that "Consumer awareness will be increased in order to prevent food loss and waste".</p> <p>Strategic Plan of the Ministry of Agriculture and Forestry of Republic of Turkey states that the following two objectives take place in under the goal 1. to increase welfare in rural areas, to ensure stable food supply by increasing yield and quality in agricultural production.</p> <p>1.1. Ensure the supply security in plant products, develop new varieties, method and technology</p> <p>1.2. Ensure the supply security in animal products, develop new races, method and technology</p> <p>3rd Agriculture Forest Council Final Declaration released to public states that national policies to prevent food loss and waste are to be developed, national and international collaborations are to be enhanced</p> <p>The "Save Your Food Campaign" at the national scale launched in May 2020 by the Ministry of Agriculture and Forestry of Republic of Turkey with the cooperation of United Nations Food and Agriculture Organization (FAO) and 'Action Plan of Turkey's National Strategy Document on Prevention, Reduction and Monitoring of FLW' (in May 2020) (to access National Strategy and Action plan please visit the official website of Save Your Food Campaign, www.gidanikoru.com)</p> <p><u>Links with the Regional or Global Strategies/Others</u></p> <p>FAO's SAVE FOOD initiative with the partnership of private sector and the related organisations</p> <p>Within scope of Agenda 2030, Global Food Loss Index; SDG 12.3 is related to the Food Loss and Waste, and link to SDG 2, 12.5, 11, 17, and also Global Strategy to Improve Agricultural and Rural Statistics.</p> <p>The other programmes/initiatives linking to Food Loss and Waste are below,</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Zero Hunger Challenge ● Second International Conference on Nutrition (ICN2) ● Milan Urban Food Policy Pact ● G20 Meeting of Agricultural Chief Scientists (MACS) global research network ● Technical Platform on the Measurement and Reduction of Food Loss and Waste ● EU Green Deal ● EU Farm to Fork Strategy ● Champions 12.3 ● Refresh Community of Experts ● European Circular Economy Stakeholder Platform
Coherence with the Sector Approach	<p><i>The projects implemented or being implemented project are below;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● <i>Reduction of Food Loss and Waste in the SEC Countries (GCP/SEC/015/TUR) (1 November 2019-31 October 2021) under FAO-Turkey Partnership Program - Phase II</i> ● <i>Black Sea Economic Cooperation Organization Regional Cooperation Centre for Sustainable Food Systems (BSEC-CSFS) – (GCP/SEC/019/TUR) (3 years, it has not been commenced yet and indirectly related project to food waste) under FAO-Turkey Partnership Program - Phase II</i> ● <i>Zero Waste Zero Hunger: Support Project for Reducing Food Losses and Waste</i>

	<p>(TCP/TUR/3702) under FAO TCP (Completed in 2019, 1 year)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● <i>Reduction of Food Loss and Waste in the OIC Countries (2018-TURAGRIC-569) (Completed in 2019, 5 months) under financed COMCEC</i> <p><i>Thanks to Zero Waste Zero Hunger: Support Project for Reducing Food Losses and Waste (TCP/TUR/3702), 'Action Plan of Turkey's National Strategy Document on Prevention, Reduction and Monitoring of FLW' was prepared with the broad participation and contributions of academia, sivil society, NGOs, public and private sectors. However, to be able to implement actions identified in the Action Plan for 4 years period in alignment to the relevant legislation, Turkey needs to capacity increasing and get more knowledge and learn about implementation on food waste from EU's experiences. This project will be complementary for the elements uncovered by the other projects of Turkey and Turkey's implementation capacity on food waste legislation of EU will be increased.</i></p>
Regional dimension	N/A
Indicative budget	<p>Overall Cost: 2.500.000 Euro</p> <p>EU contribution: 2.455.000 Euro</p> <p>National Contribution: 45.000 Euro</p> <p>Budget Distribution</p> <p>300.000 Euro for Supply</p> <p>2.200.000 Euro for TA</p>
Implementation Modality	<p><i>Indirect management:</i></p> <p>There will be a procurement for supplies and a TA component for capacity development under this action. That is to say</p> <p><i>One Supply</i></p> <p><i>One TA</i></p>
Budget Support Readiness (only if the action is implemented through Budget Support)	N/A

LOGICAL FRAMEWORK MATRIX [2 PAGES MAXIMUM]

OVERALL OBJECTIVE(S) / (IMPACT(S))	OBJECTIVELY VERIFIABLE INDICATORS Quantitative and/or qualitative variables providing a simple and reliable mean to measure the achievement of the corresponding expected result (i.e. outputs, outcomes, impacts). Indicators should have a clear measurement unit and be formulated in a neutral way.	BASELINES (INCL. VALUE & REFERENCE YEAR ²⁶)	MILESTONES [OPTIONAL] (INCL. VALUE & REFERENCE YEAR)	TARGETS (INCL. VALUE & REFERENCE YEAR)	SOURCES & MEANS OF VERIFICATION	
To promote and contribute to prevention and reduction of food loss and waste (FLW) in line with the 2030 Agenda for Sustainable Development, considering the positive effects of its environmental, economic and social; thereby contributing to achievement of the relevant key priority area of EU, Agriculture and rural development under Competitiveness And Inclusive Growth	Indicator 1: Greenhouse gas emissions reduced or avoided (Ktons CO2eq) with EU support as identified in REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL establishing the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III) Indicator 2: SDG 12.3: "By 2030, halve per capita global food waste at the retail and consumer levels and reduce food losses along production and supply chains, including post-harvest losses"	1. In 2017, greenhouse gas emissions in the EU-28 were down by 22 % compared with 1990 levels, 2. For the period of 2016-2018, 5% reduction in FLW achieved globally	1. N/A (due to surpass 2020 target on greenhouse gas emissions) 2. For the period of 2019-2021, 10% reduction in FLW achieved globally	1. Decrease in greenhouse gas emissions by 40 % by 2030 compared with 1990. 2. By 2030 halve per capita global food waste	1. EU Reports and Statistics Indicator 2: UNDP Reports and Progress Report by Champions 12.3	
SPECIFIC OBJECTIVE(S) / OUTCOME(S)	OBJECTIVELY VERIFIABLE INDICATORS (*)	BASELINES	MILESTONES	TARGETS	SOURCES OF VERIFICATION	ASSUMPTIONS
Specific Objective 1: to build administrative capacity of Ministry of Agriculture and Forestry for improving and implementing policies, programs and for addressing the national legislation/guidelines gaps on the prevention, reduction and management of FLW at different stakeholders level, in line with that of EU	1.1 The amount of food waste reduced 1.2 The number of developed programs/policies/reviewed legislation etc on food losses and waste	1.1. 18.8 million tonnes waste annually 1.2. 0	1.1. N/A 1.2. N/A	1.1. Decrease in the amount of total waste in by 15% 1.2. 3	1.1. Official website of Ministry of Agriculture and Forestry, official website of Save Your Food Campaign, TURKSTAT 1.2. Official website of Ministry of Agriculture, Project Monitoring Reports	Continued Government and EU commitment towards Turkey's accession Continued political performance in Turkey
OUTPUTS	OBJECTIVELY VERIFIABLE INDICATORS (*)	BASELINES	MILESTONES	TARGETS	SOURCES OF VERIFICATION	ASSUMPTIONS
Output 1: A feasibility study for the establishment of a system integrated with the current information systems of the Ministry of Agriculture and Forestry (MoAF) was prepared, which includes improvement of legislative and technical frameworks and monitoring/ evaluation/ reporting processes for FLW, for especially the collection of unsold food products at all stages of the food supply chain and for their safe redistribution.	1.1 Developed guides for monitoring, evaluation and reporting for the collection of unsold food products at all stages of the food supply chain and for their safe redistribution 1.2. Reviewed legislative document 1.3. A feasibility for monitoring, evaluation and reporting for the result of FLW strategy and actions including data analysis module on FLW in line with current ICT systems of the MoAF was prepared 2. 1. A strategy document on key incentive areas/guidelines for valorisation of food waste and circular economy with respect to FLW	1. 1. 0	1.1. N/A 1.2. N/A	1.1. 2	Project monitoring reports, official website of Ministry of Agriculture and Forestry, Certificates of participation and participation lists to the events, national and local media, job shadowing events	Successful completion of other related activities in the relevant bodies and all actors is willing to participate in the project activities a sustainable way

²⁶ The baseline value may be "0" (i.e. no reference values are available as the Action represents a novelty for the beneficiary) but cannot be left empty or include references such as "N/A" or "will be determined later".

Output 2: R&D capacity and strategy including determination of key incentive areas on reducing, prevention and management especially on recycling and improving valorisation of food waste were developed, taking into consideration of circular economy principles and increase in efficiency of the food supply chain.	2.2. The number of R&D staff trained of the MoAF	1.2.0	1.3. N/A	1.2.3		
	2.3. The number of government-supported programs including food loss and waste as a priority area	1.3.0		1.3.1		
	3.1. Trained technical staff on FLW rules in line with that of EU	1.1.0	2.1. N/A	2.1.3		
	4.1. Job shadowing event	1.2.0	2.2. N/A	2.2.50		
	4.2. Good Practice Booklet on food losses and waste and other relevant promotional material	1.3.0	2.3. N/A	2.3.1		
			3.1. 100			
	5.1. Designed Promotional material food losses and waste (Multi-language public spots, radio spots, short animation, mobile game etc) for different target groups	3.1.0		3.1.500		
	5.2. Guidelines for food business operators, consumers, producers, local authorities and retailers	4.1.0	4.1. N/A	4.1.2		
		4.2.0	4.2. N/A	4.2.3		
	5.3. Organized events (workshop, academic showcase, seminar etc)	5.1.2	5.1.10	5.1.30		
Output 3: Technical, administrative and management capacity on FLW were improved, taking into consideration of needs of different stakeholders		5.2.0	5.2. N/A	5.2.4		
		5.3.2	5.3. N/A	5.3.8		
		5.4.0	5.4. N/A	5.4.1		
Output 4: Good practices were exchanged and extended to reduce, prevent and manage food loss and waste						
Output 5: Further awareness on FLW at different stakeholders levels was raised, increasing efficiency of the food supply chain						
BROAD ARRANGEMENTS FOR IMPLEMENTATION (IF AVAILABLE)	Indirect Managements					